

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

66 metai

2023 m. balandžio 27 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

REZOLIUCIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

576-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2023 2 22–2023 2 23

2023/C 146/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija „Ukraina. Vieneri metai po Rusijos invazijos – Europos pilietinės visuomenės perspektyva“	1
---------------	---	---

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

576-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2023 2 22–2023 2 23

2023/C 146/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Energetikos politika ir darbo rinka: pasekmės užimtumui energetikos pertvarkos regionuose“ (nuomonė savo iniciatyva)	4
---------------	---	---

2023/C 146/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Darbo rinkos pokyčių rėmimas: kaip išlaikyti įsidarbinamumą, didinti našumą ir ugdyti įgūdžius, ypač MVĮ“ (nuomonė savo iniciatyva)	15
---------------	--	----

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

576-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2023 2 22–2023 2 23

2023/C 146/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl momentinių kredito pervedimų eurais iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 260/2012 ir (ES) 2021/1230“ (COM(2022) 546 final – 2022/0341 (COD))	23
---------------	--	----

2023/C 146/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl duomenų, susijusių su trumpalaikės būsto nuomos paslaugomis, rinkimo ir dalijimosi jais, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1724“ (COM(2022) 571 final – 2022/0358 (COD))	29
2023/C 146/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl komunalinių nuotekų valymo“ (COM(2022) 541 final – 2022/0345 (COD)) .	35
2023/C 146/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, Direktyva 2006/118/EB dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir jo būklės blogėjimo ir Direktyva 2008/105/EB dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje“ (COM(2022) 540 final – 2022/0344 (COD))	41
2023/C 146/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje“ (COM(2022) 542 final – 2022/0347 (COD))	46
2023/C 146/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Komunikatas dėl ES ekonomikos valdymo sistemos reformos gairių“ (COM(2022) 583 final)	53
2023/C 146/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos Investicijų Bankui „2023 m. metinė tvaraus augimo apžvalga“ (COM(2022) 780 final)	59

Klaidų ištaisymas

2023/C 146/11	I skyriaus (Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės) antraštės „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas“ paantraštės „575-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2022 12 14–2022 12 15“ klaidų ištaisymas (OL C 140, 2023 4 21)	65
2023/C 146/12	III skyriaus (Parengiamieji aktai) antraštės „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas“ paantraštės „575-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2022 12 14–2022 12 15“ klaidų ištaisymas (OL C 140, 2023 4 21)	66

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

576-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA,
2023 2 22–2023 2 23

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija „Ukraina. Vieneri metai po Rusijos
invazijos – Europos pilietinės visuomenės perspektyva“

(2023/C 146/01)

Pranešėjai: **Stefano MALLIA**

Oliver RÖPKE

Segamus BOLAND

Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnis 4 dalis
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 23
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	160 / 1 / 4

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS (EESRK):

Dėl Ukrainos stojimo į ES

1. nurodo, kad ukrainiečiai ir toliau aukoja savo gyvybes gindami demokratiją; reikia apčiuopiamai ir prasmingai pripažinti šalies pasiryžimą tapti ES valstybe nare;
2. pabrėžia, kad plėtra yra abiem pusėms naudingas procesas, nes ji prisideda prie ES stabilumo, stiprina jos geopolitinę padėtį, skatina taiką, puoselėja jos vertybes, užtikrina jos tautų gerovę⁽¹⁾ ir yra naudinga visiems kuriant didesnę bendrąją rinką; be to, plėtros procesas taip pat padės Ukrainai stiprinti demokratiją, teisinę valstybę ir žmogaus teises;
3. pabrėžia, kad Ukrainos stojimo procese būtina ES vienybė, ir siūlo sekti kitų Rytų Europos šalių, kurios įstojo į ES 2004–2013 m., pavyzdžiu; ragina sukurti eurointegracijos darbo grupes prie atitinkamų ministerijų; šiose grupėse pareigūnai būtų mokomi derinimo su ES standartais, normomis, procedūromis ir apskritai ES *acquis* klausimais;

⁽¹⁾ Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnis.

4. nurodo, kad nors reikia laikytis stojimo į ES proceso taisyklių, akivaizdu, kad Ukrainos (kaip ir visų Vakarų Balkanų ir Rytų partnerystės šalių kandidačių) stojimo procesas turi būti kuo praktiškesnis ir grindžiamas atitinkamų reformų įgyvendinimu demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių, pagrindinių laisvių, rinkos ekonomikos ir ES *acquis* įgyvendinimo srityse;

Dėl specialaus tarptautinio tribunolo dėl agresijos nusikaltimų prieš Ukrainą ir sankcijų Rusijos Federacijai

5. visiškai pritaria Europos Parlamento rezoliucijai, kurioje raginama įsteigti specialų tarptautinį tribunolą dėl agresijos nusikaltimų prieš Ukrainą⁽²⁾. Toks tribunolas turėtų būti įsteigtas glaudžiai bendradarbiaujant su Tarptautiniu baudžiamuoju teismu ir JT. Komitetas taip pat ragina ES imtis vadovaujamo vaidmens teikiant tarptautinę pagalbą tiriant karo nusikaltimus, nusikaltimus žmoniškumui ir genocidą;

6. pritaria Europos Parlamento rezoliucijai *dėl Rusijos Federacijos pripažinimo terorizmą remiančia valstybe*⁽³⁾ ir itin palankiai vertina nuostatą, kuria ES ir jos valstybės narės raginamos parengti ES teisinę sistemą dėl valstybių pripažinimo terorizmo rėmėjomis ir naudojančiomis terorizmo priemones. Tokios ES teisinės sistemos įgyvendinimas turėtų lemti reikšmingų ribojamųjų ekonominių, politinių, socialinių ir kultūrinių priemonių taikymą tokioms šalims;

7. pritaria pasiūlymui „Vagnerio grupę“ įtraukti į ES teroristų sąrašą;

Dėl Ukrainos išsekimo prevencijos

8. pabrėžia, kad jei Ukraina pralaimėtų karą prieš Rusiją, tai būtų katastrofa pasaulio demokratijai. ES turi padaryti viską, ką gali, kad užkirstų kelią Ukrainos išsekimui. ES, kaip pati taikos projektas, turi moralinę pareigą remti Ukrainą tiek ilgai, kiek reikės ir imantis tokių priemonių, kokių reikės, be kita ko, teikdama humanitarinę pagalbą ir infrastruktūros priemones;

Dėl Ukrainos atstatymo ir atsigavimo

9. atkreipia dėmesį į tai, kad ES jau dabar turi rengti planus ir priemones, kurių reikia Ukrainai atstatyti. Tarpžinybinė paramos Ukrainai teikėjų koordinavimo platforma yra aiškus ženklas, kad tarptautinė bendruomenė palaiko ir toliau rems Ukrainą, tačiau ji turi ne tik sutelkti dėmesį į trumpalaikę pagalbą, bet ir ne mažiau akcentuoti ilgalaikį Ukrainos atstatymą;

10. pabrėžia, kad Ukrainos visuomenės ir teritorijos atkūrimo ir atsigavimo planai turėtų apimti sąžiningas darbo sąlygas, darbo teisės vykdymo užtikrinimą, deramo darbo skatinimą ir teisę į saugią ir sveiką darbo aplinką, taip pat mokymo galimybes visiems;

11. pabrėžia, kad Ukrainos atstatymas bus didžiulė užduotis ir kad visas būtinas nuostatas reikia parengti jau dabar, kad pasibaigus karui ukrainiečiai galėtų kuo greičiau grįžti į normalų gyvenimą ir galėtų kurti konkurencingą ekonomiką, kuri apimtų žaliąją, skaitmeninę ir teisingą pertvarką ir kurtų gerovę visiems ukrainiečiams. Be to, šie procesai turėtų apimti paramą darbo vietų, kurias Ukraina prarado dėl Rusijos invazijos, kūrimui;

12. ragina socialinius partnerius ir organizuotas pilietinės visuomenės organizacijas dalyvauti rengiant, įgyvendinant ir stebint atstatymo ir atkūrimo planus. Toks dalyvavimas užtikrins skaidrumą ir sąžiningumą bei išteklių panaudojimą ten, kur jų labiausiai reikia;

13. primena, kad pagalba Ukrainos įmonėms, atsizvelgiant į visą jų įvairovę, kad jos išgyventų karo metu, ir pagalba joms kurti klestinčios ekonomikos pagrindą atstatymo laikotarpiu, yra abipusis ES ir Ukrainos interesas. Be to, kad Ukraina prisijungė prie Bendrosios rinkos programos, reikia toliau Ukrainai užtikrinti prieigą prie kitų svarbių ES programų. Įmonėms reikia nuolatinių ir geresnių paramos priemonių, susijusių su dalijimusi žiniomis, logistika ir prieiga prie tiesioginio ir netiesioginio finansavimo;

⁽²⁾ 2023 m. sausio 19 d. Europos Parlamento rezoliucija *dėl tribunolo dėl agresijos nusikaltimo prieš Ukrainą steigimo* (2022/3017(RSP)).

⁽³⁾ 2022 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento rezoliucija *dėl Rusijos Federacijos pripažinimo terorizmą remiančia valstybe* (2022/2896 (RSP)).

14. ragina atkurti socialinį dialogą Ukrainoje esant karinei padėčiai, nepaisant galimų sunkumų. Socialinis dialogas yra Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijų bei ES ir Ukrainos asociacijos susitarimo pagrindas ir jis taps viena iš pagrindinių Vyriausybės, darbdavių ir darbuotojų konsultacijų dėl šalies ekonominio ir socialinio atkūrimo klausimų priemonių;

15. palankiai vertina teigiamus trišalius susitarimus dėl darbo teisės reformų Ukrainoje ir numatomą teisės aktų nuostatų dėl kolektyvinių sutarčių tobulinimą ir pabrėžia, kad į tarptautinių darbo standartų ir socialinių bei darbo garantijų įgyvendinimo procesą reikia įtraukti Ukrainos, TDO ir ES ekspertus;

Dėl paramos pilietinei visuomenei ir žmonių tarpusavio ryšių

16. palankiai vertina ES ir Ukrainos pilietinės visuomenės organizacijų parodytą solidarumą, nes jos teikė pirmąją pagalbą ir siūlė paramą nuo karo bėgantiems žmonėms;

17. pabrėžia, kad svarbu sukurti ES mechanizmą, skirtą įgalėti Ukrainos pilietinę visuomenę, teikiant finansavimą ir sudarant palankesnes sąlygas jai dalyvauti ES pilietinės visuomenės tinkluose. Ypatingo dėmesio reikėtų skirti finansinės ir administracinės paramos teikimui ir koordinavimui ES ir Ukrainos pilietinės visuomenės platformai pagal ES ir Ukrainos asociacijos susitarimą ir kitoms Ukrainos pilietinės visuomenės organizacijoms, įskaitant Briuselyje veikiančius skėtinius tinklus ir Ukrainos diasporos organizacijas;

18. ragina 2024 m. padidinti Ukrainai skirtos programos „Erasmus+“ biudžetą, kad šia programa galėtų pasinaudoti dar 1 000 paramos gavėjų iš Ukrainos, taip kuriant ir stiprinant ES ir Ukrainos pilietinės visuomenės ryšius; Tokios stažuočių ir mainų galimybės EESRK ir kitose ES institucijose padidintų Ukrainos jaunimo informuotumą apie socialinę ir ekonominę integracijos į ES naudą.

Briuselis, 2023 m. vasario 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS576-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA,
2023 2 22–2023 2 23Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Energetikos politika ir darbo rinka:
pasekmės užimtumui energetikos pertvarkos regionuose“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 146/02)

Pranešėja **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 1 20
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnis 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2023 1 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	123 / 43 / 20

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pažymi, kad dėl didėjančio neigiamo kritinės klimato padėties poveikio, taip pat dėl netikrumo ir krizių, kylančių dėl naujų geopolitinių ir energijos rinkos aktualijų, reikia, kad Europos Sąjunga drastiškai paspartintų perėjimą prie švarios energijos ir sustiprintų Europos energetinę nepriklausomybę nuo nepatikimų tiekėjų ir nepastovaus iškastinio kuro. Todėl jis palankiai vertina Europos Komisijos planus tokiems tikslams įgyvendinti (pvz., planą „REPowerEU“ ir papildomą jo finansavimą pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP)).

1.2. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad rizika aplinkos (kritinė klimato padėtis) ir energetikos (priklausomybė nuo iškastinio kuro) srityse daro poveikį ekonominei veiklai ir visoms susijusioms politikos priemonėms. Ji įvairiais būdais daro didelį poveikį pažeidžiamiausiems regionams, ekonomikos sektoriams, darbuotojams ir gyventojų grupėms. Todėl EESRK mano, kad ypatingą dėmesį reikia skirti teisingą pertvarką vykdančioms regionams, kuriuose energetikos sektoriaus vystymasis ir darbo rinkos reikalavimai yra labiau susiję ir kuriuose reikės imtis konkrečių politikos priemonių.

1.3. Šiuo atžvilgiu patikimiausi tyrimai rodo, kad sėkmingas perėjimas prie žaliosios ekonomikos apskritai ir energetikos konkrečiai gali padidinti BVP (apytikriais kai kurių tyrimų vertinimais, iki 2050 m. šis padidėjimas bus 5,6 proc.), užimtumo lygį (apytikriais TDO ir IRENA (Tarptautinė atsinaujinančiosios energijos agentūra) duomenimis, sukuriamų darbo vietų bus keturis kartus daugiau negu prarandamų) ir jo kokybę, atsižvelgiant į tai, kad reikia aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų. Pigesnė energija didinant turimus energijos išteklius, visų pirma atsinaujinančiuosius, kurie nustatomi ir skatinami pasitelkiant tinkamą ES žaliąją taksonomiją, pagerins galimybes naudotis šiomis paslaugomis, gamybą ir padės sukurti daugiau darbo vietų. Atsinaujinančiosios energijos sektoriuje sukurtas darbo vietas paprastai sunkiau perkelti, o tai naudinga daugeliui regionų, ypač tiems, kuriems labiau gresia gyventojų skaičiaus mažėjimas. Taip pat reikia atsižvelgti į teigiamą darbo aplinkos poveikį sveikatai.

1.4. Tačiau EESRK yra labai susirūpinęs dėl didelio neigiamo ekonominio, profesinio ir socialinio energetikos pertvarkos poveikio trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu. Padėtį dar labiau apsunkina dabartinė karo Ukrainoje krizė ir ekonominė padėtis (didelis infliacijos lygis). Kylančios energijos kainos paveikė pažeidžiamiausias namų ūkius ir daugelį įmonių visoje ES. Didelės sąskaitos už energiją didina įmonių sąnaudas ir daro poveikį jų gamybos ir užimtumo lygiui, įmonės yra priverstos rengti restruktūrizavimo planus. Tai įrodo, kad energetikos politika ir jo pokyčiai turi lemiamos reikšmės darbo rinkos dalyvių, darbuotojų ir darbdavių prisitaikymui ir pusiausvyrai. Todėl svarbu, kad energijos rinka būtų skubiai stabilizuota, o jos ateitis būtų valdoma taikant naujas taisykles, kurios apimtų dvejopą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, atsparumą ir konkurencingumą.

1.5. Siekiant ištaisyti arba sušvelninti šį neigiamą energetikos pertvarkos poveikį dabartinėmis naujų ekstremaliųjų situacijų sąlygomis, EESRK siūlo valstybėms narėms apsvarstyti tinkamus būdus, kaip geriau integruoti darbo rinkos politiką į reguliavimo sistemas ir aplinkos bei energetikos politiką (tvarios, kokybiškos užimtumo skatinimo priemonės kaip pridėtinė energetikos pertvarkos vertė; lėšos, skirtos laikino arba nuolatinio restruktūrizavimo procesų išlaidoms dalytis; profesinio perkvalifikavimo programos, kuriomis siekiama didinti įsidarbinamumą nuo iškastinio kuro nepriklausomoje ekonomikoje, ir t. t.), taip pat į socialinės gerovės politiką (užtikrinamos visuotinės galimybės naudotis energetikos paslaugomis, galimybė gauti pakaitines pajamas, pakankamos minimalios pajamos ir t. t.). Ši integracija, kuri yra nacionalinių priemonių Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planui įgyvendinti dalis, visada turi būti įgyvendinama palaikant socialinį dialogą ir vedant kolektyvines derybas, nedarant poveikio kiekvienos valstybės skirtingų darbo santykių sistemų autonomiškumui ir įvairovei.

1.6. Atsižvelgdamas į tai, kad šie uždaviniai labai sudėtingi, EESRK siūlo vykdant atnaujintą sanglaudos politiką (ekonominę, socialinę ir teritorinę) pirmybę teikti energetikos pertvarkos, darbo rinkų ir regioninės plėtros klausimų sąsajoms. ES energetikos politikos ir darbo rinkos sąsaja regionų kontekste yra svarbi visiems ES regionams, tačiau teisingą pertvarką vykdančių regionų atvejis yra išskirtinis, atsižvelgiant į tai, kad praecityje šie regionai daugiausia naudojo tradicinius energijos šaltinius, darančius poveikį susijusioms pramonės sritims. Šiuo tikslu reiktų atsižvelgti į naudingus rodiklius, pavyzdžiui, susijusius su dekarbonizacijos potencialu užimtumo srityje (angl. DEP). Siekiant veiksmingai įgyvendinti klimato politikos ir energetikos pertvarkos tikslus, EESRK dar kartą pabrėžia savo tvirtą įsitikinimą, kad Teisingos pertvarkos mechanizmas turi būti naudojamas veiksmingiau, atsižvelgiant į tempą, suderinamą su mažų ir didelių įmonių padėtimi. Šiomis sąlygomis būtina imtis naujų papildomų regioninių priemonių, kad būtų išsaugota kuo daugiau darbo vietų ir užtikrinta gera naujų darbo vietų kokybė. Praktiškai arba faktiškai tai visada turi apimti socialinį dialogą ir kolektyvines derybas, įtraukiant ir socialinės ekonomikos subjektus. Komisija turėtų skatinti šį didesnę dėmesį socialiniam aspektui. Visos svarstomos priemonės ar politikos kryptys visada turi būti nustatomos atsižvelgiant į nacionalinių darbo santykių sistemų ypatumus, taip pat į socialinių partnerių vaidmenį, kompetenciją ir savarankiškumą.

1.7. EESRK ragina Komisiją ir Parlamentą, valstybes nares ir ES regionus novatoriškiau ir veiksmingiau įtraukti socialinius partnerius ir kitas pilietinės visuomenės organizacijas į energetikos pertvarkos politikos, turinčios didelę pridėtinę vertę užimtumo ir socialinės apsaugos srityse, kūrimą ir įgyvendinimą, taip pat į jų stebėseną ir vertinimą. Atitinkamuose atvejų tyrimuose atkreiptas dėmesys į teritorinius skirtumus šioje srityje, todėl Komisija ir valstybės narės raginamos, vykdant socialinį dialogą ir įtraukiant socialinę ekonomiką, imtis priemonių, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos labiau subalansuotam teritoriniam ir socialiniam bei ekonominiam vystymuisi. Pavyzdžiui, gali būti skatinami derinimo procesai ir, kai tinkama, socialiniai susitarimai, kuriais būtų siekiama užtikrinti socialiai teisingą energetikos pertvarką ekonomikoje ir darbo rinkoje.

1.8. EESRK pritaria, kad, esant dabartinei geopolitinei krizei, atsižvelgiant į neigiamą poveikį didelių ES įmonių ir MVĮ konkurencingumui, taip pat pažeidžiamiausiems namų ūkiams, reikia stiprinti viešojo ir privačiojo sektorių investicijų politiką ir socialines kompensacines priemones. Be kitų mechanizmų, siekiant stabilizuoti rinkos sąlygas ir užtikrinti visuotinį tiekimą ES piliečiams, raginama pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP) naudoti planą „REPowerEU“. Atsižvelgiant į šį poreikį ir skubumą, reikia taikyti daugiau ekonominių ir socialinių investicijų priemonių (pvz., teikiant paramą didesnėms verslo išlaidoms kompensuoti, užtikrinant išteklius energijos nepritekliui išvengti ir t. t.), tačiau nemažinant prisiimtų priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslų, nes tolesnis ekonomikos sulėtėjimas turėtų didesnę neigiamą poveikį nei spartesnis minėtų tikslų įgyvendinimas vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu.

1.9. EESRK mano, kad tiek didelėms įmonėms, tiek MVĮ tenka svarbus vaidmuo siekiant energetikos pertvarkos tikslo, nustatant griežtas sąlygas tvariam, kokybiškam užimtumui ir socialinei apsaugai skatinti, taip pat užtikrinant visuotinę prieigą prie energetikos paslaugų (pvz., užkertant kelią energijos nepritekliui). Vis dėlto, siekiant įveikti didžiausius sunkumus, su kuriais susiduria MVĮ, EESRK ragina gerinti MVĮ galimybių gauti finansavimą programas, jas paspartinti ir supaprastinti, teikiant nuolatinę paramą ir pagalbą paslaugas.

1.10. EESRK taip pat rekomenduoja stiprinti gaminančių vartotojų (pasyvių energijos vartotojų, kurie tampa aktyviais piliečiais kaip atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamintojai) ir piliečių (energetikos bendrijų) dalyvavimą siekiant paspartinti energetikos pertvarką Europoje.

1.11. EESRK mano, kad teritoriniai energetikos pertvarkos planai turėtų būti rengiami kartu su atitinkamais teisingo socialinės srities veiksmų derinimo susitarimais. Juose, kuriant, įgyvendinant ir vertinant planuojamas priemones, įskaitant gautas lėšas energetikos pertvarkai skatinti, turėtų būti numatytos būtinos sąlygos kurti ir išlaikyti tvarias, kokybiškas darbo vietas ir remti žmones.

1.12. Vis dėlto dabartinė patirtis, susijusi su socialiniu dialogu ir kolektyvinėmis derybomis vykdam energetikos pertvarką makropolitikos lygmeniu nėra teigiama. Daugumoje šalių socialinių partnerių dalyvavimas rengiant, įgyvendinant ir plėtojant politiką, susijusią su dvejopa (skaitmenine ir žaliaja) pertvarka, laikomas nepakankamu.

2. Bendrosios aplinkybės ir pagrindiniai elementai

2.1. EESRK džiaugiasi, kad ES, viena didžiausių pasaulyje teršėjų, prisiėmė privalomą įsipareigojimą iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui. Šis įsipareigojimas buvo atnaujintas COP 27 (2022 m. lapkričio 7–8 d.), nepaisant kitų pagrindinių pasaulio teršėjų abejonų. Tačiau Komitetas pabrėžia, kad priemonių, kurių imamasi siekiant sumažinti ES ekonomikos ir energetikos sistemos priklausomybę nuo iškastinio kuro, veiksmingumas ateinančiais metais priklausys ne tik nuo to, ar bus pasiektas šis aplinkos apsaugos tikslas, bet ir nuo to, ar pertvarka bus teisinga visiems, taip padedant skatinti tvarią ir klestinčią visuomenę, pasižyminčią modernia, efektyviai išteklius naudojančia, konkurencinga ekonomika ir aukšto lygio kokybiškais darbo vietomis.

2.2. EESRK savo nuomonėje *Strateginė energetikos pertvarkos vizija siekiant sudaryti sąlygas ES strateginiam savarankiškumui* ⁽¹⁾ pripažįsta klestėjimo galimybes, kurias teikia priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo energetikos srityje procesas. Tačiau jis taip pat įspėja apie socialinę ir ekonominę riziką, kylančią dėl dabartinės energetikos krizės. Dabartines problemas (karas Ukrainoje, infliacijos krizė ir t. t.), dėl kurių patiriamas papildomas spaudimas ir sunku pasiekti užsibrėžtus priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslus, dar labiau apsunkina struktūrinės problemos, pavyzdžiui, klimato kaita, kurios neigiamas poveikis ES ir jos regionams tampa vis labiau matomas.

2.3. EESRK supranta, kad didelės dujų ir elektros energijos kainos daro didelį poveikį visoms įmonėms ir pažeidžiamiausiems namų ūkiams. Dėl infliacijos spiralės uždaromos pramonės įmonės (pvz., Slovakijos „Slovalco“) ir nukenčia daugelio įmonių konkurencingumas.

2.4. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į EUROFOUND ataskaitas ⁽²⁾, kuriose teigiama, kad padidėjo energijos nepriteklus. Nors valstybės narės gerokai padidino pastangas nustatyti socialines priemones, skirtas naujų krizių ir ekstremaliųjų situacijų socialiniam ir ekonominiam poveikiui sušvelninti, pasirodė, kad šių pastangų nepakanka, o tai rodo, kad būtina stiprinti socialinius tikslus. Kaip pabrėžė Europos aplinkos agentūra (EAA), rengiant ir įgyvendinant klimato kaitos švelninimo politikos ir priemonių rinkinius reikia atsižvelgti į socialinio poveikio pasiskirstymą ir į tai, kaip jį padaryti teisingesnį tais atvejais, kai jis neišvengiamas (*Exploring the social challenges of low carbon energy policies in Europe* (Europos mažo anglies dioksido kiekio energetikos politikos socialinių iššūkių tyrimas), 2021 m. spalio mėn. ⁽³⁾).

2.5. Atsižvelgdamas į naujas ekstremaliąsias situacijas, EESRK ragina išplėsti ir sustiprinti tikslines ES ir nacionalines priemones, kuriomis būtų kompensuotas žalingiausias ekonominis bei socialinis plataus užmojo klimato tikslų įgyvendinimo poveikis ir jų poveikis užimtumui, tačiau neabejoja dėl pačių tikslų. Komitetas taip pat mano, kad jie turėtų būti įtraukti į sanglaudos politiką. Šį ypatingą dėmesį sanglaudos politikos priemonėms rengiant ES klimato politiką EESRK jau pabrėžė savo nuomonėje (ECO/579 ⁽⁴⁾), siekdamas akcentuoti, kad reikia padėti įmonėms prisitaikyti prie energetikos pertvarkos reikalavimų, įskaitant su tuo susijusį restruktūrizavimą, ir užkirsti kelią energijos nepritekliui.

⁽¹⁾ OJ C 75, 2023 2 28, p. 102.

⁽²⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2022/the-cost-of-living-crisis-and-energy-poverty-in-the-eu-social-impact-and-policy-responses-background>

⁽³⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/exploring-the-social-challenges-of>

⁽⁴⁾ OL C 323, 2022 8 26, p. 54.

2.6. Labiau struktūriniu požiūriu Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkiniu siekiama peržiūrėti ir atnaujinti ES teisės aktus ir pradėti iniciatyvas, taip užtikrinant, kad ES politika atitiktų klimato tikslus, dėl kurių susitarė Taryba ir Europos Parlamentas, kaip išsipareigota Europos žaliojo kurso dokumentuose ir privalomai nustatyta Europos klimato srities teisės aktuose. **Todėl EESRK mano, kad kovos su kritine klimato padėtimi politika gali lemti didelius ekonomikos pokyčius ir trumpuoju, vidutinės trukmės bei ilguoju laikotarpiu sukelti socialinius sutrikimus, darančius poveikį užimtumui ir gerovei, ypač tam tikruose regionuose. Be to, kaip socialinė pažanga neįmanoma be gerų ekonominės veiklos rezultatų, taip ir tvaraus ekonomikos augimo negali būti, jei nebus užtikrintas socialiniu ir užimtumo požiūriu teisingas perėjimas prie žaliosios ekonomikos ir energetikos.**

2.7. **Poveikis darbo rinkoms bus drastiškesnis tam tikruose sektoriuose ir regionuose**, kuriuose daug anglies dioksido išskiriančios pramonės šakos gali nutraukti veiklą. Poreikis paspartinti energetikos pertvarką turi būti derinamas su Teisingos pertvarkos mechanizmu. Kadangi teigiamas šios pertvarkos poveikis nebus savaiminis, EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad, siekiant užtikrinti sėkmingą energetikos pertvarką, labai svarbu **parengti ir įgyvendinti įtraukią investicijų politiką** (skatinant tvarų, deramą darbą) ir įtraukti visuomenę – išklausti darbuotojų ir jų atstovų nuomonę makroekonomikos (ES ir nacionaliniu), tarpinio lygmens (sektorių) ir mikroekonomikos (įmonių, vietos subjektų) lygmenimis.

2.8. Atsižvelgdamas į šiuos neapibrėžtus ir kintančius scenarijus, EESRK mano, kad energetikos sąjungos ir žaliojo kurso programos yra teisingos, **tačiau jų nepakanka klimato ir energetikos politikai, kuria būtų užtikrinama socialinė ir regioninė sanglauda**, įgyvendinti, intensyviai investuojant į technologines inovacijas, tvarių, kokybiškų darbo vietų kūrimą, žmogiškojo kapitalo įgalėjimą ir regioninio socialinio kapitalo kūrimą. EESRK ragina šiuo tikslu naudotis gerąja patirtimi⁽⁵⁾. Komitetas pažymi, kad tokių strategijų jau esama – tai, pavyzdžiui, saulės energijos įrenginių projektų įgyvendinimas buvusiuose Portugalijos ir Graikijos rusvųjų anglių kasybos regionuose arba strateginis energiją gaminančių vartotojų skatinimas Lietuvoje. EESRK pažymi, kad ši patirtis vis dar nėra plačiai paplitusi ar dominuojanti praktika.

2.9. Remiantis Europos Parlamento Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komiteto prašymu parengta ataskaita, **šios teisingos Europos energetikos pertvarkos politikos užmojo stokos kaina 2050 m. sudarys 5,6 proc. ES BVP**. EESRK pritaria nuomonei, kad siekiant išvengti šių **išlaidų reikės užtikrinti teisingos pertvarkos rezultatus, be kita ko, užimtumo srityje**. Ataskaitoje rekomenduojami ir kiekybiškai įvertinami keli ES veiksmai šiam tikslui pasiekti⁽⁶⁾:

- plataus užmojo ES finansavimas, papildantis valstybių narių išteklius švarios energijos technologijų inovacijoms remti. EESRK savo nuomonėje INT/913 jau yra išreiškęs pritarimą šiuo klausimu;
- ES lyderystė pasaulyje vykdant daugiašalį bendradarbiavimą energetikos pertvarkos srityje kasmet atneštų 94 000 mln. EUR;
- ES taksonomijos reglamentas, kuriame būtų išaiškinta, ką reiškia atsakingos investicijos į energetiką, ir kuris skatintų aplinkos ir socialinį valdymą, padėtų ES BVP per metus padidinti 39 000 mln. EUR.

2.10. EESRK mano, kad ne tik didelės įmonės, bet ir MVĮ yra esminė konkurencingos, neutralaus poveikio klimatui, žiedinės ir įtraukios ekonomikos ES sprendimo dalis. Reikia sukurti ir išlaikyti tinkamas finansavimo ir paramos sąlygas. Finansavimas turi būti prieinamesnis MVĮ, taikant supaprastintas ir pritaikytas administracines procedūras. Pradėjus teikti MVĮ skirtas paramos paslaugas joms bus sudarytos palankesnės sąlygos veiksmingai naudotis šiomis priemonėmis ir taip bus skatinama kurti tvarias verslo ekosistemas visuose ES regionuose (NUTS I, II ir III), o ne tik tuose, kurie šiuo metu laikomi atitinkančiais teisingos pertvarkos kriterijus (maždaug šimtas NUTS III regionų ir 31 NUTS II regionas)⁽⁷⁾.

2.11. EESRK palankiai vertina Teisingos pertvarkos fondo ir Socialinio klimato fondo įsteigimą⁽⁸⁾. Tačiau jis yra tvirtai įsitikinęs, kad šių fondų finansinės paramos nepakaks siekiant socialiai atsakingai spręsti socialinio ir ekonominio poveikio ir poveikio užimtumui problemas. EESRK pabrėžia, kad teisinga energetikos pertvarka yra susijusi ne tik su finansavimu, bet ir su tikslu kurti kokybiškas darbo vietas, stiprinti demokratinį dalyvavimą (taip pat ir įmonių lygmeniu), palaikant nacionalinių darbo santykių sistemų autonomiškumą ir įvairovę, ir išlaikyti bei toliau didinti Europos įmonių

⁽⁵⁾ Žr. OL C 47, 2020 2 11, p. 30 ir OL C 62, 2019 2 15, p. 269.

⁽⁶⁾ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694222/EPRS_STU\(2021\)694222_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694222/EPRS_STU(2021)694222_EN.pdf)

⁽⁷⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

⁽⁸⁾ OL C 152, 2022 4 6, p. 158.

konkurencingumą. EESRK ragina imtis konkrečių priemonių visais lygmenimis, be kita ko, įgyvendinant Europos semestrą, siekiant aktyviau įtraukti vietas ir regionų valdžios institucijas ir socialinius partnerius. Jis taip pat mano, kad būtina reikalauti taikyti tinkamo lėšų naudojimo teisingai energetikos pertvarkai stebėsenos ir vertinimo mechanizmus: turi būti tikrinama, ar įmonės, gaunančios šį viešąjį finansavimą, laikosi socialinių ir užimtumo tikslų.

2.12. EESRK ragina Komisiją vertinant valstybių narių nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus, taip pat teritorinius teisingos pertvarkos planus, stiprinti užimtumo ir socialinius tikslus, pavyzdžiui:

- įtraukti aktyvią užimtumo politiką, pagal kurią, vykdant profesinį perkvalifikavimą ir darant švietimo srities investicijas į aukštos kokybės žaliąsias darbo vietas, sudaromos palankesnės sąlygos keisti darbo vietas;
- remti žmones, kurie praranda darbo vietas dėl priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, lėšomis, gaunamomis iš paramą gaunančių valstybių ir įmonių, siekiant užtikrinti, kad vykdant energetikos pertvarką būtų pasiektas teigiamas poveikis užimtumui;
- plėtoti regioninių ekonominių atsinaujinančiųjų energijos išteklių potencialą, taip pat naujas dalyvavimo elektros energijos gamyboje formas (pavyzdžiui, steigti pasigamintos energijos vartojimo kooperatyvus, galinčius sukurti perteklių bendruomenei; skatinti savarankišką darbą atsinaujinančiosios energijos gamybos srityje ir t. t.);
- veiksmingai kovoti su energijos nepritekliais. Galimybių naudotis energetikos paslaugomis užtikrinimas visiems gyventojams nustatytas Europos socialinių teisių ramstyje (20 principas).

EESRK mano, kad siekiant šių plataus užmojo tikslų būtina skatinti rengti ateities užimtumo ir įgūdžių teritorinius planus, aktyviai dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams, visų pirma socialiniams partneriams.

3. Tarptautinių mokslinių įrodymų, susijusių su teisingos energetikos pertvarkos poveikiu užimtumui, aplinkybės ir pagrindiniai duomenys

3.1. EESRK pažymi, kad tradicinių iškastinių kurą deginančių elektrinių pakeitimas atsinaujinančiais ištekliais gali turėti skirtingą poveikį užimtumui. Tai galėtų sukurti naujų žaliųjų darbo vietų atsinaujinančiosios energijos sektoriuje ir pakeisti darbo vietas kituose sektoriuose. Reikia atsižvelgti į galimą energijos kainų padidėjimą, kuris gali slopinti darbo jėgos paklausą intensyviai energiją vartojančiuose sektoriuose ir sumažinti privačių namų ūkių perkamąją galią. Duomenys patvirtina, kad atsinaujinančiųjų išteklių linkme vykdoma energetikos politika sukuria, naikina ar keičia darbo vietas išvystytose pramonės šalyse.

3.2. EESRK pažymi, kad nėra visiško mokslinio sutarimo dėl galutinio energetikos pertvarkos poveikio užimtumui. Tam tikri tyrimai atskleidė atvejus, kai grynojo užimtumo augimo nebuvo (Lenkijos atveju) arba jis buvo labai nedidelis (Vokietijos atveju). Vis dėlto, TDO vertinimu, mažinant ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro bus prarasta apie 6 mln. darbo vietų, nors IRENA šalyse sukurtų darbo vietų padaugės keturis kartus – nuo 11 iki 43 mln. 2030 m.⁽⁹⁾ Pagal visus Tarptautinės energetikos agentūros (TEA) scenarijus bus naudojama vis daugiau švarios energijos ir taip bus kompensuotas darbo vietų praradimas iškastinio kuro sektoriuose. Pagal nulinio grynojo anglies dioksido kiekio iki 2050 m. scenarijų 16 mln. darbuotojų pereis prie naujų funkcijų, susijusių su švaria energija. JAV ataskaitoje dėl energetikos ir užimtumo (USEER, 2022 m.)⁽¹⁰⁾ pateikti panašūs vertinimai: dėl švarios energijos užimtumas energetikos sektoriuje išaugs 4 proc. (visas užimtumas – tik 2,8 proc.).

3.3. EESRK pažymi, kad esama tam tikro disbalanso. Naujos švarios energijos darbo vietos ne visada yra toje pačioje vietovėje kaip ir darbo vietos, kurios bus pakeistos, ir joms reikia naujų įgūdžių. Todėl nacionalinės teisės aktuose ir energetikos politikoje daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama mokymui, siekiant užtikrinti, kad pertvarka būtų sėkminga ir kuo naudingesnė daugumai. Be to, atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektoriuje moterų dalis darbo rinkoje (32 proc.) yra didesnė nei kitose energetikos sektoriaus dalyse, nors vėjo energijos sektoriuje ji sudaro tik 21 proc., o tai rodo, kad lyčių stereotipai šioje srityje išliko. Todėl teisės aktuose ir jų įgyvendinimo politikoje turi būti akcentuojami lyčių lygybės tikslai šiose naujose darbo vietose.

⁽⁹⁾ https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Jan/IRENA_Gender_perspective_2019.pdf

⁽¹⁰⁾ <https://www.energy.gov/policy/us-energy-employment-jobs-report-user>

3.4. EESRK mano, jog labai svarbu pripažinti, kad energetikos pertvarka yra ne tik technologijų ir viešųjų bei privačiųjų investicijų klausimas, bet ir didelis pasaulinis socialinis iššūkis. Todėl turi būti užtikrintas ir skatinamas pilietinės visuomenės kaip vartotojų ir darbuotojų kaip gamintojų (įmonių ir darbuotojų, tiesiogiai ir per jų atstovybes) dalyvavimas. Klimato klausimai turi būti įtraukti į visų krypčių politiką ir sprendimus. Be to, EESRK mano, kad politika ir sprendimai turėtų būti rengiami pasitelkiant procesus ir, kai tinkama, sudarant socialinės srities veiksmų derinimo susitarimus tarp visų lygmenų valdžios institucijų ir socialinių partnerių, visada gerbiant valstybės darbo santykių sistemų ir kitų atstovaujamybės pilietinės visuomenės organizacijų autonomiją ir įvairovę, kad būtų užtikrinta įtraukti energetikos pertvarka darbuotojams, vartotojams ir plačiajai visuomenei.

3.5. EESRK pažymi, kad, remiantis mokslinės literatūros ir atvejų nagrinėjimo patirties, tiek sėkmingos, tiek nesėkmingos, apžvalga, nėra vieno iš anksto nustatyto pertvarkos plano, o energetikos pertvarkos poveikis užimtumui ir darbo vietoms priklauso nuo socialinių sąlygų, kuriomis diegiamos technologijos ir vyksta energetikos pertvarkos pokyčiai. Įmonių (pvz., „Renault“, „Siemens Energy“⁽¹¹⁾) atvejų tyrimų duomenys rodo, kad tais atvejais, kai darbuotojai dalyvavo, pokyčiai davė teigiamų rezultatų (daugiau profesinio mokymo, didesnis našumas ir aukštesnė produktų kokybė).

3.6. Vis dėlto išvados dėl socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų vykdant energetikos pertvarką makropolitikos lygmeniu nėra teigiamos. Daugumoje šalių socialinių partnerių dalyvavimas rengiant, įgyvendinant ir plėtojant politiką, susijusią su dvejopa (skaitmenine ir žaliaja) pertvarka, laikomas nepakankamu. Remiantis kai kurių šalių patirtimi, šis trūkumas gali atsirasti dėl dviejų pagrindinių problemų, su kuriomis susiduria socialiniai partneriai:

- nepaisant to, kad egzistuoja didelė institucinių sistemų įvairovė, visose šiose sistemose trūksta priemonių, kuriomis būtų skatinamas socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos formuojant socialines ir darbo teises, susijusias su teisinga energetikos pertvarka (pvz., Italijoje, Ispanijoje, Lenkijoje, Vokietijoje ir t. t.);
- socialiniai partneriai negali tinkamai dalyvauti diskusijose dėl darbo ateities energetikos pertvarkos srityje, nustatyti prioritetus ir veiksmingai įgyvendinti savo darbotvarkes, nepaisant nacionalinės teisės aktų, pavyzdžiui, Ispanijoje, kuriais skatinami konsultavimosi socialiniais klausimais susitarimai dėl teisingos energetikos pertvarkos (įstatymas Nr. 7/2021).

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK atkreipia dėmesį į analizes, iš kurių matyti, kad tiek politikos, tiek teisinės ES priemonės gali būti svarbios ekonominiu, socialiniu ir darbo požiūriu teisingai sprendžiant energetikos pertvarkos uždavinius. Tačiau jis taip pat mano, kad esamos priemonės (pvz., Europos darbo tarybų direktyva arba Direktyva dėl bendros darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sistemos sukūrimo), kurias įgyvendina visos valstybės narės, turėtų būti veiksmingai taikomos ir užtikrinamas jų vykdymas. EESRK ragina įvairiais atitinkamais lygmenimis skatinti ir priimti tinkamiausias reformas, kuriomis būtų siekiama stiprinti socialinį dialogą, taip pat kolektyvines derybas labiau įtraukti į šiuos teisingos energetikos pertvarkos procesus, kad būtų skatinama teigiama tvarių darbo vietų kūrimo ir darbuotojų apsaugos pusiausvyra, kartu išlaikant tinkamą ekonominę ir verslo aplinką visose valstybėse narėse ir regionuose ir visada deramai gerbiant socialinių partnerių savarankiškumą.

4.2. Patirtis taip pat rodo, kad ekonominiai ir užimtumo struktūrų pokyčiai, susiję su energetikos pertvarka, teisingos socialinės ir profesinės pertvarkos požiūriu būna tiek sėkmingi, tiek nesėkmingi, atsižvelgiant į tai, ar, perkeliant darbo vietas iš anglies dioksido pėdsako požiūriu netvarios veiklos į kitas, tvarias, sritis, užimtumo apimtis iš esmės išsaugoma. Energetikos ir užimtumo politikos sąveika taip pat daro poveikį platesnei regioninei aplinkai ar aplinkybėms, todėl atsiranda galimybių ir pavojų (pvz., reguliuojami supirkimo tarifai, kylančios energijos kainos, dėl kurių kyla pavojus darbo vietoms pramonės sektoriuje, pvz., Vokietijoje ir Ispanijoje). EESRK pažymi, kad, remiantis tam tikra regionų patirtimi, pavyzdžiui, įgyta šiaurės Ispanijos kasybos baseine, dėl energetikos pertvarkos sukurtų naujų darbo vietų yra gerokai mažiau ir jose darbo užmokestis yra mažesnis nei ankstesnėse darbo vietose.

4.3. Pateikdamas bendresnį vertinimą, EESRK pažymi, kad, remiantis patikimiausiais tyrimais, apie 45 proc. pasaulio energetikos sektoriaus darbuotojų dirba aukštos kvalifikacijos darbą, palyginti su beveik 25 proc. visų darbuotojų. Tačiau tokių galimybių esama ne visur, todėl reikia daugiau pastangų siekiant užtikrinti teisingą ir į žmones orientuotą pertvarką atitinkamiems darbuotojams, kad dėl priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo nesusidarytų grynasis nedarbas, kaip Lenkijos atveju.

⁽¹¹⁾ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733972/IPOL_STU\(2022\)733972_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733972/IPOL_STU(2022)733972_EN.pdf)

4.4. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad, remiantis IRENA ir TDO ataskaitomis⁽¹²⁾, atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialas kurti tvarų deramą darbą aiškiai rodo, kad tarp aplinkos tvarumo ir darbo vietų kūrimo rinktis nebūtina. Abi šios priemonės gali ir turi būti neatsiejamos: reikia sukurti tinkamas teises, politines ir finansines sąlygas, reikalauti visų lėšas gaunančių įmonių tinkamos atskaitomybės ir užtikrinti visų suinteresuotųjų subjektų (teritorijų, socialinių partnerių ir piliečių) dalyvavimą jų valdyme.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad energetikos pramonės padėtis ekonomikoje bus vis strategiškesnė, nes ši pramonė yra bene svarbiausia visų sektorių varomoji jėga. Tačiau pagal dabartinius krizės ir pokyčių scenarijus esama įvairių disbalanso ir rizikos veiksnių, kuriuos reikia šalinti tinkamomis investicijomis, nuoseklia politika ir naujomis valdymo struktūromis, kad būtų užtikrintas teritorinės ekonomikos, pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimas. Prie teritorinių energetikos pertvarkos planų turi būti pridėjami atitinkami teisingo socialinės srities veiksmų derinimo susitarimai, pagal kuriuos, rengiant, įgyvendinant ir vertinant numatytas priemones, būtų taikomos būtinosios sąlygos – kokybiškų tvarių darbo vietų kūrimas ir išlaikymas bei parama žmonėms.

5.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad viena iš pagrindinių valdymo sistemų, skirtų socialiai teisingai pertvarkai įgyvendinti ir jos pažangai stebėti, yra Europos semestras. EESRK jau yra pareiškęs, kad Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas Europos semestro cikle kartu su jo stebėseną pasitelkiant socialinių rodiklių suvestinę yra žingsnis teisinga linkme⁽¹³⁾. Vis dėlto jis mano, kad daugiau dėmesio reikėtų skirti aplinkos ir darbo politikos sąveikai, siekiant padėti užtikrinti, kad galiausiai būtų kuriamos kokybiškos, tvarios darbo vietos, taip pat užtikrinti pakankamas pajamas tiems, kurie praranda darbą ir negali vėl įsidarbinti. Reikia stiprinti regionų ir jų socialinio kapitalo vaidmenį, pažangiąją specializaciją ir žmogiškojo kapitalo darbotvarkę.

5.3. EESRK pakartoja, kad reikia įgyvendinti atitinkamą ES ir valstybių narių *acquis* darbo teisės ir socialinės apsaugos srityje. Kaip EESRK jau nurodė anksčiau, 2017 m. lapkričio mėn. Geteborgo aukščiausiojo lygio susitikime paskelbę Europos socialinių teisių ramstį (Socialinių teisių ramstį), Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą siekti teisingesnės, didesnės lygybės Europos. Ramstis turėtų būti lyg kompasas, rodantis aukštykryptę konvergenciją, kuria siekiama geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų, ir juo reiktų vadovautis vykdant darbo rinkų ir socialinės politikos reformas⁽¹⁴⁾.

5.4. EESRK atkreipia dėmesį į didelius teisės aktų, kuriais įgyvendinamas Europos klimato teisės aktas, skirtumus. Kai kuriuose teisės aktuose, pavyzdžiui, Prancūzijos, pabrėžiamas įmonių ir darbuotojų atstovavimo aspektas derinant žaliąją pertvarką ir socialinius bei profesinius klausimus, tuo tarpu kituose, pavyzdžiui, Italijos ar Ispanijos teisės aktuose arba visų Rytų Europos šalių teisingos pertvarkos regionų teisės aktuose šios pareigos ir teisės mažai minimos. Pavyzdžiui, EESRK atkreipia dėmesį į sėkmingą Prancūzijos patirtį (Įstatymas Nr. 2021-1104): sąvoka „žaliosios pertvarkos uždaviniai“ įtraukta į Darbo kodeksą, nustatant kompetenciją sudaryti sektorių susitarimus, kurti perspektyvinio darbo vietų valdymo sistemas ir formuoti įgūdžius spręsti su žaliąja ir energetikos pertvarka susijusias problemas (L 2242-20 straipsnis), taip pat numatant profesinių sąjungų teisę teikti išpėjimus aplinkosaugos ir visuomenės sveikatos klausimais (L 4133-L 4133-4). Todėl EESRK, griežtai laikydamasis įvairių Europos darbo santykių sistemų autonomijos ir įvairovės, ragina Komisiją skatinti įvairių valstybių narių ir regionų keitimosi gerąja patirtimi iniciatyvas.

5.5. EESRK primygtinai tvirtina, kad pagrindinė būtinoji sėkmingos pertvarkos sąlyga yra iniciatyvus ir įtraukus požiūris, kuriuo užtikrinama ir skatinama konkreti darbo ir gerovės politika. Svarbus sėkmingos politikos bruožas turėtų būti tai, kad ji yra tinkamai orientuota į realius darbo rinkos poreikius, ypač regionuose, kuriuos labiausiai paveikė perėjimas nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos arba kuriuose aktyviai išnaudojamos galimybės, jeigu regionas turi daug tokių išteklių. Teisingos pertvarkos fondas (TPF), nors ir naudingas, yra ribotas ir šį klausimą reikia spręsti, nes fondas neužtikrina visa apimančio atsako į teisingos pertvarkos iššūkius, tačiau jis gali būti remiamas papildomomis politikos priemonėmis valstybių narių lygmeniu.

5.6. Siekiant pagerinti aplinkos ir energetikos pertvarkos politikos sričių ryšį su darbo rinkos ir socialinės apsaugos politika, EESRK ragina daugiau dėmesio skirti tvaraus užimtumo rodikliams, kuriais galima naudotis rengiant ir įgyvendinant numatytą Teisingos pertvarkos mechanizmą. Reikėtų atsižvelgti į **priklausomybės nuo iškastinio kuro**

⁽¹²⁾ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-dcomm/-publ/documents/publication/wcms_823807.pdf

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl Papildomų pastabų dėl 2022 m. metinė tvaraus augimo apžvalgos (OL C 75, 2023 2 28, p. 35).

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė *Deramas minimalusis darbo užmokestis visoje Europoje* (OL C 429, 2020 12 11, p. 159).

mažinimo potencialo kurti darbo vietas rodiklį (DEP) skirtingais NUTS lygmenimis. Siekiant gauti duomenų apie naujos energetikos krizės poveikį užimtumui, EUROFOUND Europos restruktūrizavimo stebėjimo centro duomenų bazėje⁽¹⁵⁾ galima rasti daug įvairių užregistruotos patirties atvejų.

5.7. EESRK taip pat ragina paspartinti ir pagerinti **Teisingos pertvarkos mechanizmo** įgyvendinimą⁽¹⁶⁾. EESRK palankiai vertina tai, kad iki 2027 m. labiausiai nuo energetikos pertvarkos nukentėjusiuose regionuose bus skirta 55 mlrd. EUR, kad būtų pasiektas tikslas nė vieno nepalikti nuošalyje. Taip būtų kompensuotas socialinis ir ekonominis perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos poveikis, pasitelkiant tris ramsčius: naują Teisingos pertvarkos fondą (daugiau kaip 25 mlrd. EUR investicijų), teisingos pertvarkos sistemą pagal programą „InvestEU“ (15 mlrd. EUR privačiam sektoriui) ir naują paskolų viešajam sektoriui priemonę (pagal ją bus sutelkta 18,5 mlrd. EUR viešųjų investicijų).

5.8. EESRK taip pat mano, kad formalizuojant teritorinius energetikos pertvarkos planus tikslinga ne tik skatinti sudaryti pereinamojo laikotarpio susitarimus (rengiant regionines socialinės srities veiksmų derinimo konsultacijas), bet ir skatinti gerą patirtį kolektyvinių derybų srityje ir darbuotojų dalyvavimą socialiai teisingoje energetikos pertvarkoje. Šiuo atžvilgiu reikia nepamiršti, kad perėjus prie daugiau atsinaujinančiųjų energijos išteklių pagerės aplinkos kokybė, nes sumažės išmetamų oro teršalų, o tai naudinga sveikatai ir darbo našumui.

5.9. EESRK mano, jog labai svarbu užtikrinti teigiamą Europos žaliojo aspekto ir energetikos pertvarkos sąveiką su įtraukia pertvarka, siekiant prisidėti prie sėkmingos įmonių veiklos, prie didesnių kokybiškų ir tvarių užimtumo galimybių darbuotojams ir prie visų piliečių gerovės ekosistemoje, kurioje gerbiama planetos sveikata.

Briuselis, 2023 m. vasario 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁵⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/european-restructuring-monitor>

⁽¹⁶⁾ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_lt

PRIEDAS

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų (DTT 74 str. 3 dalis).

1 PAKEITIMAS

SOC/718. Energetikos politika ir darbo rinka

2.12 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skiriamas nuomonė	Pakeitimas
<p>EESRK ragina Komisiją vertinant nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus, taip pat valstybių narių teritoriniuose teisingos pertvarkos planuose stiprinti užimtumo ir socialinius tikslus, pavyzdžiui:</p> <ul style="list-style-type: none"> — įtraukti aktyvią užimtumo politiką, pagal kurią, vykdant profesinį perkvalifikavimą ir darant švietimo srities investicijas į aukštos kokybės žaliąsias darbo vietas, sudaromos palankesnės sąlygos keisti darbo vietą; — remti žmones, kurie praranda darbo vietas dėl priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, lėšomis, gaunamomis iš paramą gaunančių valstybių ir įmonių, siekiant užtikrinti, kad vykdant energetikos pertvarką būtų pasiektas teigiamas poveikis užimtumui; — plėtoti regioninį ekonominį atsinaujinančiųjų energijos išteklių potencialą, taip pat naujas dalyvavimo elektros energijos gamyboje formas (pavyzdžiui, steigti pasigamintos energijos vartojimo kooperatyvus, galinčius sukurti perteklių bendruomenei; skatinti savarankišką darbą atsinaujinančiosios energijos gamybos srityje ir t. t.); — veiksmingai kovoti su energijos nepriteklumi. Galimybių naudotis energetikos paslaugomis užtikrinimas visiems gyventojams nustatytas Europos socialinių teisių ramstyje (20 principas). <p>EESRK mano, kad siekiant šių ambicingų tikslų būtina skatinti rengti ateities užimtumo ir įgūdžių teritorinius planus, aktyviai dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams, visų pirma socialiniams partneriams.</p>	<p>EESRK ragina Komisiją vertinant nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus, taip pat valstybių narių teritoriniuose teisingos pertvarkos planuose daugiau dėmesio skirti užimtumo ir socialinių tikslų bei politikos stiprinimui, pavyzdžiui:</p> <ul style="list-style-type: none"> — įtraukti aktyvią užimtumo politiką, pagal kurią, vykdant profesinį perkvalifikavimą ir darant švietimo srities investicijas į aukštos kokybės žaliąsias darbo vietas, sudaromos palankesnės sąlygos keisti darbo vietą; — žmones, kurie praranda darbo vietas dėl priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, remti taikant tinkamą darbo rinkos politiką ir priemones ir, kai to reikalaujama pagal nacionalines taisykles, lėšomis, gaunamomis iš paramą gaunančių valstybių ir įmonių, siekiant užtikrinti, kad vykdant energetikos pertvarką būtų pasiekta teigiama užimtumo pusiausvyra; — plėtoti regioninį ekonominį atsinaujinančiųjų energijos išteklių potencialą, taip pat naujas dalyvavimo elektros energijos gamyboje formas (pavyzdžiui, steigti pasigamintos energijos vartojimo kooperatyvus, galinčius sukurti perteklių bendruomenei; skatinti savarankišką darbą atsinaujinančiosios energijos gamybos srityje ir t. t.); — veiksmingai kovoti su energijos nepriteklumi. Galimybių naudotis energetikos paslaugomis užtikrinimas visiems gyventojams nustatytas Europos socialinių teisių ramstyje (20 principas). <p>EESRK mano, kad siekiant šių ambicingų tikslų būtina skatinti rengti ateities užimtumo ir įgūdžių teritorinius planus, aktyviai dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams, visų pirma socialiniams partneriams. Šiuose planuose taip pat turėtų būti atsižvelgiama į pertvarkos tempo ekonomines pasekmes įmonėms, visų pirma MVĮ.</p>

Paiškinimas

Pakeitimu siūloma patikslinti teksto formuluotę dėl didesnio dėmesio socialiniams ir užimtumo tikslams ir (arba) uždaviniams ir paaiškinti, kad vien išmokų iš fondų (kai to reikalaujama pagal nacionalines taisykles) nepakanka darbo vietų praradimo problemai išspręsti: reikia daug daugiau (politikos, administracinių priemonių ir t. t.), kad bedarbiai būtų remiami ir vėl integruojami į darbo rinką.

Galiausiai, kaip pabrėžta nuomonės projekto 1.6 punkte, svarbu atsižvelgti į tempą, suderinamą su įmonių, ypač MVĮ, padėtimi.

Balsavimo rezultatai

Už 73

Prieš 78

Susilaikė 8

2 PAKEITIMAS

SOC/718. Energetikos politika ir darbo rinka

5.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>EESRK primena, kad viena iš pagrindinių valdymo sistemų, skirtų socialiai teisingai pertvarkai įgyvendinti ir jos pažangai stebėti, yra Europos semestras. EESRK jau yra pareiškęs, kad Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas Europos semestro cikle kartu su jo stebėsena pasitelkiant socialinių rodiklių suvestinę yra žingsnis teisinga ⁽¹⁾ linkme. Vis dėlto jis mano, kad daugiau dėmesio reikėtų skirti aplinkos ir darbo politikos sąveikai, siekiant padėti užtikrinti, kad galiausiai būtų kuriamos kokybiškos, tvarios darbo vietos, taip pat užtikrinti pakankamas pajamas tiems, kurie praranda darbą ir negali vėl įsidarbinti. Reikia stiprinti regionų ir jų socialinio kapitalo vaidmenį, pažangiąją specializaciją ir žmogiškojo kapitalo darbotvarkę.</p> <p>⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Papildomos pastabos dėl 2022 m. metinės tvaraus augimo apžvalgos“ (dar nepaskelbta).</p>	<p>EESRK primena, kad viena iš pagrindinių valdymo sistemų, skirtų socialiai teisingai pertvarkai įgyvendinti ir jos pažangai stebėti, yra Europos semestras. EESRK jau yra pareiškęs, kad Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas Europos semestro cikle kartu su jo stebėsena pasitelkiant socialinių rodiklių suvestinę yra žingsnis teisinga ⁽¹⁾ linkme. Vis dėlto jis mano, kad daugiau dėmesio reikėtų skirti aplinkos ir darbo politikos sąveikai, siekiant padėti užtikrinti, kad galiausiai būtų kuriamos kokybiškos, tvarios darbo vietos. Be to, valstybės narės, vadovaudamosi savo nacionalinėmis taisyklėmis, turėtų suteikti ir užtikrinti galimybę gauti bedarbio pašalpą arba adekvačias minimalias pajamas tiems, kurie praranda darbą ir negali vėl įsidarbinti. Reikia stiprinti regionų ir jų socialinio kapitalo vaidmenį, pažangiąją specializaciją ir žmogiškojo kapitalo darbotvarkę.</p> <p>⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Papildomos pastabos dėl 2022 m. metinės tvaraus augimo apžvalgos“ (dar nepaskelbta).</p>

Paaiškinimas

Kadangi tekste kalbama apie tuos, kurie praranda darbą ir negali rasti kito darbo, atrodo logiška, kad žodis „pajamos“ reiškia „minimalias pajamas“. Šiuo atveju vartojami terminai turėtų atspindėti nuomonės projekto 1.5 punkte vartojamą formulotę, t. y. „galimybė gauti (...) pakankamas minimalias pajamas“. Be to, būtų galima nurodyti valstybių narių bedarbio pašalpų sistemas.

Balsavimo rezultatai

Už 79

Prieš 98

Susilaikė 8

3 PAKEITIMAS

SOC/718. Energetikos politika ir darbo rinka

1.9 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>EESRK mano, kad tiek didelėms įmonėms, tiek MVĮ tenka svarbus vaidmuo siekiant energetikos pertvarkos tikslo, nustatant griežtas sąlygas tvariam, kokybiškam užimtumui ir socialinei apsaugai skatinti, taip pat užtikrinant visuotinę prieigą prie energetikos paslaugų (pvz., užkertant kelią energijos nepritekliui). Vis dėlto, siekiant įveikti didžiausius sunkumus, su kuriais susiduria MVĮ, EESRK ragina gerinti MVĮ galimybių gauti finansavimą programas, jas paspartinti ir supaprastinti, teikiant nuolatinės paramos ir pagalbos paslaugas.</p>	<p>EESRK mano, kad tiek didelėms įmonėms, tiek MVĮ tenka svarbus vaidmuo siekiant energetikos pertvarkos tikslo: skatinti ir kurti tvarų, kokybišką užimtumą, taip prisidedant prie socialinės apsaugos, taip pat dėl galimo jų vaidmens užtikrinant visuotinę prieigą prie energetikos paslaugų (ir taip padedant užkirsti kelią energijos nepritekliui). Vis dėlto, siekiant įveikti didžiausius sunkumus, su kuriais susiduria MVĮ, EESRK ragina gerinti MVĮ galimybių gauti finansavimą programas, jas paspartinti ir supaprastinti, teikiant nuolatinės paramos ir pagalbos paslaugas.</p>

Paiškinimas

Šiuo pakeitimu siekiama patikslinti tekstą siekiant paaiškinti, kaip įmonės ir MVĮ prisideda prie tvaraus užimtumo užtikrinimo ir tokiu būdu padeda teikti socialinę apsaugą.

Balsavimo rezultatai

Už 76

Prieš 99

Susilaikė 8

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Darbo rinkos pokyčių rėmimas: kaip išlaikyti įsidarbinamumą, didinti našumą ir ugdyti įgūdžius, ypač MVI“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 146/03)

Pranešėja **Mariya MINCHEVA**

Prašymas pateikti nuomonę	Biuro sprendimas, 2022 1 18
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 52 straipsnio 2 dalis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 1 20
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2023 1 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	153 / 2 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. **Europos darbo rinka keičiasi** ir susiduria su naujais iššūkiais, kylančiais dėl spartėjančios technologinės pažangos ir tvaraus pažangaus augimo, taip pat dėl klimato kaitos, **demografinių pokyčių** ir visuomenės senėjimo, migracijos bei **skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos**. Vykstant šiai transformacijai būtina gerai suprasti, **kokių rūšių įgūdžių** reikės būsiamiems darbo rinkos pokyčiams, įskaitant MVI, siekiant išlaikyti tvarų įsidarbinamumą, prisidėti prie aukšto našumo lygio ir sumažinti darbo jėgos trūkumą.

1.2. **Įgūdžių ugdymas ir veiksmingas teisės į mokymąsi visą gyvenimą ir galimybių mokytis įgyvendinimas turi būti neatsiejama platesnio masto ekonomikos augimo strategijų ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų dalis**. Technologinė revoliucija daro didelį poveikį **darbo ir profesijų pobūdžiui** ir spartina **restruktūrizavimo užimtumo srityje** tendencijas. Todėl įsidarbinamumas yra tiesiogiai susijęs su gebėjimu kelti darbuotojų kvalifikaciją ir juos perkvalifikuoti įmonių lygmeniu, kad būtų galima valdyti pokyčius ir keisti žmonių požiūrį į naujus įgūdžius bei galimybes ir didinti motyvaciją juos ugdyti.

1.3. **Problemų keičiant darbą per visą profesinį gyvenimą** kelia įvairūs veiksniai, pavyzdžiui visuomenės senėjimas ir demografinės tendencijos. Tai susiję su sąžiningu ir vienodu požiūriu į skirtingas kartas, motyvacija ir vienodomis galimybėmis mokytis profesijos ir ugdyti įgūdžius, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo galimybėmis, siekiant prisidėti prie našumo lygio didinimo, individualių profesinių gebėjimų gerinimo, kartų skirtumų valdymo ir kartų bendradarbiavimo bei tarpusavio paramos darbo vietoje. Suaugusiųjų kvalifikacijos kėlimui labai svarbus suaugusiųjų mokymasis, jis gali duoti įvairios asmeninės, visuomeninės, ekonominės ir socialinės naudos.

1.4. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria nuomonei, kad „**ES reikia įgūdžių revoliucijos, kad žmonės galėtų klestėti**“⁽¹⁾, ir ragina institucijas, įmones, socialinius partnerius ir suinteresuotuosius subjektus sutelkti pastangas ir imtis veiksmingų bendrų veiksmų pagal Įgūdžių paktą bei įgyvendinti programoje nustatytus plataus užmojo tikslus. Šiuo atžvilgiu EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą 2023 m. paskelbti Europos įgūdžių metais⁽²⁾.

1.5. Pagrindiniai subjektai plėtojant žmogiškąjį potencialą, kad būtų užtikrintas darnus vystymasis ir išsaugomi įsidarbinamumo įgūdžiai, yra **socialiniai partneriai**. Jiems tenka esminis vaidmuo patikimame ir veiksmingame kolektyvinių derybų procese siekiant sumažinti atotrūkį tarp darbuotojų siekių daryti profesinę karjerą ir įmonių poreikių, užtikrinti įgūdžių pripažinimą, taip pat pagerinti švietimo sistemų, profesinio mokymo sistemų ir užimtumo tarnybų sąsają su inovacijų, pramonės, prekybos ir technologijų plėtros politika. Socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos yra veiksmingos priemonės šiems tikslams pasiekti. Pilietinės visuomenės organizacijos turi geras galimybes suteikti neformaliojo mokymosi ir savišvietos aplinką, taip pat užtikrinti prasmingą įmonių savanorių dalyvavimą ugdant bendruosius gebėjimus. Svarbų vaidmenį taip pat turi atlikti specialios pilietinės visuomenės organizacijos, ypač tos, kurios veikia socialinio verslumo srityje arba kuriose dalyvauja įvairios pažeidžiamos visuomenės grupės.

1.6. Tinkamai apsaugotos **naujos užimtumo formos**, atsirandančios dėl darbo pobūdžio pokyčių, gali žmonėms atverti daugiau galimybių pradėti verslą, įvairinti savo pajamas ir imtis profesinės ir kitos veiklos, kuri anksčiau jiems nebuvo prieinama. Norint išlaikyti įsidarbinamumą tokiomis sąlygomis, reikia tinkamo reglamentavimo (be kita ko, pasitelkiant kolektyvines derybas), profesinio rengimo ir mokymo sistemos, galinčios ugdyti verslumo ir profesinius įgūdžius pagal darbo rinkos poreikius, naujo tipo motyvacinio mąstymo ir tinkamos teisinės bei ekonominės kultūros.

1.7. Didelei mūsų visuomenės daliai **skaitmeninė transformacija** gali būti iššūkis siekiant išlaikyti įsidarbinamumą ir sėkmingai save realizuoti darbo rinkoje. Dėl švietimo ir profesinio mokymo skirtumų, įskaitant bazinį ir funkcinį raštingumą, su amžiumi susijusių kliūčių, skirtingų galimybių naudotis šiuolaikinėmis technologijomis ir skirtingo nuo įgūdžių ir pajamų priklausančio jų naudojimo masto skaitmenizacija kelia nelygybės didėjimo pavojų. Be abejonės, vienas svarbiausių uždavinių ateityje bus gebėjimas nuolat atnaujinti **skaitmeninius įgūdžius** atsižvelgiant į darbo rinkos pokyčius ir naujų technologijų diegimą. Šiuo atžvilgiu EESRK palankiai vertina nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytas plataus masto investicijas, kuriomis remiamas skaitmeninių įgūdžių ugdymas⁽³⁾.

1.8. Kad **žalioji pertvarka** būtų sėkminga, reikės tinkamų įgūdžių turinčių žmonių ir darbuočių, kuriose būtų sukurta tinkama darbo aplinka ir įdiegtos žaliosios gamybos sistemos. Svarbus vaidmuo užtikrinant teisingą pertvarką daugelyje ekonomikos sektorių, kuriuose esamos darbo vietos bus iš esmės pertvarkomos, tenka socialiniams partneriams. **Žaliosiems** profesijoms itin svarbiomis laikomos keturios **įgūdžių** grupės: inžinerijos ir techniniai įgūdžiai, mokslo įgūdžiai, operacinio valdymo įgūdžiai ir stebėsenos įgūdžiai. EESRK remia veiksmus, kurių jau imtasi ES lygmeniu siekiant skatinti mokymąsi apie aplinkos tvarumą ir ES žaliąją pertvarką⁽⁴⁾, ir ragina ES piliečiams ir įmonėms pasiūlyti praktinių sprendimų.

(1) Europos įgūdžių darbotvarkė, kuria siekiama tvaraus konkurencingumo, socialinio sąžiningumo ir atsparumo, COM(2020) 274 final.

(2) Žr. Europos Komisijos pirmininkės Ursulos von der Leyen 2022 m. pranešimą apie Sąjungos padėtį, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/SPEECH_22_5493.

(3) https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/assets/thematic_analysis/scoreboard_thematic_analysis_digital_skills.pdf

(4) Europos tvarumo kompetencijos sistema („GreenComp“).
2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo (2022/C 243/04).
2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija dėl mokymosi siekiant žaliosios pertvarkos ir darnaus vystymosi (2022/C 243/01).

1.9. Būsimiems darbo rinkos poreikiams patenkinti vis labiau reikės pažangių, aukštesnės kvalifikacijos kognityvinių įgūdžių, kad būtų galima veikti ir priimti sprendimus nenuspėjamoje, neįprastoje ir dinamiškai besikeičiančioje aplinkoje. Siekiant šiuolaikinėmis sąlygomis išlaikyti įsidarbinamumą, labai svarbūs yra „metaįgūdžiai“, kurie sustiprina kitus įgūdžius ir paspartina jų įgijimą bei yra greitesnio mokymosi ir sėkmingo tobulėjimo visą gyvenimą katalizatorius.

1.10. Atsižvelgiant į dinamiškai kintančius darbo rinkos poreikius labai svarbus tampa sistemų vaidmuo įgyjant, prognozuojant ir klasifikuojant įgūdžius. Kartu reikia tobulinti priemonių, skirtų numatyti įgūdžių poreikius atskirose šalyse, kūrimą ir įgyvendinimą, taip pat reikėtų aktyviai įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus ir visapusiškai pasinaudoti šio proceso rezultatais.

1.11. Europos politinėse diskusijose akcentuojant įgūdžius ir kvalifikacijas turėtų būtų skatinama:

1.11.1. susitelkti Vyriausybes, įmones, socialinius partnerius ir suinteresuotuosius subjektus siekiant nacionaliniu ir sektorių lygmenimis parengti ir įgyvendinti šiuolaikiškas, išsamias įgūdžių strategijas, sukurti daugiau ir geresnių mokymosi ir tobulėjimo galimybių, pritraukti ir išlaikyti specialistus siekiant ugdyti pagrindinius skaitmeninius, žaliuosius ir kognityvinius gebėjimus, socialinius ir emocinius įgūdžius, gebėjimą valdyti pokyčius ir pritraukti daugiau viešųjų ir privačiųjų investicijų;

1.11.2. naudoti dirbtinį intelektą įgūdžių tinkamumo sistemose ir didinti informuotumą apie esamą gerąją patirtį šioje srityje. Tai gali būti ir valstybinėse užimtumo tarnybose, ir privačiajame sektoriuje veikiančios sistemos;

1.11.3. spartinti profesinio rengimo ir mokymo modernizavimo ir integravimo procesus, didinti jų patrauklumą, kokybę, lankstumą ir gebėjimą prisitaikyti prie įvairaus amžiaus ir kategorijų darbuotojų poreikių, prie darbo rinkos poreikių ir prie būtinybės ugdyti bendruosius gebėjimus siekiant užtikrinti patikimą konkurencingą aplinką, tvarumą ir perėjimą prie žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos;

1.11.4. sudaryti sąlygas jaunimui ir motyvuoti juos dalyvauti darbo rinkoje pasitelkiant profesinį orientavimą, kad jiems būtų sukurtos geros darbo sąlygos ir reali karjeros raida.

1.12. MVĮ turėtų būti skatinamos dirbti sąveikiuose tinkluose, bendradarbiauti dalijantis mokslinių tyrimų apie įgūdžių poreikius išlaidas ir sutelkti savo pajėgumus reaguodamos į dvejetainę pertvarkos ir įgūdžių ugdymo iššūkius. Tvariam jų veikimui labai svarbios vietos bendruomenių, kuriose jos vykdo veiklą, sąlygos, regionų užimtumo sistemos, vietos administracijų parama, taip pat jų galimybės naudotis naujomis technologijomis, inovacijomis ir profesinės kompetencijos centrų paslaugomis.

1.13. Ekonominės veiklos vykdytojai ir jų suinteresuotieji subjektai turėtų plačiu mastu plėtoti įgūdžių poreikio numatymą. Reikia remti MVĮ siekiant sudaryti palankesnes sąlygas plėtoti jų žmogiškojo kapitalo profesinį mokymą ir tobulėjimo politiką. Pažymėtina, kad MVĮ poreikiams itin gerai tinka dualinio mokymo programos. Šiuo atžvilgiu socialiniams partneriams tenka pagrindinis vaidmuo vykdant socialinį dialogą savo veiklos sektoriuose.

2. Bendrosios pastabos ir aplinkybės

2.1. Dėl COVID-19 pandemijos susidarė naujos aplinkybės, dėl kurių pasikeitė visuomenės elgesys, požiūris ir kultūra. Pasikeitė vartotojų lūkesčiai ir elgsena (daugiau bendraujama ir sąveikaujama internetu), taip pat pasikeitė verslo modeliai ir darbo organizavimas (daugiau dirbama nuotoliu ir mišriais darbo būdais). Žalioji ir skaitmeninė pertvarka sudaro sąlygas pritaikyti esamas švietimo ir mokymo sistemas ir praktiką taip, kad jose būtų galima ugdyti tinkamas žinias, įgūdžius ir kompetencijas.

2.2. Įgūdžių, kvalifikacijų ir užimtumo, kintančio darbo pobūdžio ir įtraukiosios darbo rinkos kūrimo klausimai buvo svarstomi daugelyje EESRK nuomonių⁽⁵⁾, kurios vis dar yra aktualios šiandien. Šioje nuomonėje siekiama išnagrinėti, kokių įgūdžių reikia būsimiems darbo rinkos pokyčiams, kaip išlaikyti įsidarbinamumą ir padėti didinti našumą, taip pat apsvarstyti veiksmingas strategijas, kad būtų galima pagerinti darbuotojų tobulinimąsi ir mažinti darbuotojų trūkumą, be kita ko, MVĮ.

2.3. Įgūdžių ugdymo strategijos turi būti įtrauktos į nacionalinę augimo politiką ir planus, derinant jas su pramonės moksliniais tyrimais ir ekonomine plėtra. Valstybės narės turėtų skatinti didelės pridėtinės vertės sektorių plėtrą, padėti darbuotojams ir įmonėms valdyti pokyčius ir neatsilikti nuo inovacijų technologijų, skaitmeninėje ir žaliajoje srityse. Tam reikės papildomų investicijų į išteklius ir planavimą, kad švietimo ir mokymo sistema galėtų padėti įveikti naujus iššūkius ir pašalinti neatitikimus darbo rinkoje.

2.4. EESRK manymu, tvaraus įsidarbinamumo išsaugojimas yra daugialypė problema, kurioje pagrindiniai uždaviniai yra susiję su kintančiu darbo pobūdžiu, darbo vietomis ir profesijomis, būtinybe veiksmingai užtikrinti teisės mokytis visą gyvenimą ir tobulėti įgyvendinimą, skaitmenizacija, didėjančiu žmogiškojo potencialo ir darbo našumo vaidmeniu, darbo organizavimo pokyčiais, demografiniais pokyčiais, poreikiu užtikrinti naujus profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros modelius, numatant lankstų darbo laiką, ir skatinti vyresnių žmonių aktyvumo politiką⁽⁶⁾. Reikia palankios aplinkos, kad žmonės suvoktų ir gerai suprastų mokymo svarbą savo profesiniam gyvenimui, taip pat kad jie gebėtų ir būtų motyvuoti pasinaudoti visomis mokymosi visą gyvenimą galimybėmis bet kuriuo gyvenimo etapu. Šiuo atžvilgiu gebėjimas išlaikyti įsidarbinamumą yra tiesiogiai susijęs su požiūriu į naujų įgūdžių įgijimą ir gebėjimu jų įgyti atsižvelgiant į darbo rinkos pokyčius.

2.5. Pagrindiniai subjektai ugdant ir išlaikant įsidarbinamumo įgūdžius yra socialiniai partneriai. Jie gali geriausiai skatinti konvergenciją tarp darbuotojo profesinės karjeros siekių ir įmonės reikiamų įgūdžių. Jų vaidmuo, visų pirma užtikrinant patikimą ir veiksmingą kolektyvinių derybų struktūrą, yra itin svarbus įgūdžių pripažinimo procese. EESRK mano, kad siekiant pagerinti bendrus rezultatus darbo rinkose, būtina stiprinti švietimo sistemų, profesinio rengimo ir mokymo sistemų ir užimtumo tarnybų veiksmų koordinavimą su inovacijų, pramonės, prekybos ir technologijų plėtros politika, taip pat su makroekonominė politika. Tai galėtų būti ypač veiksminga vietos lygmeniu.

2.6. Dėl kintančio darbo pobūdžio taip pat kuriamos naujos ir lanksčios darbo santykių formos bei nestandartinio užimtumo modeliai, dėl kurių keičiasi Europos darbo rinkos struktūra. Tinkamai apsaugotos naujos darbo formos žmonėms gali atverti daugiau galimybių pradėti verslą, įvairinti savo pajamas ir imtis profesinės ir kitos veiklos, kuri anksčiau jiems nebuvo prieinama. Tačiau naujos darbo formos turėtų užtikrinti galimybę naudotis socialine apsauga, nes tai tiesiogiai susiję su socialinės apsaugos sistemų finansiniu tvarumu. Norint išlaikyti įsidarbinamumą tokiomis sąlygomis,

⁽⁵⁾ Darbo rinkos observatorijos (DRO) tyrimas „Darbas ateityje. Mokymosi visą gyvenimą ir darbuotojų mokymo užtikrinimas“ (2022 m.); „Darbo ateitis – reikiamų žinių ir įgūdžių įgijimas siekiant patenkinti ateities darbo vietų poreikius“ (2017 m.); „Tvarus mokymosi visą gyvenimą ir įgūdžių ugdymo finansavimas atsižvelgiant į kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą“ (2019 m.); „Besikeičiantis darbo pasaulis ir ilgaamžiškumas/senėjanti visuomenė. Išankstinės sąlygos senėjantiems darbuotojams, kad jie galėtų išlikti aktyvūs naujajame darbo pasaulyje“ (2019 m.); „Skaitmeninimas, dirbtinis intelektas ir teisingumas: kaip sustiprinti ES vykstant pasaulinėms lenktynėms ateities įgūdžių ugdymo ir švietimo srityje, kartu užtikrinant socialinę įtrauktį“ (2019 m.); „Profesinis mokymas – sistemų veiksmingumas numatant ir suderinant gebėjimus ir darbo rinkos poreikius ir socialinių partnerių bei įvairių suinteresuotųjų subjektų vaidmuo“ (2020 m.); Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl profesinio mokymo siekiant tvaraus konkurencingumo, socialinio sąžiningumo ir atsparumo (2020 m.); „Įgūdžių, kurių Europai reikia siekiant sukurti teisingesnę, darnesnę, tvaresnę, skaitmeninę ir atsparią visuomenę, skatinimas – remiantis švietimu ir mokymu bei žvelgiant iš mokymosi visą gyvenimą perspektyvos“ (2020 m.); „Tvarios ir skaitmeninės Europos MVĮ strategija“ (2020 m.); „Pramonės ekosistemos, strateginis savarankiškumas ir gerovė“ (2021 m.); „Mišrusis mokymasis“ (2021 m.); „Aukštojo mokslo dokumentų rinkinys“ (2022 m.) ir kt.

⁽⁶⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/active-ageing>
http://erc-online.eu/wp-content/uploads/2017/03/With-signatures_Framework-agreement-on-active-ageing.pdf

reikia tinkamo reglamentavimo (be kita ko, pasitelkiant kolektyvines derybas), naujo pobūdžio motyvacinio mąstymo, tinkamos teisinės ir ekonominės kultūros, taip pat noro pagal besikeičiančias aplinkybes ugdyti verslumo ir profesinius įgūdžius.

2.7. Skaitmeninių technologijų įsisavinimas ir jų poveikis darbo pobūdžiui ir organizavimui gali kelti rimtų sunkumų siekiant išsaugoti įsidarbinamumą ir sėkmingus darbo rinkos rezultatus. Dėl skaitmeninimo gali padidėti esama nelygybė, atsižvelgiant į didelius švietimo skirtumus, įskaitant bazinį ir funkcinį raštingumą, su amžiumi susijusias kliūtis, taip pat į skirtingas galimybes naudotis šiuolaikinėmis technologijomis ir skirtingą nuo įgūdžių ir pajamų priklausantį jų naudojimo mastą. Besiformuojanti karta daugiausia yra skaitmeninė, o vyresni žmonės yra labiau linkę dirbti analoginiais darbo metodais, todėl skirtingos kartos gali būti naudingos viena kitai. EESRK palankiai vertina didžiules investicijas į skaitmeninius įgūdžius įgyvendinant nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus.

2.8. Žalieji įgūdžiai – tai žinios, gebėjimai, vertybės ir nuostatos, reikalingi norint gyventi tvarioje ir tausiai išteklius naudojančioje visuomenėje, ją plėtoti ir remti⁽⁷⁾. Vykdam žaliają pertvarką reikės keisti gamybos procesus ir verslo modelius, neišvengiamai pasikeis reikiami įgūdžiai ir užduotys daugelyje esamų profesijų, taip pat reikės darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo programų. Kad žaliaji pertvarka būtų sėkminga, jai įgyvendinti reikės tinkamų įgūdžių turinčių žmonių. EESRK pripažįsta politikos priemones, skirtas šiam tikslui, ir ragina pasiūlyti praktinių sprendimų ES piliečiams ir įmonėms.

2.9. Dėl negrįžtamų demografinių tendencijų, mažėjančios darbo jėgos ir ilgėjančios gyvenimo trukmės būtina skatinti naują darbo organizavimo politiką, kartų mainų programas, naujus profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimo modelius, numatančius suderėtą lankstų darbo laiką, ir priemones, kurios gali padėti didinti darbo našumą ir skatinti vyresnių žmonių aktyvumą. Įsidarbinamumo atžvilgiu daug problemų ir iššūkių kyla valdant su darbu susijusius gyvenimo ciklo pokyčius. Tai susiję su sąžiningu ir vienodu požiūriu į kartas darbo rinkoje, amžiaus suvokimo kultūra, kartų skirtumų valdymu, socialinio kapitalo valdymu. Galimybė visiems naudotis lygiomis mokymosi visą gyvenimą galimybėmis padeda išlaikyti įsidarbinamumą ir prisidėti prie našumo didinimo visais gyvenimo etapais, stiprinti kartų bendradarbiavimą ir tarpusavyje paramą darbo vietoje.

2.10. Tam tikrų įgūdžių turinčių migrantų pritraukimas taip pat yra svarbi bet kokios būsimos įgūdžių pasiūlos grandinės dalis. Komisijos komunikatas „Įgūdžių ir talentų pritraukimas į ES“ yra teigiamas žingsnis šia kryptimi.

3. Įgūdžiai, reikalingi būsimiems darbo rinkos pokyčiams

3.1. Įgūdžiai yra labai svarbūs visuomenės, įmonių ir asmenų gebėjimui klestėti vis labiau tarpusavyje susijusiame ir sparčiai kintančiame pasaulyje. Skirtingą išsilavinimą ir kvalifikaciją turintiems žmonėms darbo perspektyvos ateityje skirsis. Nors žemos kvalifikacijos darbo paklausa palaipsniui mažės, bus išlaikytas gana didelis tokių darbo vietų skaičius. Dėl diegiamo automatizavimo ir išmaniųjų sistemų didžiausias pavojus išnykti ar pasikeisti gresia toms darbo užduotims, kurioms reikia fizinių ar mechaninių, skaičiavimo ir klientų aptarnavimo įgūdžių. Tačiau išliks amatų ir meninės profesijos, todėl atitinkamos kvalifikacijos kėlimas yra labai svarbus dalyvavimui ekonominėje ir socialinėje raidoje. Dėl skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos labai išaugs aukšto lygio švietimo ir kvalifikacijų paklausa, o vidutinės kvalifikacijos darbo vietos laikinai išliks stabilios, tačiau dauguma jų bus pertvarkytos pagal darbo rinkos poreikius.

3.2. Atsižvelgiant į dinamiškai kintančius darbo rinkos poreikius labai svarbus tampa sistemų vaidmuo įgyjant, prognozuojant ir klasifikuojant įgūdžius. EESRK palankiai vertina tendenciją kurti ir plėtoti Europos taksonomijas ir įgūdžių bei kompetencijų žodynus, pvz., ESCO, Skaitmeninės kompetencijos sistema („DigComp 2.2“), Piliečiams skirta Europos skaitmeninės kompetencijos programa, Europos e. kompetencijos sistema, DISCO, ES profesijos, „GreenComp“ ir kt. Jie labai padeda užtikrinti darbo rinkoje reikalingų įgūdžių skaidrumą, kvalifikacijų perkeliamumą ir kompetencija

⁽⁷⁾ Jungtinių Tautų pramonės plėtros organizacija.

grindžiamo požiūrio į švietimą, mokymą ir žmogiškųjų išteklių vystymą nustatymą. Kartu pritariame nuomonei⁽⁸⁾, kad priemonių, skirtų numatyti įgūdžių poreikius atskirose šalyse, kūrimas ir įgyvendinimas dar nėra reikiamo lygio ir kad ne visi suinteresuotieji subjektai aktyviai dalyvauja ar visapusiškai naudojami šio proceso rezultatais.

3.3. Socialiniams partneriams tenka esminis vaidmuo apibrėžiant įgūdžių ugdymo strategijas, atsižvelgiant į profesinių ir teritorinių observatorių duomenis. Todėl labai svarbu socialinius partnerius įtraukti nuo pat proceso pradžios, kad Europoje būtų užtikrinta realių darbdavių ir darbuotojų poreikių atitiktis.

3.4. Neabejotina, kad **skaitmeniniai įgūdžiai** ateityje bus vieni svarbiausių įgūdžių. Visuose Europos ekonomikos sektoriuose gerokai padidėjo specializuotų ir labai išvystytų skaitmeninių įgūdžių poreikis.

3.5. Taip pat didėja gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos (MTIM) įgūdžių ir tarpdisciplininių įgūdžių derinių, t. y. mišrių įgūdžių, universaliųjų įgūdžių ir tarpfunkcinių įgūdžių, poreikis. Vis labiau bus vertinama profesinė patirtis, mokslinių tyrimų ir prognozavimo įgūdžiai, pažangios analizės ir sudėtingos informacijos aiškinimo bei technologiniai įgūdžiai. Žaliųjų bendrųjų įgūdžių indekse⁽⁹⁾ nustatytos keturios **įgūdžių** grupės, kurios yra itin svarbios **žaliosioms** profesijoms: inžinerijos ir techniniai įgūdžiai, mokslo įgūdžiai, operacinio valdymo įgūdžiai ir stebėsenos įgūdžiai.

3.6. Būsimiems ekonomikos ir darbo rinkos poreikiams patenkinti vis labiau reikės pažangių, aukštesnės kvalifikacijos **kognityvinių įgūdžių**, kad būtų galima veikti ir priimti sprendimus nenuspėjamoje, neįprastoje ir dinamiškai besikeičiančioje aplinkoje. Dažniausiai tai bus analitinio, kūrybinio, novatoriško, nestandartinio, sisteminio, conceptualaus, strateginio, abstraktaus, autonominio ir kritinio mąstymo įgūdžiai. Siekiant šiuolaikinėmis sąlygomis išlaikyti įsidarbinamumą, labai svarbūs yra „**metaįgūdžiai**“, kurie sustiprina kitus įgūdžius ir paspartina jų įgijimą bei yra greitesnio mokymosi ir sėkmingo tobulėjimo visą gyvenimą katalizatoriaus.

3.7. Mašinos ir algoritmai nepakeis **socialinių emocinių įgūdžių** poreikio darbo rinkoje. Ateityje darbui ir kintantiems darbo profiliams reikės įvairių socialinių ir komunikacinių bei elgsenos įgūdžių, iš kurių geidžiamiausi bus emocinis intelektas, empatija, santykių kūrimas, tinklų mezgimas, veiksmingas bendravimas, atkaklumas, komandinis darbas, stiliaus formavimas, verslo etiketas, tolerancija skirtingoms kultūroms, derybos, konfliktų valdymas ir kt.

3.8. Darbo rinkoje taip pat didėja daugelio **tarpfunkcinių** ir **elgsenos** įgūdžių, susijusių su asmeniniu veiksmingumu, paklausa. Šiomis aplinkybėmis labiausiai paklausūs įgūdžiai yra verslumo, kolektyvinio darbo, sprendimų priėmimo ir problemų sprendimo įgūdžiai, orientavimasis į rezultatus, gebėjimas vykdyti kelias užduotis vienu metu, lankstumas ir gebėjimas prisitaikyti, iniciatyvumas, išradingumas, atsakingumas, savikontrolė, išvalgumas, dėmesys detalėms, gebėjimas veikti netikrumo, įtampos ir streso sąlygomis, laiko valdymas ir kt.

4. Darbo jėgos tobulinimas siekiant įtraukiosios darbo rinkos ir didelio našumo

4.1. Kad Europos darbo rinka galėtų įveikti būsimus iššūkius, visų pirma būtina užtikrinti jos įtraukumą, vienodas sąlygas ir sudaryti sąlygas investicijoms į gerai veikiančias užimtumo sistemas, kurios galėtų padėti didinti našumą ir formuoti veiksmingą profesinio mokymo ir įgūdžių ugdymo politiką, taip pat tvirtą aktyvią darbo rinkos politiką. Nors valstybėse narėse vyrauja skirtingos tradicijos ir praktika, EESRK manymu, būtina:

4.1.1. optimizuoti įgūdžių poreikio darbo rinkoje stebėsenos, tyrimo ir prognozavimo sistemas;

⁽⁸⁾ Žr., pvz., *Skill needs anticipation: systems and approaches. Analysis of stakeholder survey on skill needs assessment and anticipation*. TDO – Ženeva, 2017 m., ISBN: 978-92-2-130248-3 (https://www.cedefop.europa.eu/files/2223_en.pdf).

Tarybos rezoliucija dėl Naujosios 2021–2030 m. Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės (2021/C 504/02).

⁽⁹⁾ <http://www.nber.org/papers/w21116>

4.1.2. aktyviau įtraukti socialinius partnerius ir visus suinteresuotuosius subjektus, ypatingą dėmesį skiriant įmonių gebėjimui parengti vidines procedūras įgūdžių trūkumui ir mokymo poreikiams nustatyti bei jų gebėjimui kelti savo darbuotojų kvalifikaciją ir juos perkvalifikuoti;

4.1.3. taikyti šiuolaikiškus metodus ir informacines technologijas siekiant įvairiuose sektoriuose ir regionuose stiprinti, sisteminti analitinius duomenis apie įgūdžius ir suteikti prieigą prie jų, kad būtų užtikrintas darbo rinkos poreikis atitinkantis mokymas ir kvalifikacijos, pavyzdžiui, specialistų žvalgybos platformos gali apimti įvairią informaciją apie darbuotojus (jų įgūdžius, gebėjimus, patirtį, norą tęsti profesinį tobulėjimą, demografinę padėtį, mokymo poreikius, tobulinimosi galimybes) ir darbdavių poreikius;

4.1.4. kartu su socialiniais partneriais atlikti strateginį su perėjimu prie žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos susijusių iššūkių ir poveikio darbo vietoms, profesijoms, kvalifikacijoms, veiklai ir įgūdžiams vertinimą ir plėtoti tinkamas kvalifikacijos įgijimo ir keitimo formas, taip pat investuoti į įgūdžių ugdymą ir paramą žmonėms, kuriuos paveikė pokyčiai arba perėjimas prie žaliosios veiklos;

4.1.5. išanalizuoti kliūtis, kurių kyla jaunimui įgyjant gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos kvalifikaciją ir įgūdžius, ir vykdyti tikslingus veiksmus siekiant padidinti šios srities švietimo ir karjeros patrauklumą mergaitėms ir moterims;

4.1.6. imtis priemonių siekiant sukurti lanksčias, atsparias ir perspektyvias profesinio mokymo ir rengimo sistemas, kurios galėtų pritraukti jaunimą ir padėti jiems patekti į kintančią darbo rinką, ir užtikrinti, kad suaugusieji galėtų dalyvauti jų poreikiams ir dvejopai žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai pritaikytose profesinio mokymo programose;

4.1.7. užtikrinti aktyvesnę strateginį socialinių partnerių vaidmenį spartinant naujų kvalifikacijų kūrimo ir siūlymo ciklą, atnaujinant mokymo programas, taikant finansavimo mechanizmus ir vykdant kokybės auditą. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas mikro kredencialams, jų kokybės standartams ir galimybėms juos pripažinti ir įtraukti į platesnio masto kvalifikacijų tinklus; reikėtų išplėsti praktiką steigti sektorinius komitetus (be kita ko, teritoriniu lygmeniu), kuriuose dalyvautų socialiniai partneriai ir švietimo įstaigos, siekiant spręsti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties problemą ir lanksčiai kurti mikro kredencialus, kurie geriau atitiktų įmonių mokymo poreikius;

4.1.8. skatinti naudoti kolektyvines derybas siekiant užtikrinti mokymąsi visą gyvenimą ir sudaryti palankesnes sąlygas įtraukti į darbo rinką, be kita ko: sukuriant individualias mokymosi sąskaitas, ištiriant galimybes suteikti apmokamas mokymosi atostogas pagal nacionalinę praktiką ir nustatant minimalų mokymo valandų skaičių per metus, teikiant paskatas už kvalifikacijos kėlimą ir keitimą, visose ES valstybėse narėse pripažįstant kvalifikacijas, rengiant įmonių žinių valdymo sistemas, sudarant mentorystės sutartis su patyrusiais į pensiją išėjusiais darbuotojais ir kt.;

4.1.9. rengti politiką, kuria būtų užtikrintos vienodos galimybės mokytis ir tobulėti. Šiuo tikslu reikia:

4.1.9.1. įgyvendinti tris 2016 m. ES rekomendacijoje dėl įgūdžių tobulinimo kryptis – naujų galimybių suaugusiesiems įgyvendinimo nurodytus veiksmus: vertinti įgūdžius, kurti individualiai pritaikyto mokymosi pasiūlą ir patvirtinti bei pripažinti įgytus įgūdžius;

4.1.10. skirti ypatingą dėmesį tų kategorijų darbuotojams, kurie dažniausiai nedalyvauja mokymuose, tačiau kuriems būtent dėl šios priežasties jų labiausiai reikia: žemos kvalifikacijos darbuotojams, vyresniems nei 45 metų asmenims, neįgaliesiems, moterims, kurios grįžta dirbti po ilgo nebuvimo darbe dėl šeiminių ir priežiūros pareigų, migrantams ir pabėgėliams. Padedant patenkinti šių pažeidžiamų grupių mokymo poreikius, labai svarbus vaidmuo tenka pilietinės visuomenės organizacijoms ir socialinėms įmonėms.

5. MVĮ kylantys iššūkiai ugdant įgūdžius, kurių reikia būsimai darbo rinkos pertvarkai

5.1. Labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės sudaro iki 99 proc. visų ES įmonių. Maždaug 24 mln. MVĮ sukuria daugiau kaip 4 trln. EUR pridėtinės vertės ir jose dirba daugiau kaip 90 mln. žmonių, todėl jos yra labai svarbus verslumo dvasios ir inovacijų šaltinis, o tai yra labai svarbu tvariam Europos pramonės vystymuisi ir konkurencingumui ⁽¹⁰⁾. MVĮ svarba visada buvo pripažįstama, bet COVID-19 privertė suvokti, kokios pažeidžiamos šios įmonės yra išorės poveikiui, visų pirma kilus krizei, dėl kurios labai daug MVĮ atsidūrė nesaugioje finansinėje padėtyje ir kilo pavojus milijonams darbo vietų.

5.2. MVĮ susiduria su tais pačiais iššūkiais kaip ir visi kiti, bet turi specifinių problemų, susijusių su geresnėmis galimybėmis patekti į rinką ir gauti finansavimą, inovacijų diegimu, perėjimu prie neutralaus poveikio klimatui verslo modelių ir perėjimu nuo linijinės prie žiedinės gamybos.

5.3. Dėl ribotų išteklių, nepakankamų ekspertinių žinių ir jų vietos regione, didžioji dauguma MVĮ susiduria su dideliais sunkumais bandydamos pritraukti specialistų ir rinkdamosi, mokydamos, tobulindamos, motyvuodamos ir išlaikydamos darbuotojus. Tik apie 40 proc. MVĮ turi raštu parengtą žmogiškųjų išteklių valdymo strategiją ir politiką. Joms sunku kompensuoti darbuotojų nebuvimą darbe, kai šie dalyvauja išorės mokymuose, be to, dėl riboto finansinio pajėgumo, MVĮ, kurios naudojasi tiesioginėmis profesinio mokymosi formomis, procentinė dalis yra mažesnė už ES vidurkį.

5.4. Didžioji dauguma MVĮ veikia specifinėse rinkos nišose ir (arba) netradiciniuose ekonomikos sektoriuose, kuriuose dėl darbo pobūdžio reikia specialių profesinių įgūdžių, kuriuos reikia įgyti ir tobulinti realioje praktinėje aplinkoje. Dėl ribotų žmogiškųjų išteklių jų darbuviškai būtina platesnė specializacija ir universalieji mišrus įgūdžiai, nes būtina suderinti įvairesnes pareigines funkcijas.

5.5. Specifiniai MVĮ įgūdžių poreikiai daugiausia susiję su technologiniu verslumu, verslo galimybių atpažinimu, rizikos vertinimu ir valdymu, finansavimo šaltiniais, įmonės strategijų, verslo projektų ir planų rengimu, novatoriškų verslo modelių įgyvendinimu, skaitmeninių technologijų naudojimu, skaitmeninio prekės ženklo kūrimu ir skaitmenine rinkodara, veikimu pagal nustatytą teisinę sistemą, darbuotojų administravimu, žaliaja ekonomika, atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimu ir žiedine ekonomika.

5.6. Kadangi daugelio MVĮ darbuotojų profesijos yra techninio pobūdžio, jie turi unikalios praktinės patirties, visų pirma nišinėse rinkose, ir mokymas darbo vietoje yra tinkamas būdas patenkinti šių įgūdžių poreikį. Be to, mokymas darbo vietoje yra reikalingas siekiant įveikti skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos keliamus iššūkius. Tokio pobūdžio mokymas padeda ugdyti įgūdžius mažosiose ir vidutinėse įmonėse, nes taip yra paprasčiau organizuoti mokymus ir perduoti žinias įmonės viduje. Siekiant išspręsti gamybos pajėgumų mažėjimo problemą, kai darbuotojai nedirba, nes dalyvauja mokymo kursuose, darbdaviai turėtų turėti galimybę pasinaudoti tinkamomis mokymo formomis ir *ad hoc* priemonėmis, pavyzdžiui, dalijimusi mokymo programomis sektorių ar teritorinių lygmeniu, taip skatinant MVĮ sąveiką, ir tikslinėmis finansinės paramos priemonėmis.

5.7. Ekonominės veiklos vykdytojai ir jų suinteresuotieji subjektai turėtų plačiai plėtoti įgūdžių poreikio numatymą. Šiuo klausimu svarbus vaidmuo tenka socialiniams partneriams, kurie vykdo socialinį dialogą profesinėse srityse ir sektoriuose.

Bruselis, 2023 m. vasario 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/63/small-and-medium-sized-enterprises>

III

*(Parengiamieji aktai)***EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS****576-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA,
2023 2 22–2023 2 23****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl momentinių kredito pervedimų eurais iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 260/2012 ir (ES) 2021/1230“***(COM(2022) 546 final – 2022/0341 (COD))**(2023/C 146/04)*Pranešėjas **Christophe LEFÈVRE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 11 21 Europos Sąjungos Taryba, 2022 11 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo
Priimta skyriuje	2023 1 27
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	64 / 0 / 1
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	146 / 1 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina šį reglamentą dėl momentinių kredito pervedimų eurais, nes pastaraisiais metais Komitetas pateikė nuomonę dėl mažmeninių mokėjimų⁽¹⁾ ir nuomonę dėl Europos ekonomikos ir finansų sistemos⁽²⁾ siekdamas prisidėti prie bendrosios finansų rinkos kūrimo, tarpvalstybinių operacijų supaprastinimo ir saugių finansinių operacijų tarp vartotojų, įmonių ir MVĮ užtikrinimo.

1.2. EESRK manymu, tam, kad momentiniai mokėjimai (MM) vyktų sėkmingai, ypač svarbu užtikrinti šios paslaugos prieinamumą Europos vartotojams ir įmonėms. Kuo daugiau mokėjimo paslaugų teikėjų (MPT)⁽³⁾ siūlys MM, tuo jie sulauks didesnės sėkmės ES. MM bus prieinami visiems piliečiams ir įmonėms, turintiems banko sąskaitą ES ir EEE šalyse. Pasiūlymu siekiama užtikrinti, kad MM eurais būtų įperkami, saugūs ir be kliūčių tvarkomi visoje ES.

⁽¹⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 72.

⁽²⁾ OL C 341, 2021 8 24, p. 41.

⁽³⁾ MPT – mokėjimo paslaugų teikėjas, kaip apibrėžta Direktyvos (ES) 2015/2366 (Antrosios mokėjimo paslaugų direktyvos) I priede, kaip antai kredito įstaiga, mokėjimo įstaiga arba elektroninių pinigų įstaiga.

1.3. EESRK mano, kad siuntėjo bankas turėtų ne reikalauti mokesčio už tarptautinio banko sąskaitos numerio (IBAN) ir gavėjo vardo ir pavardės arba pavadinimo atitikties patikrinimą, o jį įtraukti į paties MM kainą. EESRK rekomenduoja nustatyti reikalavimą, kad už MM eurais MPT neimtų didesnio mokesčio nei už įprastus kredito pervedimus eurais, ypač jei IBAN tikrinimo tvarka būtų taikoma visiems bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA) mokėjimams.

1.4. EESRK norėtų, kad IBAN patikrinimas apimtų ne tik MM, bet ir įprastus kredito pervedimus, kol juos galės siūlyti mokėjimo paslaugų teikėjai.

1.5. Elektroninių pinigų įstaigos ir mokėjimo įstaigos kol kas nepatenka į šio reglamento taikymo sritį. Iš dalies pakeitus Atsiskaitymų baigtinumo direktyvą (98/26/EB) ⁽⁴⁾ ir šioms įstaigoms suteikus priegią prie atsiskaitymo sistemų, ši išimtis turėtų būti panaikinta. Reglamentas turėtų būti taikomas ir nebankinių mokėjimo paslaugų teikėjams, jeigu jų mokėjimo paslaugos apima mokėjimo sąskaitos tvarkymą ir kredito pervedimų vykdymą. Kol tai bus padaryta, būtina paaiškinti, kaip taikomos IBAN tikrinimo ir atsakomybės taisyklės, kai šios trečiosios šalys naudojamos MM inicijuoti.

1.6. Tačiau, kadangi šiuo reglamentu iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 260/2012 ⁽⁵⁾, reikia paaiškinti, kad investicinėms paslaugoms Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 ⁽⁶⁾ netaikoma (Antrosios mokėjimo paslaugų direktyvos 3 straipsnio i punktas).

1.7. EESRK mano, kad Europos Komisija turėtų:

- užtikrinti, kad paslauga, suteikianti galimybę informuoti klientus, kai nustatomas gavėjo vardo ir pavardės arba pavadinimo ir mokėtojo pateikto IBAN neatitikimas, būtų privaloma ir be papildomo mokesčio;
- užtikrinti, kad tais atvejais, kai gavėjo bankui tikrinant IBAN nustatomas neatitikimas, šis bankas apie padėtį informuoja siuntėjo banką;
- užtikrinti, kad nustačius neatitikimą ir klientui visgi nusprendus patvirtinti momentinį mokėjimą, siuntėjo bankas nebėra atsakingas, jei naudos gavėjas neteisingas;
- pasiūlyti tikslines priemones kovai su sukčiavimu gerinti, nes IBAN tikrinimas turės įtakos tik sukčiavimui spaudžiant pervesti pinigus (angl. *authorised push payments* (APP)).

1.8. Siekiant išvengti skirtingo sankcijų taikymo aiškinimo ir užtikrinti vienodą ES teisės aktų taikymą, EESRK rekomenduoja į reglamentą įtraukti ir paaiškinti šias nuostatas:

- kaip keliose šalyse veikiančios mokėjimo paslaugų teikėjai turėtų vertinti tokias situacijas ir kokių veiksmų jie turėtų imtis;
- kaip tokia informacija bus dalijamasi ES;
- kaip tokiais atvejais bus sprendžiamas žalos atlyginimo klausimas;
- remtis tik vienu asmenų arba subjektų, kuriems taikomos ES sankcijos, sąrašu, kuris patvirtinamas Tarybos reglamentais pagal SESV 215 straipsnį, ir su kuriuo mokėjimo paslaugų teikėjai gali nedelsiant susipažinti. Ši informacija turėtų būti oficialus asmenų arba subjektų, kuriems taikomos ES sankcijos (ribojamosios priemonės), sąrašas.

⁽⁴⁾ OL L 166, 1998 6 11, p. 45.

⁽⁵⁾ 2012 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 260/2012, kuriuo nustatomi kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų eurais techniniai ir komerciniai reikalavimai ir iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 924/2009 (OL L 94, 2012 3 30, p. 22).

⁽⁶⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 2015 m. lapkričio 25 d. dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB (OL L 337, 2015 12 23, p. 35).

1.9. Europos Komisija turėtų išsamiai išdėstyti reglamento aiškinamąją dalį joje nurodant bendrą ES poziciją ir pateikiant prekėms ir paslaugoms taikytinų sankcijų, įskaitant sankcijas, susijusias su kai kurių prekių importu, eksportu, transportu, uždraudimu ir kt., aiškinimą.

1.10. MPT galėtų veiksmingiau stebėti sankcijas, sudarydami vidaus stebėsenos sąrašus ir turėdami teisę remtis kitų šalių (JAV, JK ir kt.) sąrašais, taip sumažindami riziką reputacijai ir korespondentinės bankininkystės riziką (dabartinė rinkos praktika). Konkrečios priemonės, be kita ko, yra:

— sudaryti vidaus stebėsenos sąrašus, į kuriuos paprastai turėtų būti įtraukiami subjektai, kurie pažeidinėja sankcijas ar kuriems gresia sankcijos, dvejopo naudojimo prekės ir t. t.;

— naudoti nacionalinės kompetentingos institucijos pateiktą sąrašą laikantis ES kovos su pinigų plovimu teisės aktų.

1.11. EESRK pritaria, kad reikia leisti elektroninių pinigų įstaigoms ir mokėjimo įstaigoms dalyvauti mokėjimų sistemose kaip tiesioginiams dalyviams, taip pat išvelgia galimybes išplėsti EK pasiūlymą dėl MM apimant septynias euro zonos nepriklausančias ES valstybes nares, kurios yra Europos bendrosios rinkos dalis.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. MM – tai tam tikros formos kredito pervedimas, kurį atliekant lėšos iš mokėtojo sąskaitos į gavėjo sąskaitą pervedamos per keletą sekundžių bet kuriuo paros metu ir bet kurią metų dieną. Tuo MM skiriasi nuo kitų kredito pervedimų, kuriuos mokėjimo paslaugų teikėjai (MPT) vykdo tik darbo valandomis, o lėšos į gavėjo sąskaitą įskaitomos tik iki kitos darbo dienos pabaigos.

2.2. ES jau sukurta MM eurais skirta struktūra. Ją sudaro keletas mokėjimo sistemų, teikiančių momentinių atsiskaitymų paslaugas, ir SEPA momentinių kredito pervedimų schema („SCT Inst.“ schema).

2.3. 2020 m. rugsėjo 24 d. komunikate⁽⁷⁾ Komisija paskelbė apie siūlomą teisės aktą, pagal kurį ES esantys MPT privalėtų iki 2021 m. pabaigos pradėti siūlyti MM eurais. Be to, 2021 m. sausio 20 d. komunikate⁽⁸⁾ Komisija pakartojo savo mažmeninių mokėjimų strategijos ir skaitmeninių inovacijų finansų srityje svarbą. Vėliau iniciatyva dėl MM įtraukta į Komisijos 2022 m. darbo programą⁽⁹⁾.

2.4. Pasiūlymas atlikti momentinius mokėjimus eurais bus prieinamas visiems piliečiams ir įmonėms, turintiems banko sąskaitą ES ir EEE šalyse, kai sąskaita yra eurais ar kita ES valiuta. Pasiūlymu siekiama užtikrinti, kad momentiniai mokėjimai eurais būtų įperkami, saugūs ir be kliūčių tvarkomi visoje ES. Šiuo pasiūlymu bus remiamos inovacijos ir konkurencija ES mokėjimų rinkoje, visapusiškai laikantis galiojančių sankcijų ir kovos su finansiniais nusikaltimais taisyklių. Tai taip pat padės siekti platesnių Komisijos tikslų, susijusių su skaitmenizacija ir atviru strateginiu savarankiškumu. Ši iniciatyva dera su Komisijos prioritetu siekti, kad ekonomika tarnautų žmonėms, ir kuria patrauklesnę investicijų aplinką.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Pastaraisiais metais EESRK pateikė nuomonę dėl mokėjimų⁽¹⁰⁾ ir nuomonę dėl Europos ekonomikos ir finansų sistemos⁽¹¹⁾, siekdamas prisidėti prie bendrosios finansų rinkos kūrimo, tarpvalstybinių operacijų supaprastinimo ir saugių finansinių operacijų tarp vartotojų, įmonių ir MVĮ užtikrinimo.

⁽⁷⁾ COM(2020) 592 *final*, 2020 m. rugsėjo 24 d.

⁽⁸⁾ COM(2021) 32 *final*, 2021 m. sausio 19 d.

⁽⁹⁾ COM(2021) 645 *final*, 2021 m. spalio 19 d.

⁽¹⁰⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 72.

⁽¹¹⁾ OL C 341, 2021 8 24, p. 41.

3.2. 2022 m. pabaigoje šiek tiek daugiau nei 13 proc.⁽¹²⁾ visų kredito pervedimų eurais buvo momentiniai, be to:

- kas trečias ES MPT neatlieka MM eurais;
- euro zonoje 70 mln. mokėjimo sąskaitų neleidžia jų turėtojams atlikti ir gauti MM eurais;
- dėl neveiksmingo sankcijų tikrinimo mokėjimo paslaugų teikėjai atmeta iki 9,4 proc. tarptautinių MM eurais.

3.3. Iš Europos Komisijos analizės matyti, kad apie 200 mlrd. EUR, kurie šiuo metu blokuojami finansų sistemoje, kiekvieną dieną atlaisvinami produktyviam naudojimui ir tai lemia ekonominę naudą, siekiančią nuo 1,34 iki 1,84 mlrd. EUR per metus. Šiame vertinime neatsižvelgiama į kai kuriose Europos šalyse dėl Rusijos karo Ukrainoje didėjančią 10–30 proc. infliaciją ir COVID-19 pandemiją.

3.4. MM vartotojams, įmonėms, MVĮ ir mažmenininkams užtikrinamas saugesnis sandoris, nes pinigai gaunami iš karto. Papildomo mokėjimo pasirinkimo, t. y. tarptautinių Europos mokėjimų, išlaidų, susijusių su mokėjimo garantijomis, kurios nėra būtinos, sutaupymas, leidžia geriau valdyti grynųjų pinigų srautus.

3.5. MM taip pat padidins mokėjimo priemonių pasirinkimą fizinėse parduotuvėse (vadinamojoje pardavimo vietoje (angl. *Point of Sale* (PoS))). Šiuo metu fizinėse parduotuvėse mokėjimus galima atlikti tik grynaisiais pinigais arba kortele. Tarpvalstybinėms operacijoms praktiškai naudojamos tik tarptautinių kortelių schemas. Pagal šį teisės aktą MM bus galima naudoti tarptautiniams mokėjimams.

3.6. EESRK pritaria:

- reikalavimui, kad MPT, teikiantys įprastų kredito pervedimų eurais paslaugas, siūlytų MM eurais siuntimo ir gavimo paslaugas;
- reikalavimui atlikti su sankcijomis susijusį tikrinimą, t. y. labai dažnai pagal ES sankcijų sąrašus tikrinti klientus (kaip jau daroma kai kuriose valstybėse narėse nacionalinių mokėjimų atveju), o ne kiekvieną atskirą operaciją;
- reikalavimui, kad MPT teiktų paslaugą, suteikiančią galimybę informuoti klientus, kai nustatomas gavėjo vardo ir pavardės arba pavadinimo ir unikalaus mokėjimo sąskaitos identifikatoriaus, kuris paprastai mokėtojo nurodytas IBAN, neatitikimas;

3.7. EESRK rekomenduoja nustatyti reikalavimą, kad už MM eurais MPT neimtų didesnio mokesčio nei už įprastus kredito pervedimus eurais, ypač jei IBAN tikrinimo tvarka būtų taikoma visiems SEPA mokėjimams.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Kadangi šiuo reglamentu iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 260/2012, jo taikymo sritis yra tokia pati. Vis dėlto neaišku, ar šios naujos taisyklės taikomos ir investicinėms paslaugoms. Šioms paslaugoms Direktyva (ES) 2015/2366 netaikoma (Antrosios mokėjimo paslaugų direktyvos 3 straipsnio i punktas). Reikėtų paaiškinti šią išimtį. IBAN ir gavėjo vardo ir pavardės arba pavadinimo atitikties tikrinimas yra gavėjo banko užduotis, į kurią jis turi investuoti. Tačiau šis bankas nežino, kas yra siuntėjas ir nėra su juo susijęs. Todėl šis bankas negali reikalauti, kad siuntėjas mokėtų mokesčių. Siuntėjo bankas galėtų reikalauti, kad siuntėjas sumokėtų mokesčių, tačiau tai būtų nelogiška, nes darbą iš esmės atlieka gavėjo bankas. EESRK laikosi nuomonės, kad siuntėjo bankas neturėtų reikalauti mokesčio už šią paslaugą, tačiau, tokiu atveju jis turėtų būti įtrauktas į paties MM kainą, o ne imamas atskirai kaip mokesčiai už operaciją, nes tai galėtų turėti neigiamo poveikio mokėtojų norui naudotis paslauga, taigi ir mokėtojų operacijų saugumui.

⁽¹²⁾ <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/what-we-do/sepa-instant-credit-transfer>

- EESRK taip pat abejoja, ar IBAN patikrinimas yra visiškai neprivaloma paslauga, kurią vartotojas turi pasirinkti kiekvieno sandorio atskirai arba visų savo sandorių atveju. Kai kuriais atvejais (pvz., atliekant mokėjimą mobiliuoju telefonu) gali būti labai sudėtinga tai valdyti, be to, paslaugos gali tapti mažiau patogios mokėtojui: kiekvieną kartą atlikdamas kredito pervedimą jis būtų priverstas priimti sprendimą ir papildomai spustelėti mygtuką.
- EESRK norėtų, kad IBAN tikrinimas apimtų ne tik MM, bet ir įprastus kredito pervedimus, kol juos galės pasiūlyti MPT.
- Elektroninių pinigų įstaigos ir mokėjimo įstaigos kol kas nepatenka į šio reglamento taikymo sritį. Iš dalies pakeitus Atsiskaitymų baigtinumo direktyvą ši išimtis turėtų būti panaikinta, kai šios įstaigos turės prieigą prie atsiskaitymo sistemų. Reglamentas turėtų būti taikomas ir nebankinių mokėjimo paslaugų teikėjams, jeigu jų mokėjimo paslaugos apima mokėjimo sąskaitos tvarkymą ir kredito pervedimų vykdymą. Kol tai bus padaryta, būtina paaiškinti, kaip taikomos IBAN tikrinimo ir atsakomybės taisyklės, kai šios trečiosios šalys naudojamos MM inicijuoti.

4.2. EESRK manymu, tam, kad MM vyktų sėkmingai, ypač svarbu užtikrinti šios paslaugos prieinamumą Europos vartotojams ir įmonėms. Todėl kuo daugiau mokėjimo paslaugų teikėjų siūlys MM, tuo jie sulauks didesnės sėkmės ES. Todėl EESRK pritaria minčiai, kad elektroninių pinigų įstaigos ir mokėjimo įstaigos galėtų dalyvauti mokėjimų sistemose kaip tiesioginiai dalyviai, taip pat išvelgia galimybes išplėsti EK pasiūlymą dėl MM apimant septynias euro zonai nepriklausančias ES valstybes nares, kurios yra Europos bendrosios rinkos dalis.

4.3. EESRK mano, kad papildomai prie siūlomo reglamento Europos Komisija turėtų:

- suteikti klientams galimybę gauti momentinį elektroninį pranešimą, kai nustatomas gavėjo vardo ir pavardės arba pavadinimo ir mokėjo pateikto IBAN neatitikimas. Ši paslauga turi būti privaloma ir be papildomo mokesčio;
- užtikrinti, kad tais atvejais, kai siuntėjo bankui atliekant IBAN patikrinimą nustatomas neatitikimas, šis bankas apie padėtį informuos gavėjo banką. Taigi siuntėjo bankas informuos savo klientą apie šį neatitikimą ir mokėjimo operacija bus sustabdoma;
- užtikrinti, kad nustačius neatitikimą ir klientui vis tiek nusprendus patvirtinti momentinį mokėjimą, klientui būtų visiškai aišku, kad jei jis nenurodė tinkamo gavėjo, siuntėjo bankas nebėra atsakingas, jei gavėjas neteisingas;
- pasiūlyti tikslines priemones kovai su sukčiavimu gerinti, nes IBAN turės įtakos tik sukčiavimui spaudžiant pervesti pinigus. Tai galima padaryti derinant veiksmus su *Request to Pay Scheme* (reikalavimo sumokėti sistema) kūrimu – ją kuria Europos mokėjimų taryba, kuri taip pat yra SEPA momentinių kredito pervedimų schemos valdytoja.

5. Sankcijos

5.1. Labai didelę tarptautinių mokėjimų eurais dalį MPT nepagrįstai atmeta dėl sunkumų tikrinant, kaip taikomos sankcijos. Už sankcijų vykdymo užtikrinimą atsakingos valdžios institucijos teikia MPT informaciją apie įmones, kurioms dėl kontrolės ar nuosavybės taikomos sankcijos. Deja, neretai įvairių šalių valdžios institucijos skirtingai aiškina nuosavybės pasikeitimo kriterijus ar priežastis ir pateikia skirtingas nuomones dėl sankcijų taikymo tokioms įmonėms. Todėl vienoje šalyje įmonei gali būti taikomos sankcijos, o kitoje – ne. Todėl būtų svarbu:

a) į reglamentą įtraukti ir paaiškinti nuostatas siekiant užtikrinti vienodą ES teisės taikymą:

- kaip keliose šalyse veikiančys MPT turėtų vertinti tokias situacijas ir kokių veiksmų jie turėtų imtis;
- kaip tokia informacija bus dalijamasi ES;
- kaip tokiais atvejais bus sprendžiamas žalos atlyginimo klausimas;

b) išsamiai išdėstyti reglamento aiškinamąją dalį ir joje nurodyti bendrą ES poziciją ir paaiškinti prekėms ir paslaugoms taikytinas sankcijas, pavyzdžiui, ES taikomas prekėms ir paslaugoms. Sankcijos, taikomos tam tikrų prekių importui, eksportui, vežimui, draudimui ir kt.

5.2. MPT galėtų veiksmingiau stebėti sankcijas, sudarydami vidaus stebėsenos sąrašus ir turėdami teisę remtis kitų šalių (JAV, JK ir kt.) sąrašais, taip sumažindami riziką reputacijai ir korespondentinės bankininkystės riziką (dabartinė rinkos praktika). Konkrečios priemonės, be kita ko, yra;

- sudaryti vidaus stebėsenos sąrašus, į kuriuos paprastai turėtų būti įtraukiami subjektai, kurie pažeidinėja sankcijas ar kuriems gresia sankcijos, dvejopo naudojimo prekės ir t. t.;
- naudoti nacionalinės kompetentingos institucijos pateiktą sąrašą laikantis ES kovos su pinigų plovimu teisės aktų.

5.3. Sankcijų atžvilgiu Europos Sąjungos aiškinimas gali skirtis nuo ES nepriklausančių šalių aiškinimo. Kad būtų laikomasi vidaus ir užsienio politikos, EESRK rekomenduoja, kad iš valstybių narių būtų reikalaujama užtikrinti, kad priežiūros institucijos nedelsdamos mokėjimo paslaugų teikėjams pateiktą informaciją apie asmenis ar subjektus, kuriems taikomos laikantis Tarybos reglamentais pagal SESV 215 straipsnį priimtoms ES ribojamosios priemonės. Ši informacija turėtų būti oficialus asmenų arba subjektų, kuriems taikomos ES sankcijos (ribojamosios priemonės), sąrašas. Šį sąrašą turėtų pateikti nacionalinės kompetentingos institucijos, laikydamosi ES kovos su pinigų plovimu teisės aktų.

Briuselis, 2023 m. vasario 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl duomenų, susijusių su trumpalaikės būsto nuomos paslaugomis, rinkimo ir dalijimosi jais, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1724“

(COM(2022) 571 final – 2022/0358 (COD))

(2023/C 146/05)

Pranešėjas **Marinel Dănuț MURESAN**

Prašymas pateikti pranešimą	Europos Parlamentas, 2022 11 21 Europos Sąjungos Taryba, 2022 12 1
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2023 1 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	190 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Siūlomu reglamentu atsižvelgiama į visų sąžiningų suinteresuotųjų subjektų raginimą reglamentuoti trumpalaikės būsto nuomos (TBN) rinką ir jis atitinka kitus ES reglamentus.

1.2. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) rekomenduoja įdiegti reglamente siūlomas mechanizmus, kad būtų plėtojama sąžiningesnė konkurencija TBN veiklos srityje ir saugesnis bei skaidresnis TBN paslaugų, kurios atitiktų paskirtį, teikimas, taip pat kad nacionalinės ir vietos valdžios institucijos turėtų veiksmingų priemonių TBN veiklai pritaikyti prie vietos aplinkybių ir poreikių įvairiose ES vietose.

1.3. Reglamente nenurodyta, kas ir ką turi deklaruoti, kai registruojamasi naudojantis nacionaliniu skaitmeniniu registru, be to, yra konkrečių atvejų, taikomų:

- informacijai apie šeimnininkus (turto savininką, turto savininko atstovą, nuomininką arba subnuomininką, tarpininkaujančią įmonę, patalpų vienetus administruojančią ar prižiūrinčią įmonę);
- informacijai apie patalpų vienetus (visus arba tik dalį jų, valdomus pagal TBN, su mokamomis paslaugomis, bendromis paslaugomis ir kt.);
- didžiausiam leistinam žmonių, galinčių apsisototi vienetu, skaičiui (kad jis nebūtų perpildytas).

1.3.1. Užsiregistravimo (ES lygiu vienodo formato) nacionaliniame skaitmeniniame registre procesas turėtų tapti paprastesnis ir lankstesnis, kad visais atvejais būtų paprasta laikytis taisyklių, užtikrinant, kad duomenys būtų tvarkomi tinkamai ir veiksmingai ir kad būtų laikomasi taisyklių; tai padės išvengti atvejų, kai šeimnininkai vengia užsiregistruoti nacionaliniame skaitmeniniame registre.

1.4. EESRK siūlo, kad Komisija reglamente rekomenduotų nacionalinėms ir (arba) vietos valdžios institucijoms periodiškai atlikti TBN veiklos poveikio vertinimus, atsižvelgiant į:

- tikrąjį vietos turizmo potencialą;
- poveikį vietos gyventojų gyvenimui;
- socialinį poveikį iš būsto nuomos perspektyvos;
- poveikį vietos būsto rinkai;
- socialinį poveikį pragyvenimo išlaidoms tam tikroje vietovėje;
- poveikį užimtumui;
- poveikį taršai;
- poveikį pagarbai vietos tradicijoms;
- poveikį tiesiogiai ir netiesiogiai susijusioms vietos įmonėms.

1.4.1. Tai valdžios institucijoms suteiks galimybę laiku imtis veiksmų ir išvengti krizinių situacijų.

1.5. Reglamente nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms nenustatyti konkretūs leidimų išdavimo kriterijai užsiregistravus nacionaliniame skaitmeniniame registre: jame joms suteikta veiksmų laisvė šiuos kriterijus pritaikyti prie vietos sąlygų, tačiau jame rekomenduojama, kad leidimų išdavimo procedūra nebūtų nustatomi dirbtiniai apribojimai ir trukdoma įprastiniam TBN veiklos vykdymui. Komitetas mano, kad reikalavimai gauti leidimą galėtų būti pakeisti draudimo liudijimų, kuriuos šeimininkai turėtų savo vienetams ir kurie apimtų didžiąją dalį rizikos, kylančios dėl TBN veiklos, sistema, nes draudimo bendrovės, vertindamos liudijimą, tikrintų, ar šeimininkai laikosi taisyklių.

1.6. Reglamente nėra pernelyg griežtai nustatyta, kokią informaciją turi pateikti šeimininkai, registruodamiesi nacionaliniame skaitmeniniame registre, arba kokią informaciją turi pateikti platformos. Todėl Europos institucijų formuojamas standartizuotas požiūris, susijęs su informacijos, kurią reikia teikti apie visą TBN veiklą, lygiu, padėtų nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms priimti sprendimus, atitinkančius bendruomenių interesus, palengvintų institucijų dalijimąsi duomenimis, padidintų taisyklių laikymosi lygį ir suteiktų galimybę valdžios institucijoms imtis tinkamų veiksmų, pagrįstų ES ir vietos lygmens analize.

1.7. Komitetas siūlo, kad Komisija rekomenduotų nacionalinėms ir (arba) vietos valdžios institucijoms stebėti šiuos trumpalaikės nuomos veiklos poveikį, susijusį su šiais aspektais:

- smarkiai sumažėjęs ilgalaikė nuomai, o ne turizmo reikmėms, skirtų būstų kiekis;
- ribotos galimybės būstą išsinuomoti mažas pajamas gaunantiems žmonėms, nes dėl didelės paklausos TBN rinkoje kyla nuomos kainos;
- dėl jos pasikeitė vietos gyventojų gyvenimo sąlygos – tai nulėmė turistų keliama triukšmo tarša, nederamas turistų elgesys ir tai, kad turistai nesilaiko taisyklių, kuriomis siekiama užtikrinti laikinų ir nuolatinių gyventojų sambūvį (pagarbą vietos tradicijoms, viešųjų erdvių ir šiuikšlių surinkimo bei rūšiavimo aikštelių švarą ir tvarką);
- papildomos priemonės, kurių reikia imtis siekiant apsaugoti istorinius, architektūros ir gamtos objektus;
- poveikis visai darbo rinkai.

1.7.1. Šis pasiūlymas sudarys sąlygas atvirai aptarti šias problemas, ir tai bus tik į naudą visiems TBN veiklos subjektams. Priemonėmis, kurių bus imtasi, nebus iškreipta rinka ir jos neskatins žmonių masiškai nustoti laikytis taisyklių, o vietos bendruomenė tiesiogiai pagerins sklandžią TBN integraciją.

1.8. EESRK rekomenduoja šiuo reglamentu reikalauti, kad interneto platformos klientams teiktų atitinkamos informacijos apie šeimnininko registraciją naudojantis nacionaliniu skaitmeniniu registru arba bendrai pristatytą vienetą, taip pat pateiktų informacijos apie šeimnininkų ir platformos atsakomybės lygį, priemones, kurių imtasi siekiant užtikrinti klientams tinkamas sveikatos ir saugos sąlygas, konkrečius reikalavimus, kurių turi laikytis klientai tiek vienetė, tiek viešosiose vietose, ir įvairias vietos tradicijas, kurios svarbios visiems rinkos dalyviams, bendruomenei ir vietos valdžios institucijoms.

1.9. Reglamente nustatyta, kad nacionaliniu lygmeniu jis bus įgyvendintas praėjus dvejiems metams nuo jo priėmimo. Komitetas mano, kad po šio laikotarpio dėl duomenų sąveikumo ir dalijimosi jais bus daug lengviau sukurti interneto platformą, ir nebereikės duomenų rinkti rankiniu būdu. Galiausiai EESRK rekomenduoja, kad interneto platformų, veikiančių kaip įmonės, labai mažos ir mažosios įmonės, administratoriams duomenų rinkimas rankiniu būdu būtų neprivalomas. Tačiau EESRK rekomenduoja nustatyti, kad nacionalinės ir vietos valdžios institucijos privalėtų stebėti, kaip visos platformos, kurios veikia kaip TBN paslaugų tarpininkės arba palengvina tokių paslaugų teikimą, laikosi duomenų teikimo ir (arba) perdavimo reikalavimų, ir tuo atveju, jei interneto platformų administratoriai ar kitų rūšių platformos, palengvinančios TBN paslaugų teikimą, neteikia duomenų arba teikia netikslius duomenis, turėtų būti taikomos sankcijos.

1.10. EESRK rekomenduoja reglamente nustatyti, kad ES institucijos tiesiogiai arba per nacionalines ir vietos valdžios institucijas visus TBN srities suinteresuotuosius subjektus informuotų apie visus svarbius vykstančius arba numatomus su TBN veikla susijusius įvykius, kurie gali turėti įtakos konkrečių teritorijų ekonomikai, visuomenei, aplinkai ar viešajam saugumui. Tai padėtų laiku imtis veiksmų ir užkirsti kelią rimtiems ir žalingiems įvykiams (pvz., ekonomikos krizėms, didelėms socialinėms krizėms, dideliems socialiniams neramumams, didesniam skurdui ir benamystei, dideliame poveikiui aplinkai ar visuomenės sveikatai) arba visiems kitiems įvykiams, dėl kurių valdžios institucijos būtų priverstos imtis veiksmų, turinčių įtakos TBN veiklai.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Trumpalaikė būsto nuoma ES sparčiai plinta, ir tai vyksta daugiausia dėl platformų ekonomikos. Šios rūšies nuoma ES sudaro apie ketvirtadalį visų turistų apgyvendinimo vietų, ir visoje ES tokių turto objektų skaičius sparčiai auga. Šis Komisijos pasiūlymas yra svarbus 2022 m. vasario mėn. paskelbto Turizmo pertvarkos plano elementas. Jis buvo paskelbtas Komisijos 2020 m. kovo mėn. MVĮ strategijoje, siekiant bendrojoje rinkoje skatinti subalansuotą ir atsakingą bendradarbiaujamosios ekonomikos plėtrą.

2.2. Siūloma naująja sistema siekiama:

- suderinti šeimnininkams ir jų turto objektams, skirtiems trumpalaikėi nuomai, taikomus registravimo reikalavimus, jei tokius reikalavimus nustato nacionalinės valdžios institucijos;
- paaiškinti taisykles, kuriomis užtikrinama, kad registracijos numeriai būtų rodomi ir tikrinami;
- supaprastinti interneto platformų ir valdžios institucijų dalijimąsi duomenimis;
- leisti pakartotinai naudoti duomenis apibendrinta forma;
- sukurti veiksmingą įgyvendinimo sistemą.

2.3. Pasiūlymas dėl reglamento dera su kitais teisės aktais:

- Skaitmeninių paslaugų aktu;
- Paslaugų direktyva;

- E. prekybos direktyva;
- Verslo platformos reglamentu;
- pasiūlymu dėl Duomenų akto;
- Bendroju duomenų apsaugos reglamentu;
- Bendrųjų skaitmeninių vartų reglamentu;

ir jam taikomos DAB7 direktyvos ⁽¹⁾ taisyklės.

2.4. Reglamentu siekiama sukurti suderintą ir vienodą trumpalaikės būsto nuomos paslaugų sistemą, susijusią su duomenų rinkimu ir dalijimusi duomenimis visoje Europos Sąjungoje, kad bendrojoje rinkoje būtų išvengta skirtingų duomenų reikalavimų ir prašymų gausos.

2.5. Pasiūlymu dėl reglamento interneto platformoms padedama taip pat tuo, kad standartizuojamos ir supaprastinamos registravimo ir duomenų perdavimo procedūros ir užtikrinama, kad duomenys, kuriais keičiamasi, būtų sąveikūs, sukuriant suderintą sistemą ir mažinant susiskaidymą, semantines dviprasmybes ir administracinę našą.

2.6. Reglamentu reikalaujama, kad šeiminkai iš anksto užsiregistruotų naudodamiesi nacionaliniu skaitmeniniu registru, – tai padės TBN interneto platformų klientams gauti skaidresnės ir tikslesnės informacijos, padidins parduodamų paslaugų teisinį tikrumą, palengvins dalijimąsi naudinga informacija ir prisidės prie sklandaus tokių paslaugų valdymo įvairiose srityse.

2.7. Šiuo reglamentu nustatoma bendra ES lygmens informacijos ir duomenų tvarkymo sistema, kuria naudojantis nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms suteikiama duomenų atsekamumo galimybė, reikalinga joms, kad jos galėtų parengti ir tvarkyti TBN taisykles, jų laikytis ir imtis pagrįsto, su esamais ES teisės aktais derančio politinio atsako.

2.8. Reglamente atsižvelgiama į finansinius ir administracinius sunkumus, su kuriais labai mažos ir mažosios įmonės, valdančios interneto platformas, gali susidurti pritaikydamos šias platformas prie reglamento reikalavimų, susijusių su automatinio dalijimosi duomenimis sąveikumu, ir numatomi alternatyvūs sprendimai, nereikalaujantys didelių išlaidų.

3. Bendrosios ir konkrečios pastabos

3.1. Reglamentas atitinka pirmiau išvardytus ES reglamentus; juo remiama sąžiningesnės ir geriau subalansuotos konkurencijos plėtra šiame svarbiame ir dinamiškame verslo sektoriuje ir nustatomas tinkamesnis teisinių (mokestinių) nuostatų laikymosi lygis visiems TBN rinkos paslaugų teikėjams (šeimininkams), kartu skatinant įvairių įmonių plėtrą ES.

3.2. ES ir nacionalinės institucijos turi stebėti ir reglamentuoti šį nuolat besiplėtojantį sektorių, kad TBN paslaugų veikla sklandžiai išliktų į bendrą aplinką ir tokiu būdu aktyviai prisidėtų prie tvarios vietos verslo aplinkos plėtos, atitinkančios socialinę ir ekonominę taksonomiją.

3.3. Reglamente nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms nenustatyti konkretūs leidimų išdavimo kriterijai: joms suteikta veiksmų laisvė šiuos kriterijus pritaikyti prie vietos sąlygų, atsižvelgiant į vietos nuomos rinką, bendrą socialinę padėtį, santykius su vietos gyventojais, aplinkosaugos ir verslo problemas atitinkamuose rajonuose. Tačiau jame rekomenduojama, kad leidimų išdavimo procedūra nebūtų nustatomi dirbtiniai apribojimai ir trukdoma įprastiniam TBN veiklos vykdymui.

⁽¹⁾ 2021 m. kovo 22 d. Tarybos direktyva (ES) 2021/514, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje (OL L 104, 2021 3 25, p. 1), ES sistema išplėsta, įtraukiant į ją automatinius informacijos mainus apmokestinimo srityje. Šią direktyvą valstybės narės į savo nacionalinės teisės aktus turėjo įtraukti iki 2022 m. sausio 31 d., o naująsias nuostatas taikyti nuo 2023 m. sausio 1 d.

3.3.1. Reglamente nėra pernelyg griežtai nustatyta, kokią informaciją turi pateikti šeiminkai, registruodamiesi nacionaliniame skaitmeniniame registre, arba kokią informaciją turi pateikti platformos. Tai reiškia, kad nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms yra ir galimybių, ir rizikos kalbant apie tai, kaip jos valdo duomenų, gaunamų iš šeiminkų, kai šie registruojasi ir gauna leidimą vykdyti veiklą, ir iš platformų, kai šios teikia reikalaujamus duomenis, kiekį. Šiuos duomenis reikia naudoti veiksmingai, nepakenkiant TBN veiklos plėtrai ir vykdymui. Tačiau Komisija rekomenduoja standartizuoti reikalaujamos informacijos lygį, kad institucijoms būtų lengviau dalytis svarbia informacija.

3.4. Europos institucijos kartu su nacionalinėmis ir vietos valdžios institucijomis turėtų reglamentuoti TBN veiklos vykdymo ir plėtros sąlygas, skatindamos laikytis socialinės, ekonominės, aplinkos apsaugos ir lankytinų vietų bei gamtos apsaugos taksonomijos, kad būtų užtikrintas sklandus TBN veiklos integravimas į vietos teritoriją.

3.5. Kadangi šių platformų klientai yra ES ir ne ES piliečiai, keliaujantys ne tik dėl turizmo, bet ir dėl įvairių kitų priežasčių, svarbu, kad įgyvendinant šį reglamentą būtų skatinamos ir palaikomos vienodos sąlygos, pagrįstos kainos ir subalansuotas apgyvendinimo paslaugų asortimentas (įskaitant tradicines formas, pvz., viešbučius, nakvynės ir pusryčių namus bei nakvynės namus, ir netradicines formas, pvz., privačius šeiminkus), nesumažinant TBN pasiūlos arba nepadidinant tokių apgyvendinimo paslaugų kainos.

3.6. Šiuo reglamentu turėtų būti reikalaujama, kad visos nacionalinių ir vietos valdžios institucijų nustatytos konkrečios papildomos arba atitikties taisyklės šeiminkams būtų pradėtos taikyti laipsniškai ir laiku. Taip būtų išvengta TBN pasiūlos sumažėjimo atitinkamose rinkose ir užtikrinta, kad ši pasiūla nebūtų nukreipta į ne tokios oficialios formos TBN, nes tai turėtų įtakos tiesioginių ir netiesioginių darbo vietų, sukuriamų dėl TBN, rinkai, pačioms TBN įmonėms ir su jomis susijusioms šio sektoriaus įmonėms bei šeiminkų savanoriškam teisiniu reikalavimų laikymuisi.

3.7. Sparti turizmo ir konkrečių interneto platformų plėtra šeiminkams, klientams ir turistams suteikė naujų galimybių. Tačiau greta didelių verslo galimybių atitinkamoms bendruomenėms dėl jos kilo ir nemažai sunkumų:

- labai sumažėjo ilgalaikė nuoma, o ne turizmo reikmėms, skirtų būstų kiekis;
- sumažėjo galimybių būstą išsinuomoti mažas pajamas gaunantiems žmonėms, nes dėl didelės paklausos TBN rinkoje kyla nuomos kainos;
- pasikeitė vietos gyventojų gyvenimo sąlygos – tai nulėmė turistų keliami triukšmo tarša, nederamas turistų elgesys ir tai, kad turistai nesilaiko taisyklių, kuriomis siekiama užtikrinti laikinų ir nuolatinių gyventojų sambūvį (pagarbą vietos tradicijoms, viešųjų erdvių ir šiuikšlių surinkimo bei rūšiavimo aikštelių švarą ir tvarką);
- prireikė papildomų priemonių, kurių reikia imtis siekiant apsaugoti istorinius, architektūros ir gamtos objektus;
- potencialių darbuotojų skaičius yra ribotas ir didelės darbo sąnaudos.

3.7.1. EESRK yra susirūpinęs dėl šios padėties, susidariusios tam tikrose ES vietovėse, ir supranta, kad Komisijos pasiūlymu dėl reglamento siekiama ne to. EESRK ragina taisyklėse atsižvelgti į šiuos svarbius pilietinius ir socialinius aspektus.

3.8. EESRK pabrėžia, kad reglamente nenurodyta, kas ir ką turi deklaruoti, kai registruojamasi naudojantis nacionaliniu skaitmeniu registru, be to, yra konkrečių atvejų, taikomų:

- informacijai apie šeiminkus (turto savininką, turto savininko atstovą, nuomininką arba subnuomininką, tarpininkaujantią įmonę, patalpų vienetus administruojantią ar prižiūrinčią įmonę);
- informacijai apie patalpų vienetus (visus arba tik dalį jų, valdomus pagal TBN, su mokamomis paslaugomis, bendromis paslaugomis ir kt.);

— didžiausiam leistinam žmonių, galinčių apsisototi vienetė, skaičiui (kad jis nebūtų perpildytas).

3.8.1. Reikia iš anksto paaiškinti visus šiuos klausimus, o informaciją reikia nusiųsti institucijoms, atsakingoms už nacionalinio skaitmeninio registro valdymą ir administravimą. Tokiu būdu bus užtikrinta, kad informacija būtų tvarkoma tinkamai ir veiksmingai, kad laikomasi taisyklių ir kad dalijimasis informacija būtų kuo nuoseklesnis užtikrinant vienodą įgyvendinimą visoje ES.

3.9. Tačiau EESRK pažymi, kad reglamentu nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms leidžiama pačioms spręsti, kokiais kriterijais vadovautis išduodant leidimus TBN vienetams. Tai gali būti veiksminga ir gali užtikrinti, kad kriterijai atitiktų konkrečias vietos aplinkybes, o valdžios institucijos negalėtų leidimų išdavimo proceso paskandinti biurokratijoje.

3.10. Reglamente nenumatyti konkretūs reikalavimai interneto platformoms dėl informacijos, teiktinos klientams apie patalpų vienetų, ar šeiminių teiktinos informacijos lygio, arba dėl įvairių šalių atsakomybės lygio, taip pat nenumatyti reikalavimai dėl informacijos, kuri turi būti atskleista klientams apie sąlygas, taikomas nuomojant vienetą, – pagal reglamentą šiuos klausimus palikta spręsti platformai arba nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms. Vienodas reikalavimų laikymosi lygis, užtikrinantis, kad klientams būtų teikiama naudinga informacija apie būstą, sveikatos ir saugos reikalavimus, apie įvairių šalių atsakomybę ir reikalavimus, kurių turi laikytis klientai tiek būsto patalpose, tiek viešosiose vietose, būtų naudingas rinkos dalyviams, vietos teritorijai ir vietos valdžios institucijoms.

3.11. Reglamentas atitinka ES teisės aktus, ir nacionaliniu lygmeniu jis bus įgyvendinamas tik po dvejų metų. Komitetas mano, kad po šio laikotarpio dėl duomenų sąveikumo ir dalijimosi jais bus daug lengviau sukurti interneto platformą, ir neberekės duomenų rinkti rankiniu būdu. Galiausiai šiuo reglamentu reikėtų rekomenduoti, kad interneto platformų, veikiančių kaip įmonės, labai mažos ir mažosios įmonės, administratoriams duomenų rinkimas rankiniu būdu būtų neprivalomas ir kad nacionalinės ir vietos valdžios institucijos stebėtų, kaip visos platformos, veikiančios kaip TBN paslaugų tarpininkės arba sudarančios sąlygas TBN paslaugų teikimui, laikosi duomenų teikimo ir (arba) perdavimo reikalavimų.

Briuselis, 2023 m. vasario 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl komunalinių nuotekų valymo“

(COM(2022) 541 final – 2022/0345 (COD))

(2023/C 146/06)

Pranešėjas **Stoyan TCHOUKANOV**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 1 19 Taryba, 2023 1 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 2 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	198 / 1 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria Komisijos vizijai, kuria siekiama atnaujinti ES taisyklės dėl komunalinių nuotekų ir jas parengti ateinantiems dviem dešimtmečiams, sprendžiant ne tik nuotekų valymo, bet ir energetikos bei žiedinės ekonomikos klausimus, ir taip pagerinti valdymą.

1.2. EESRK pripažįsta, kad švarus vanduo yra strateginis išteklius, užtikrinantis mūsų visuomenės funkcionavimą ir ES ekonomikos atsparumą, taip pat aplinkos ir žmonių sveikatą, todėl mano, kad su juo reikia atitinkamai elgtis. Apie 60 proc. ES upių baseinų rajonų yra tarpvalstybiniai ir ten reikalingas tarpvalstybinis bendradarbiavimas. Neseniai įvykusią ekologinę nelaimę Oderio upėje reikėtų laikyti nesėkmingo bendradarbiavimo ir skaidrumo stokos pavyzdžiu.

1.3. EESRK tvirtina, kad taršos problema visada pirmiausia turi būti sprendžiama jos susidarymo vietoje, tačiau pripažįsta, kad komunalinių nuotekų valymas yra svarbus paskutinis etapas siekiant apsaugoti nuotekų priimtumus aplinkos, žmonių sveikatos ir visuomenės labui.

1.4. Mikroteršalai, pvz., vaistų likučiai, kelia vis didesnę susirūpinimą siekiant vandens kokybės. Todėl EESRK palankiai vertina pasiūlymą, kad atrinktuose komunalinių nuotekų valymo įrenginiuose būtų įrengtas papildomas valymas šiems teršalams pašalinti, ir pabrėžia, kad reikės dėti nemažai pastangų siekiant „sulaužyti“ senus standartus taikant naujoviškus valymo metodus.

1.5. Siekdamas užtikrinti principo „teršėjas moka“ įgyvendinimą ir vandens paslaugų įperkumą, EESRK tvirtai remia pasiūlymą dėl didesnės gamintojo atsakomybės, pagal kurį gamintojai turėtų padengti išlaidas, susijusias su mikroteršalų, susidarančių dėl jų produktų, pašalinimu iš nuotekų, tačiau tam, kad jis būtų veiksmingas, išimties turi būti griežtai ribojamos.

1.6. Jei direktyva būtų išplėsta, kad apimtų aglomeracijas, turinčias ne mažiau kaip 1 000 gyventojų ekvivalentų (GE), turi būti palikta erdvė decentralizuotiems sprendimams mažuose nuotekų valymo įrenginiuose, ypatingą dėmesį skiriant funkcionalumui.

1.7. Dėl kanalizacijos persipildymo į aplinką patenka itin didelis kiekis teršalų, įskaitant atsparumo antimikrobinėms medžiagoms genus, mikroplastiką ir toksiškas medžiagas, kurie kelia pavojų vandens organizmams, žmonių sveikatai ir rekreacinių vandenių būklei. Direktyvoje turėtų būti nustatyta viršutinė riba tokių nuotekėjimų atvejams, o informuojant visuomenę turėtų būti pateikiamas išsamus vaizdas apie teršalų kiekį persipildymo metu. Komunalinės paviršinės nuotekos – užterštas lietaus vanduo (įskaitant sniegą) miesto infrastruktūroje, pvz., keliuose – turėtų būti surenkamos ir tinkamai išvalomos prieš jas išleidžiant į nuotekų priimtumus.

1.8. Klimato kaita daro poveikį vandens ciklui: prognozuojama, kad daugės smarkių liūčių ir sausrų. Prevencinės priemonės, pvz., mėlynieji ir žalieji sprendimai, pagal kuriuos lietaus vanduo yra surenkamas ir sulaikomas, pvz., įrengiant žaliuosius stogus ar lietaus sodus, sumažina kanalizacijos apkrovą (taip pat kanalizacijos persipildymo riziką) ir suteikia daug papildomos naudos miesto kraštovaizdžiui.

1.9. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad nors vanduo ir nuotekų tvarkymas yra viešosios paslaugos, kartais jas teikia privačios įmonės. Siekiant užtikrinti, kad viešosios paslaugos nebūtų teikiamos siekiant pelno ir kad pajamos būtų investuojamos į paslaugų priežiūrą ir tobulinimą, turi būti nustatytos taisyklės ir reglamentai.

1.10. EESRK pabrėžia, kad vanduo yra gyvybiškai svarbus, tačiau vis labiau mažėjantis išteklius. Du trečdaliai Europos piliečių mano, kad vandens kokybė ir (arba) kiekis jų šalyje yra rimta problema ⁽¹⁾. Siekiant sėkmingai įgyvendinti 6-ąją DVT „Užtikrinti visiems galimybes naudotis vandeniu ir sanitarijos paslaugomis“ ir išvengti krizių ateityje, šiuos susirūpinimą keliančius klausimus reikia spręsti kuo skubiau. Vandens įperkamumo užtikrinimas turėtų būti visų valstybių narių prioritetas.

1.11. EESRK taip pat ragina Europos institucijas pradėti teikti pirmenybę vandens klausimui ir parengti ES mėlynąjį kursą – esmines pastangas numatyti poreikius, išsaugoti vandens išteklius ir tinkamai valdyti su vandeniu susijusius iššūkius, pasitelkiant išsamų ir koordinuotą veiksmų planą ir nustatant plataus užmojo tikslus ir veiksmus, susijusius su sutartomis tarpinėmis reikšmėmis. 2023 m. EESRK pateiks konkrečių pasiūlymų dėl ES mėlynojo kurso.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. Siūloma išplėsti direktyvos taikymo sritį, kad ji apimtų **aglomeracijas, turinčias ne mažiau kaip 1 000 gyventojų ekvivalentų** (GE), t. y. maži miestai taip pat privalės rinkti ir valyti komunalines nuotekas ir galės prašyti ES finansavimo. Komisija parengs naujus **decentralizuotų įrenginių** standartus, o valstybės narės turės užtikrinti geresnį tokių įrenginių stebėjimą ir tikrinimą.

2.2. Nustatyta, kad **kanalizacijos persipildymas** ir **komunalinės paviršinės nuotekos** yra svarbūs dar likę nevalytų komunalinių nuotekų šaltiniai, todėl valstybės narės turės parengti **integruotus komunalinių nuotekų valdymo planus**, kad būtų sumažinta tarša iš šių šaltinių. Pirmenybė turėtų būti teikiama prevencinėms priemonėms, pavyzdžiui, mėlyniesiems ir žaliesiems sprendimams, ir esamų sistemų optimizavimui naudojant skaitmeninius metodus.

2.3. Siekiant sumažinti **maisto medžiagų** patekimą į aplinką, bus nustatytos naujos azoto ir fosforo šalinimo ribinės vertės, kurios pirmiausia bus taikomos didesniems įrenginiams, aptarnaujantiems daugiau kaip 100 000 GE, o vėliau – vidutinio dydžio įrenginiams, aptarnaujantiems daugiau kaip 10 000 GE, tose vietovėse, kuriose eutrofikacija vis dar kelia problemų. Taip pat bus reikalaujama pašalinti **mikroteršalus** iš visų didelių ir vidutinio dydžio įrenginių, kuriuose kyla pavojus aplinkai ar žmonių sveikatai. Siekiant sumažinti nevalomų medžiagų kiekį ir taip padidinti žiediško galimybes, valstybėms narėms nustatyti nauji įpareigojimai spręsti **nebutinių nuotekų patekimo** į kanalizaciją jų susidarymo vietoje problemą.

2.4. Siekiant padengti būtino atnaujinimo ir stebėsenos išlaidas, kad būtų pašalinti mikroteršalai, ir skatinti kurti labiau aplinką tausojančius produktus, bus nustatyta **didėsnė gamintojo atsakomybė**, pagal kurią reikalaujama, kad vaistų ir produktų gamintojai, kuriems taikomos ES kosmetikos taisyklės, prisidėtų finansiskai.

2.5. Nustatytas naujas energinio neutralumo tikslas nuotekų sektoriuje – iki 2040 m. šiame sektoriuje nacionaliniu lygmeniu suvartojama energija turėtų būti lygi atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekiui.

2.6. Pagal šį pasiūlymą 2040 m. yra galutinis terminas, iki kurio turi būti užtikrintas visiškas direktyvos laikymasis, o pažangai užtikrinti nustatomi tarpiniai terminai.

⁽¹⁾ Europos vandens asociacija (EWA), *Vandens manifestas*.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Švarus vanduo yra vienas iš vertingiausių mūsų išteklių, labai svarbus ekosistemų ir visuomenės veikimui, taip pat socialinei ir ekonominei veiklai. Žemės ūkis, energijos gamyba ir turizmo sektorius yra labai priklausomi nuo prieigos prie švaraus vandens. Jungtinės Tautos pripažįsta, kad galimybė gauti švaraus vandens ir naudotis sanitarijos paslaugomis yra vienas pagrindinių žmonių sveikatos ir gerovės poreikių, įtrauktų į darnaus vystymosi tikslus⁽²⁾. Tačiau įvairi veikla daro neigiamą poveikį gėlam vandeniui, ir prognozuojama, kad dėl klimato kaitos šis spaudimas didės.

3.2. Miesto nuotekų valymo direktyva yra itin svarbus ES teisės aktas, kuriuo siekiama apsaugoti aplinką nuo neigiamo nevalytų nuotekų poveikio. Jau daugiau kaip 30 metų nuo jos priėmimo Europos upių, ežerų ir jūrų kokybė labai pagerėjo, nors dviejų trečdalių paviršinio vandens telkinių būklė vis dar nėra gera. ES šalys, pasinaudamos ES finansavimu, sukūrė nuotakynus ir nuotekų valymo įrenginius. Remiantis dabartine direktyvos taikymo sritimi, visoje ES yra pasiektas aukštas direktyvos laikymosi lygis: 98 proc. nuotekų surenkama, o 92 proc. – patenkinamai išvaloma.

3.3. Šiuo metu atliekama peržiūra gali padėti atnaujinti direktyvą šalinant likusius nevalytų nuotekų ir naujų teršalų šaltinius, taip pat gerinant energetikos ir žiedinės ekonomikos aspektus nuotekų valymo srityje, atsižvelgiant į žaliąjį kursą ir Europos skaitmeninimą. Tačiau EESRK ragina Europos institucijas pradėti teikti vandens klausimui pirmenybę ir parengti ES mėlynąjį kursą, apimančią esmines pastangas numatyti poreikius, išsaugoti vandens išteklius ir tinkamai valdyti su vandeniu susijusius iššūkius, pasitelkiant išsamų ir koordinuotą veiksmų planą ir nustatant plataus užmojo tikslus ir veiksmus, susijusius su sutartomis tarpinėmis reikšmėmis. 2023 m. EESRK pateiks konkrečių pasiūlymų dėl ES mėlynojo kurso.

3.4. Vandens sektoriuje reikia didelių investicijų. EBPO įvertinimu, visos valstybės narės, išskyrus Vokietiją, turi padidinti išlaidas bent 25 proc., kad būtų laikomasi galiojančios direktyvos reikalavimų⁽³⁾. Tačiau šiame įvertinime neatsižvelgiama į kanalizacijos priežiūros sąnaudas. Pagal naujas taisykles reikės papildomų investicijų, todėl labai svarbu, kad finansavimas būtų išplėstas ir apimtų ne tik vandens tarifus ir viešąjį biudžetą, bet ir tuos sektorius, kurie prisideda prie komunalinių nuotekų taršos, kad namų ūkiams prieiga prie vandens ir sanitarinės paslaugos būtų įperkamos.

3.5. Nuotekų valymas turi savo kainą ir jam reikia išteklių bei energijos. Taršos problema visada pirmiausia turi būti sprendžiama jos susidarymo vietoje, o ne baigiamajame etape. Todėl politikos priemonėmis visų pirma turėtų būti kuo labiau apribotas kenksmingų medžiagų išmetimas į aplinką ir jo poveikis visuomenei. Komunalinių nuotekų valymas yra paskutinis etapas siekiant apsaugoti nuotekų priimtuvus ir įgyvendinti ES vandens teisės aktų tikslus. Todėl EESRK ragina užtikrinti didesnę sąveiką su miestų plėtros strategijomis (ES miestų darbotvarkė, Liublianos susitarimu, įvairiomis teminėmis partnerystėmis ir kt.).

3.6. Reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant suteikti piliečiams daugiau galių sprendžiant klausimus, susijusius su komunalinių nuotekų surinkimu, valymu ir tvarkymu. Plačioji visuomenė turėtų būti įtraukta į nuotekų valymą ne tik ją informuojant, bet ir skatinant dalyvauti – kiekvienoje valstybėje narėje turi būti sukurti mechanizmai, kaip piliečiai galėtų pranešti apie pastebėtus komunalinių nuotekų surinkimo ir (arba) valymo trūkumus, ypatingą dėmesį skiriant neteisėtoms pramoninėms nuotekoms.

3.7. Europa turi didelį potencialą tapti nuotekų valymo sektoriaus lydere, pradedant pažangiomis valymo technologijomis ir baigiant energetikos sprendimais. Nuotekų sektoriaus plėtra yra inovacijų ir technologijų vystymo galimybė ir galimybė eksportuoti žinias bei pritraukti jaunus verslininkus.

⁽²⁾ Jungtinės Tautos, darnaus vystymosi tikslai, 6-asis tikslas – visiems užtikrinti prieigą prie vandens ir sanitarijos paslaugų.

⁽³⁾ EBPO, *Financing Water Supply, Sanitation and Flood Protection* (liet. „Vandens tiekimo, sanitarijos ir apsaugos nuo potvynių finansavimas“).

4. Konkrečios pastabos

4.1. Komunalinės nuotekos – tai visuomenės ir mūsų vartojimo bei gamybos tendencijų pėdsakas. Tai sudėtinis buitinių nuotekų, paviršinių nuotekų iš gatvių ir pastatų bei pramoninių ir kitų nebutinių nuotekų mišinys, kurį reikia tinkamai valyti, kad nekiltų grėsmė žmonių sveikatai ir aplinkai arba nebūtų daromas poveikis rekreaciniams vandenims. Pagrindinis prioritetas turėtų būti komunalinių nuotekų sistemoje dirbančių darbuotojų darbo sąlygos ir sveikata bei sauga.

4.2. Bendras tikslas iki 2040 m. ir tarpiniai tikslai nustato aiškią nuotekų valymo kryptį ateinantiems dviem dešimtmečiams. Tačiau mažai suprantame, kokią riziką vandens organizmams kelia paviršiniuose vandenyse esančių cheminių medžiagų mišiniai. Daugelis šių cheminių medžiagų gaunamos iš produktų, naudojamų mūsų namuose. Be to, nuotekų surinkimo ir valymo įrenginių statyba, priežiūra ir eksploatavimas lemia dideles finansines ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo sąnaudas. Pagrindinių Miesto nuotekų valymo ir Nuotekų dumblo direktyvų dalių peržiūros ir vertinimai suteikia galimybę modernizuoti ir pagerinti viso sektoriaus suderinamumą ir jais prisidedama prie Europos žaliojo kurso užmojų įgyvendinimo.

4.3. Atsparumas antimikrobinėms medžiagoms kelia vis didesnę susirūpinimą visuomenei, o komunalinės nuotekos, neatsižvelgiant į tai, ar jos valomos, ar ne, yra jų plitimo centras⁽⁴⁾. Atsparumą antimikrobinėms medžiagoms lemia ne tik pernelyg didelis antibiotikų vartojimas, bet ir kitos antimikrobinės medžiagos, pvz., fungicidai, antivirusinės medžiagos, parazitocidai, taip pat kai kurie dezinfekantai ir antiseptikai, kurie visi naudojami miesto aplinkoje, ypač ligoninėse. JT ataskaitoje išpėjama, kad jei nebus imtasi tokių veiksmų kaip perteklinio antimikrobinėms medžiagų naudojimo pažabojimas, prognozuojama, kad iki 2050 m. nuo antibiotikams atsparios infekcijos kasmet mirs 10 mln. žmonių⁽⁵⁾.

4.4. Komunalinės paviršinės nuotekos yra vienas pagrindinių kelių, kuriuo į vandens ekosistemas patenka toksiškų, biologiškai neskaidžių ir naujų teršalų, įskaitant plastiko šiukšles, angliavandenilius, ploviklius, hormonus, tirpiklius, patogenus, pesticidus, sunkiuosius metalus ir dirbtines nanomedžiagas⁽⁶⁾. Nors komunalinės paviršinės nuotekos yra užterštos, jos dažnai, nevykdant reikiamos stebėsenos, tvarkomos kaip švarus lietaus vanduo ir nevalomos prieš jas išleidžiant į nuotekų priimtuvus. Tai kelia didelį pavojų ekosistemoms; pavyzdžiui, dėl automobilių padangose esančios toksiškos medžiagos (6PPD-chinono) pastebėtas ūmus lašišų mirtingumas⁽⁷⁾.

4.5. Dėl kanalizacijos persipildymo į nuotekų priimtuvus patenka itin didelis kiekis mikroteršalų, atsparumo antimikrobinėms medžiagoms genų⁽⁸⁾, mikroplastiko ir šiukšlių. Tai kelia grėsmę ne tik aplinkai ir žmonių sveikatai, bet ir turizmo sektoriui, kuris yra priklausomas nuo švartų rekreacinių vandenų. Lietaus vandens kiekį į kanalizaciją galima sumažinti pradendant taikyti mėlynuosius ir žaliuosius sprendimus, pagal kuriuos vanduo yra sulaikomas ir jam leidžiama susigerti į žemę, įskaitant žaliuosius stogus, vandeniui nepralaidžių paviršių pašalinimą ir lietaus sodus. Šių sprendimų įgyvendinimas – tai ne tik ekonomiškai efektyvus būdas sulaikyti lietaus vandenį, jie taip pat suteikia daug papildomos naudos miesto kraštovaizdžiui, įskaitant potvynių rizikos mažinimą, šilumos salų mažinimą ir biologinės įvairovės bei gerovės mieste didinimą. Norint pereiti prie veiksmingesnio nuotekų valymo ir žiedinės ekonomikos, reikia keisti ne tik reguliavimo ir institucinius metodus, bet ir tai, kaip mes, būdami piliečiais, vertiname mūsų individualią ir kolektyvinę atsakomybę už nuotekų tvarkymą.

4.6. EESRK palaiko privalomų integruotų komunalinių nuotekų valymo planų, kuriais siekiama sumažinti kanalizacijos persipildymą ir taršą, atsirandančią dėl komunalinių paviršinių nuotekų, įgyvendinimą. Tačiau, nors komunalinių nuotekų valdymo planai yra pagirtinas siekis, tai gali neduoti apčiuopiamų rezultatų, nes jų turinys ir tikslas (sumažinti centralizuotos kanalizacijos persipildymą iki 1 proc. apkrovos sausu metu) tėra orientaciniai. Tinkamas lietaus vandens

(4) UNEP, *How drug-resistant pathogens in water could spark another pandemic* (liet. „Kaip vaistams atsparūs patogenai vandenyje galėtų sukelti dar vieną pandemiją“).

(5) UNEP, *Environmental Dimensions of Antimicrobial Resistance* (liet. „Atsparumo antimikrobinėms medžiagoms aplinkos aspektai“).

(6) Lapointe ir kt., *Sustainable strategies to treat urban runoff needed*, *Nature Sustainability* 5, 2022, p. 366–369.

(7) Tian ir kt., *A ubiquitous tire rubber-derived chemical induces acute mortality in coho salmon*, *Science*, t. 371, 2021, p. 185–189.

(8) EAOAG, *Monitoring antibiotic resistance in wastewater* (liet. „Atsparumo antibiotikams nuotekose stebėseną“).

valdymas yra labai svarbus ne tik siekiant užkirsti kelią vandens priimtuvų taršai, bet ir pritaikyti miestus prie kintančio klimato, kai tiek stiprios liūtys, tiek užsitęsios karščio bangos taps įprastais reiškiniais, nes ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir kiti klimato keliami pavojai visoje Europoje yra vis dažnesni ir jų pasekmės vis sunkesnės.

4.7. Įrodyta, kad pažangusis (ketvirtinis) nuotekų valymas sumažina įvairių į nuotekų priimtuvus patenkančių kenksmingų medžiagų kiekį⁽⁹⁾. Todėl sveikintina, kad dideliems ir atrinktiems vidutinio dydžio įrenginiams bus taikomi nauji mikroteršalų stebėsenos ir šalinimo reikalavimai. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į sąnaudas ir šalinimo poveikį, atsirandančius taikant įvairius metodus, pvz., ozoninimą arba aktyvintąsias anglis. Tinkamas naujų technologijų ir ES suderintų mokymo programų, skirtų operatyviniams darbuotojams, mokslinių tyrimų ir plėtros finansavimas prisidės prie šio naujo teršalo prevencijos ir valymo.

4.8. Didesnės gamintojo atsakomybės nustatymas yra didelis žingsnis į priekį įgyvendinant principą „teršėjas moka“ ir sveikintinas atsakas į Europos Audito Rūmų išvadą, kad taršos sąnaudas vis dar daugiausia dengia mokesčių mokėtojai⁽¹⁰⁾. Tai taip pat dera su principo „teršėjas moka“ integravimu į aplinkos teisės aktus, sustiprinant atsakomybės už žalą aplinkai tvarką ES lygmeniu ir geriau apsaugant ES lėšas, kad jos nebūtų naudojamos projektams, kuriuos turėtų apmokėti teršėjas, finansuoti.

4.9. Europos Sąjungoje problemų vis dar kelia eutrofikacija: nuo jos jau nukentėjo daugiau kaip 30 proc. upių, ežerų ir pakrančių vandenų ir 81 proc. ES jūrų vandenų, o per pastarąjį dešimtmetį padaryta nedidelė pažanga⁽¹¹⁾. Todėl teigiamai vertintina tai, kad nuostatos buvo atnaujintos ir suderintos siekiant užtikrinti, kad visi dideli įrenginiai turės sumažinti maisto medžiagų kiekį iki 2035 m., o vidutinio dydžio įrenginiai, išmetantys teršalus į eutrofikacijai jautrias zonas – iki 2040 m. Nors terminai, atsižvelgiant į iššūkius ir jų įgyvendinimą, sektoriaus investavimo pajėgumus ir esamų išteklių naudojimo trukmę, yra labai plataus užmojo, daugelis valstybių narių jau yra nustačiusios tokius maisto medžiagų šalinimo reikalavimus ir EESRK palankiai vertina suderinimą visoje ES.

4.10. Miesto nuotekų valymo direktyvos vertinime nustatyta, kad mažos aglomeracijos sudaro didelę likusių nevalytų nuotekų šaltinių dalį ir daro spaudimą vandens telkiniams⁽¹²⁾. Nors tai, kad išvaloma daugiau nuotekų, būtų vertinama teigiamai, pasiūlyme susiduriama su keliais iššūkiais – naujų nuotekų vamzdžių tiesimas retai apgyvendintose vietovėse yra brangus ir jo įgyvendinimui reikia didelės finansinės paramos. Turėtų būti skatinami decentralizuoti sprendimai ir tinkamai veikiančios atskiros sistemos. Sausieji (kompostiniai) tualetai mažina geriamojo vandens suvartojimą, nes neeikvojami išteklių vandeniui nuleisti. Tokiu būdu gali būti skatinama žiedinė ekonomika, nes žmogaus išmatos į dirvožemį grąžinamos nenaudojant sudėtingų, brangių ir energijai imlių surinkimo, siurbimo ir valymo sistemų. PSO parengė tokias gaires dėl saugaus pakartotinio nuotekų, ekskretų ir paplavų naudojimo⁽¹³⁾.

4.11. Į nuotekų iš kanalizacijos vamzdžių neretai žiūrima pro pirštus ir apie jį dažnai nepranešama, tačiau tai yra neišvalytų nuotekų šaltinis, keliantis pavojų požeminiam vandeniui. Tai gali sudaryti didelę miesto sistemų keliamos aplinkos taršos dalį⁽¹⁴⁾. Tikėtina, kad ši problema didės senėjant kanalizacijos tinklui. Reikalinga tinkama nuotekų nuotėkio stebėsenos ir kiekybinis įvertinimas; tai turėtų būti įtraukta į direktyvą kaip vienas iš reikalavimų.

4.12. Nuotekų valymui reikia daug energijos ir dažnai tai gali sudaryti didelę savivaldybių sąskaitų už elektros energiją dalį. Be to, nuotekose yra įvairių formų energijos, įskaitant cheminę, kinetinę ir šiluminę energiją, kuri, laikantis ES tikslų, turėtų būti surenkama siekiant sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro. Teigiamai vertintina tai, kad energijos vartojimo efektyvumo klausimas sprendžiamas siekiant iki 2040 m. užtikrinti sektoriaus energinį neutralumą.

⁽⁹⁾ Wilhelm ir kt., *Does wastewater treatment plant upgrading with activated carbon result in an improvement of fish health?*, *Aquatic Toxicology*, t. 192, 2017, p. 184–197.

⁽¹⁰⁾ Audito Rūmai, Specialioji ataskaita Nr. 12/2021, *ES aplinkos politikos srityse ir veiksmuose principas „teršėjas moka“ taikomas nenuosekliai*.

⁽¹¹⁾ Europos Komisija, *Tarybos direktyvos 91/676/EEB įgyvendinimo ataskaita*.

⁽¹²⁾ Europos Komisija, *Tarybos direktyvos 91/271/EEB vertinimas*.

⁽¹³⁾ PSO, *Gairės dėl saugaus nuotekų, ekskretų ir paplavų naudojimo*.

⁽¹⁴⁾ Nguyen ir Venohr, *Harmonised assessment of nutrient pollution from urban systems including losses from sewer exfiltration: a case study in Germany*, *Environmental Science and Pollution*, 28, 2021.

4.13. Nuotekų sektorius turi didelį potencialą tapti išteklių gamykla. ES jau esama nuotekų valymo įrenginių, kurie dėl energiją taupančių technologijų ir atsinaujinančiosios energijos gamybos, pvz., anaerobiškai skaidant nuotekų dumblą ir vėliau naudojant pagamintas biodujas, yra energiją tausojantys ⁽¹⁵⁾. Kita potenciali ir skatintina sritis yra dvejopas valymo struktūrų naudojimas, ant jų įrengiant fotovoltines elektrines.

4.14. 10 mln. žmonių ES vis dar neturi galimybės naudotis sanitarijos paslaugomis. Todėl palankiai vertinamas pasiūlyme išdėstytas reikalavimas, kad valstybės narės pagerintų galimybę naudotis sanitarijos paslaugomis, visų pirma pažeidžiamoms ir marginalizuotoms grupėms, be kita ko, iki 2027 m. suteikdamos nemokamus viešuosius tualetus. Tačiau šis reikalavimas turėtų būti sugriežtintas reikalaujant, kad valstybės narės užtikrintų galimybę visiems naudotis sanitarijos paslaugomis ankstyvuojami miestų planavimo etapu ir atsižvelgtų į vandens paslaugų įperkumą bei socialinį aspektą. Tai apima ilgą nuotekų surinkimo ir valymo įrenginių gyvavimo ciklą ir jiems būdingą nelankstumą, turint omenyje jų pritaikymą ar atnaujinimą.

4.15. Siekiant, kad vandens paslaugos būtų įperkamos, didesnės gamintojo atsakomybės sistemų išimtis turi būti griežtai ribojamos. Pageidautina, kad išimtis gaminiams, kurių į rinką per metus pateikiama mažiau kaip dvi tonos, būtų išbraukta, nes kai kurios medžiagos gali turėti poveikį net nedideliais kiekiais, taip pat bent jau turėtų būti paaiškinta, kad šios dvi tonos yra susijusios su ES rinka, o ne su nacionaliniu lygmeniu. Taip pat turėtų būti užtikrinta, kad didesnė gamintojo atsakomybė būtų taikoma internetu prekiaujantiems mažmenininkams.

4.16. Nuotekų valymo išlaidos sudaro didelę dalį sąskaitų už vandenį, tačiau daugelis vandens vartotojų nežino nei apie nuotekų valymo paslaugas, nei apie tai, ar nuotekos tinkamai valomos jų vietovėje. Todėl palankiai vertinama nauja nuostata dėl visuomenės informavimo, nes tai užtikrintų, kad būtų skleidžiama naujausia informacija apie išvalytų (ir neišvalytų) nuotekų procentinę dalį vietovėje, taip pat apie komunalinių nuotekų valymo įrenginių ir atskirų sistemų bei per kanalizacijos persipildymą ir komunalines paviršines nuotekas išleidžiamų teršalų kieki.

Bruselis, 2023 m. vasario 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁵⁾ Žr., pvz., Marselisborg WWTP – from wastewater plant to power plant (liet. „Marselisburgo nuotekų valymo įrenginys – nuo nuotekų valymo įrenginio iki elektrinės“).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, Direktyva 2006/118/EB dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir jo būklės blogėjimo ir Direktyva 2008/105/EB dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje“

(COM(2022) 540 final – 2022/0344 (COD))

(2023/C 146/07)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 1 19 Taryba, 2023 1 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 2 3
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	156 / 01 / 06

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) tvirtai remia Europos Komisijos pasiūlymą į paviršinio ir požeminio vandens prioritetinių medžiagų sąrašus įtraukti tam tikrus svarbiausius vandens teršalus, kurie bus naudojami vertinant cheminę būklę pagal Vandens pagrindų direktyvą. Valstybės narės turės stebėti jų buvimą vandenyje ir užtikrinti, kad nebūtų viršyti kokybės standartai. Pasiūlymas pateiktas vėluojant keletą metų ir yra sveikintinas bandymas atnaujinti vandens cheminės būklės vertinimą.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad švarus vanduo yra labai svarbus mūsų visuomenei ir aplinkai, taip pat socialinei ir ekonominei veiklai. Tvirta vandens apsaugos sistema, kurioje daugiausia dėmesio skiriama taršos mažinimui jos susidarymo vietoje, bus naudinga ekosistemoms, vandens naudotojams rekreaciniais tikslais ir pramonei, taip pat užtikrins švarų ir įperkamą geriamąjį vandenį.

1.3. Nors ši iniciatyva susijusi su išlaidomis, pavyzdžiui, nuotekų valymo, EESRK pabrėžia, kad neužteršto vandens nauda yra didesnė, nes, pavyzdžiui, išvengiama kenksmingų cheminių medžiagų poveikio ir mažiau reikia valyti vandenį, kad būtų pasiekti geriamojo vandens standartai. Keičiant kenksmingų medžiagų naudojimo būdus, taip siekiant sumažinti jų kiekį vandenyje, galima gauti ir papildomos naudos, pavyzdžiui, sumažinti kenksmingų pesticidų poveikį žemės ūkio maisto produktų sektoriaus darbuotojams.

1.4. Reikėtų daugiau nuveikti sveikatos ir saugos darbo vietoje srityje. EESRK prašo parengti konkrečias gaires pramonės šakoms, kurios gamybos procesuose naudoja vandenį su skirtingomis medžiagomis.

1.5. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms dėti daugiau pastangų renkant, sisteminant ir aiškinant vandens duomenis, o aplinkos duomenų poreikį laikyti vienu iš svarbiausių prioritetų. Svarbu mažinti duomenų vėlavimą ir užtikrinti konkrečius rodiklius visose valstybėse narėse.

1.6. Daugiau kaip 60 proc. Europos vandenų vis dar nėra geros cheminės būklės pagal Vandens pagrindų direktyvą ⁽¹⁾, tačiau tai neleidžia susidaryti išsamaus šio klausimo vaizdo, nes dabartiniame vertinime neatsižvelgiama į cheminių mišinių poveikį, kuris gali atsirasti net tada, kai teršalų kiekis yra „saugus“. Reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant įvertinti ir stebėti kartu naudojamų medžiagų poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai.

1.7. Uždraustų pesticidų vis dar yra Europos vandenyse. EESRK pabrėžia, kad stebėsenos priemonės, įskaitant neteisėto naudojimo nutraukimą ir nukrypti leidžiančias nuostatas, turi būti toliau taikomos valstybėse narėse, kuriose aptinkami per dideli kiekiai, net jei tos medžiagos ES lygmeniu buvo išbrauktos iš prioritetinių medžiagų sąrašo.

1.8. Vanduo yra gyvybiškai svarbus, tačiau vis labiau senkantis išteklius. Beveik du trečdaliai Europos piliečių mano, kad vandens kokybė ir (arba) kiekis jų šalyje yra rimta problema ⁽²⁾. Siekiant sėkmingai įgyvendinti 6-ąją DVT „Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją“ ir išvengti krizių ateityje, šiuos susirūpinimą keliančius klausimus reikia spręsti kuo skubiau. Valstybių narių prioritetas turėtų būti užtikrinti galimybes naudotis tinkamais išteklių, įranga ir žmogiškaisiais išteklių, taip pat konsoliduoti kontrolės institucijas ir didinti kontrolės inspektorių skaičių.

1.9. EESRK taip pat ragina Europos institucijas pradėti spręsti vandens klausimą ir parengti ES mėlynąjį kursą – imtis radikalių veiksmų siekiant numatyti poreikius, išsaugoti vandens išteklius ir tinkamai valdyti su vandeniu susijusius iššūkius, pasitelkiant išsamų ir koordinuotą veiksmų planą ir nustatant plataus užmojo tikslus ir veiksmus, susijusius su sutartomis tarpinėmis reikšmėmis. 2023 m. EESRK pateiks konkrečių pasiūlymų dėl ES mėlynojo kurso.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Vandens pagrindų direktyva, Aplinkos kokybės standartų direktyva ir Požeminio vandens direktyva, siūloma paviršinio ir požeminio vandens teršalų sąrašą peržiūra siekiama spręsti dvi pagrindines problemas:

- prioritetinių medžiagų sąrašai yra neišsamūs ir pasenę ir jais neužtikrinama tinkama ekosistemų ir žmonių sveikatos apsauga nuo vandens taršos keliamos rizikos,
- nacionaliniu lygmeniu nustatyti ryškūs teršalų ir kokybės standartų skirtumai yra per dideli. Duomenų teikimas yra sudėtingas, nes nepritaikytas prie šiandienos technologijų. Prioritetinių medžiagų sąrašų peržiūros procedūra yra pernelyg ilga.

2.2. Kalbant apie paviršinį vandenį, peržiūra siūloma į paviršinio vandens prioritetinių medžiagų sąrašą įtraukti 24 atskiras medžiagas (pesticidus, vaistus ir pramonines chemines medžiagas) ir 24 perfluoralkilintų ir polifluoralkilintų medžiagų (PFAS) grupę, taip pat iš dalies pakeisti 16 į sąrašą jau įtrauktų medžiagų taikomą aplinkos kokybės standartą (AKS) ir išbraukti keturias medžiagas, kurios, kaip manoma, nebekelia grėsmės ES mastu. Be to, remiantis nuostatomis dėl požeminio vandens, nustatyta ribinė vertė pesticidams.

2.3. Kalbant apie požeminį vandenį, siūloma į Požeminio vandens direktyvos I priedą įtraukti 24 PFAS grupę, du antibiotikus ir įvairius pesticidų metabolitus, nustatant visoje ES taikomas ribines vertes. Be to, įvesta ribinė vertė vaistams. Vienas vaistas įtraukiamas į Požeminio vandens direktyvos II priedą, taigi valstybės narės turi apsvarstyti galimybę nustatyti nacionalinę ribinę vertę.

2.4. Komisija parengs mikroplastikų ir atsparumo antimikrobinėms medžiagoms genų stebėsenos metodiką, siekdama įtraukti juos į teršalų sąrašą.

2.5. Siekiant pagerinti požeminio vandens teršalų stebėseną, vykdant požeminio vandens stebėseną tapo privaloma taikyti stebėjimo sąrašo procedūrą.

2.6. Suderinti upių baseinų lygmeniu reglamentuojamų teršalų standartai, kurie bus įtraukti į cheminės būklės vertinimą.

⁽¹⁾ EAA ataskaita Nr. 7/2018, *European waters: Assessment of status and pressures 2018* (Europos vandenys. 2018 m. padėties ir iššūkių vertinimas).

⁽²⁾ Europos vandens asociacija (EWA), *Water Manifesto* (Vandens manifestas).

2.7. Valstybės narės privalo dvejus metus stebėti estrogenines medžiagas, taikydamos poveikiu grindžiamus metodus, lygiagrečiai su įprastine trijų estrogeninių medžiagų chemine stebėseną. Vandens pagrindų direktyvoje pateikta aplinkos kokybės standarto apibrėžtis iš dalies keičiama, įtraukiant poveikiu grindžiamas kritines vertes, naudojamas vykdant poveikiu grindžiamą stebėseną.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Praėjus daugiau nei 20 metų nuo Vandens pagrindų direktyvos priėmimo, vandens tarša tebėra didelė problema Europoje, daranti neigiamą poveikį vandens organizmams, vandens naudojimui rekreaciniais tikslais ir geriamojo vandens tiekimui. Tai taip pat aktualu žemės ūkiui ir pramonei. Dviejų trečdalių paviršinio vandens telkinių ir ketvirtadalio požeminio vandens telkinių Europoje cheminė būklė vis dar nėra gera ⁽³⁾, tačiau tai vertinama tik pagal nedidelę dalį teršalų ir neatspindi viso vandens taršos masto.

3.2. Dėl vandens taršos visuomenė patiria daug išlaidų – apie 22 mlrd. EUR per metus, kalbant vien tik apie taršą maisto medžiagomis ⁽⁴⁾. Nors principas „teršėjas moka“ yra įtvirtintas ES sutartyse, jis vis dar nėra tinkamai įgyvendintas, todėl taršos sąnaudas iš esmės padengia mokesčių mokėtojai ⁽⁵⁾. Kenksmingų medžiagų poveikis žmonėms ir aplinkai turi savo kainą, o užteršto vandens valymas ir būklės atkūrimas daug kainuoja. Todėl visos pastangos turi būti nukreiptos į taršos prevenciją jos susidarymo vietoje.

3.3. Bendro įvairių cheminių medžiagų poveikio vandens organizmams ir žmonių sveikatai (t. y. kokteilio efekto) grėsmė yra gerai žinoma problema, o dabartinės stebėsenos ir atskaitų teikimo sistemos trūkumai buvo vienas iš pagrindinių klausimų, kuriuos siekiama išspręsti atliekant peržiūrą. Reikėtų atsižvelgti į mokslininkų bendruomenės išvadas ir rekomendacijas, pateiktas pavyzdžiui, įgyvendinant Europos Sąjungos projektus SOLUTIONS ir NORMAN.

3.4. Paviršinio ir požeminio vandens teršalų sąrašai turėtų būti peržiūrėti atitinkamai kas ketverius ir šešerius metus. Dabartinę peržiūrą atlikti jau vėluojama, nes paskutinį kartą paviršinio ir požeminio vandens teršalų sąrašai buvo peržiūrėti atitinkamai 2013 ir 2014 m. Taigi naujos prioritinės medžiagos bus įtrauktos tik į 4-ojo ciklo upių baseinų valdymo planus, o siūloma atitikties data – 2033 m. Atsižvelgdamas į labai prastą Europos vandens kokybę ir į tai, kad jau įrodyta, jog siūlomos medžiagos kelia susirūpinimą dėl vandens visoje ES, EESRK primygtinai ragina nedelsiant imtis priemonių šių ir kitų teršalų koncentracijai visuose ES vandenyse sumažinti. ES turi greičiau reaguoti į mokslines žinias apie vandens taršą ir paversti jas teisiniais veiksmais bei sprendimais. Taip pat labai svarbu užtikrinti teisę kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais – valstybės narės ir Europos Sąjunga turėtų užtikrinti veiksmingas ir greitesnes teismines ir administracines procedūras ⁽⁶⁾.

3.5. EESRK pritaria tam, kad į paviršinio ir požeminio vandens prioritinių medžiagų sąrašą būtų įtraukti nauji teršalai. Pagal šiuos sąrašus valstybės narės privalo ne tik sumažinti į aplinką išmetamą šių medžiagų kiekį, bet ir taikyti kitose direktyvose numatytas priemones ⁽⁷⁾. Tačiau jei sąrašai nėra atnaujinti arba yra per siauro pobūdžio, aplinkosaugos veiksmai gali būti riboti. Be to, teršalai dažniausiai įtraukiami kaip atskiros medžiagos, todėl neatsižvelgiama į cheminių mišinių poveikį.

3.6. EESRK palankiai vertina tai, kad PFAS buvo įtrauktos kaip 24 medžiagų grupė, kuriai nustatyta grupei taikoma ribinė vertė, taip pat palankiai vertina tai, kad nustatyta ribinė vertė pesticidams paviršiniame vandenyje ir ribinė vertė vaistams požeminiame vandenyje. Nors kai kurios iš šių ribinių verčių gali būti per didelės, kad būtų užtikrinta apsauga, tai atitinka Cheminių medžiagų strategijos tvarumui užtikrinti siekį reglamentuoti medžiagas kaip grupę. Tačiau tokias ribines vertes reikėtų nustatyti ir kitoms medžiagų grupėms, įskaitant bisfenolius, piretroidus ir neonikotinoidus.

⁽³⁾ EAA ataskaita Nr. 9/2021, *Drivers of and pressures arising from selected key water management challenges: A European overview* (Atrinktų pagrindinių vandens išteklių valdymo uždavinių veiksniai ir su jais susiję sunkumai. Europos apžvalga).

⁽⁴⁾ Europos Komisija, *Green taxation and other economic instruments – Internalising environmental costs to make the polluter pay* (Aplinkosaugos mokesčiai ir kitos ekonominės priemonės. Aplinkosaugos sąnaudų internalizavimas siekiant, kad teršėjas atlygintų žalą).

⁽⁵⁾ Audito Rūmų specialioji ataskaita 12/2021: ES aplinkos politikos srityse ir veiksmuose principas „teršėjas moka“ taikomas nenuosekliai.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „Orhuso konvencijos taikymas. Teisė kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“ (OL C 123, 2021 4 9, p. 66).

⁽⁷⁾ Pavyzdžiui, jeigu kyla pavojus dėl cheminės būklės pagal Vandens pagrindų direktyvą blogėjimo, turi būti peržiūrėtos pagal Augalų apsaugos produktų reglamentą suteiktos autorizacijos.

3.7. Nors pesticidai yra uždrausti, jų ir toliau gali būti aplinkoje, kurioje jie kelia grėsmę vandens organizmams ir žmonių sveikatai dėl teisinių išimčių, neteisėto naudojimo arba dėl to, kad medžiaga sunkiai suyra. Didžioji dauguma pesticidų, aptinkamų kai kurių valstybių narių vandenyse, įskaitant DDT, lindaną, atraziną ir endosulfaną⁽⁸⁾, yra uždrausti. Labai svarbu tęsti stebėseną ir pastangas sumažinti jų išmetimą.

3.8. Taip pat siūloma išbraukti Vandens pagrindų direktyvos 16 straipsnį, nes jis tapo nebeaktualus. Tačiau tai tik iš dalies teisinga, nes jį išbraukus būtų panaikintas 20 metų terminas, per kurį turi būti laipsniškai atsisakyta prioritetinių pavojingų medžiagų. Vienas iš pagrindinių Vandens pagrindų direktyvos tikslų – laipsniško atsisakymo įpareigojimas – yra vykdytinas tik tuo atveju, jei jis susijęs su aiškiu terminu. Jau pagal galiojančią Vandens pagrindų direktyvą šio įpareigojimo iš esmės buvo nepaisoma; kuo nekonkretesnis įpareigojimas bus, tuo labiau valdžios institucijos stengsis jį ignoruoti. Tai labai susilpnintų padėtį.

3.9. Remiantis Cheminių medžiagų strategijoje tvarumui užtikrinti numatytu principu „viena medžiaga – vienas vertinimas“, pasiūlyme Europos cheminių medžiagų agentūrai (ECHA) suteikiamas pagrindinis vaidmuo – ji perima ENVI GD ir Jungtinio tyrimų centro atsakomybę nustatant vandens teršalus ir su jais susijusius kokybės standartus. Atsižvelgdamas į tai, kad ECHA visų pirma nagrinėja chemines medžiagas, reglamentuojamas pagal Reglamentą dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), kuris netaikomas pesticidams ir vaistams, EESRK ragina agentūrą stiprinti savo (teisinius ir techninius) pajėgumus vaistų ir pesticidų srityje, kad ji galėtų tinkamai atlikti savo naujas užduotis. EESRK taip pat rekomenduoja ECHA šioje srityje bendradarbiauti su kvalifikuotais partneriais, be kita ko, regionų lygmeniu, pavyzdžiui, universitetais ir jų laboratorijomis.

3.10. Reikėtų daugiau nuveikti sveikatos ir saugos darbo vietoje klausimais, pavyzdžiui, žemės ūkio maisto produktų sektoriuje. Šiuo požiūriu EESRK prašo parengti konkrečias gaires pramonės šakoms, kurios gamybos procesuose naudoja vandenį su skirtingomis medžiagomis.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK palankiai vertina tai, kad stebėsenos duomenys ir gaunami būklės duomenys Europos aplinkos agentūrai ir visuomenei turėtų būti pateikiami bent kartą per metus, o ne kas šešerius metus, kaip buvo anksčiau. Tai leis susidaryti aktualesnį vaizdą apie Europos vandenų būklę ir pažangą siekiant Vandens pagrindų direktyvos tikslo.

4.2. EESRK palankiai vertina nuostatą taikyti poveikiu grindžiamus metodus estrogeninėms medžiagoms stebėti. Taip bus fiksuojamas visų panašų poveikį turinčių estrogeninių medžiagų poveikis, o ne tik trijų estrogeninių medžiagų, stebimų taikant įprastinius cheminius metodus, poveikis. Nors kritines vertes įtraukus į aplinkos kokybės standarto apibrėžtį atsiveria galimybė ateityje atliekant cheminės būklės vertinimą taikyti poveikiu grindžiamą mišinių poveikio stebėseną. Komisija turėtų būti įgaliota pateikti deleguotuosius aktus, kuriais būtų reikalaujama toliau taikyti poveikiu grindžiamą stebėseną.

4.3. Glifosato kokybės standartai buvo nustatyti prieš paskelbiant galutinę Pavojų sveikatai ir aplinkai ir atsirandančių pavojų mokslinio komiteto (SCHEER) nuomonę, nenurodant, kad jie bus peržiūrėti paskelbus galutinę mokslinę nuomonę, o tai reiškia, kad neatsižvelgiama į pilietinės visuomenės indėlį SCHEER konsultacijų metu. SCHEER taip pat turėtų atsižvelgti į pilietinės visuomenės poziciją⁽⁹⁾ dėl šios galutinės nuomonės. Dar ne per vėlu tai padaryti, nes vis dar vyksta glifosatui taikomų aplinkos kokybės standartų peržiūros procesas, kaip reikalaujama Vandens pagrindų direktyvoje. Tai turėtų sudaryti Komisijos pasiūlymo dėl ribinių verčių paviršiniuose vandenyse nustatymo pagrindą.

4.4. EESRK mano, kad nė vienas atskiras pesticidams taikomas aplinkos kokybės standartas neturėtų būti aukštesnis už siūlomą parametą „bendras pesticidų kiekis“ (0,5 µg/l)⁽¹⁰⁾. Todėl vidaus paviršiniams vandenims, kurie nenaudojami geriamojo vandens gavybai, siūlomi aplinkos kokybės standartai (86,7 µg/l) neturėtų būti taikomi. Vietoj to, remdamasis atsargumo principu, EESRK rekomenduoja, kad paviršiniams vandenims, kurie naudojami geriamojo vandens gavybai, siūlomi aplinkos kokybės standartai (0,1 µg/l) turėtų būti taikomi visiems vidaus paviršiniams vandenims. Todėl aplinkos kokybės standartai, atitinkamai taikomi „kitiems paviršiniams vandenims“ turėtų būti pakeisti į 0,01 µg/l, laikantis praktikos „kitiems paviršiniams vandenims“ taikyti viena dydžio eile žemesnes ribines vertes nei vidaus paviršiniams vandenims.

⁽⁸⁾ Organizacijos PAN Europe ir Ecologistas en Acción, *Ríos hormonados: Contamination of Spanish Rivers with Pesticides*.

⁽⁹⁾ *Joint NGO analysis of the European Commission's proposal for revised list of priority substances for surface and groundwater* (Bendra pilietinės visuomenės atlikta Europos Komisijos pasiūlymo dėl peržiūrėto paviršinio ir požeminio vandens prioritetinių medžiagų sąrašo analizė).

⁽¹⁰⁾ COM(2022) 540, I priedas.

4.5. Atskira pesticidų požeminiame vandenyje ribinė vertė yra pagrįsta tuo, ką XX a. dešimtajame dešimtmetyje analizės metodais buvo galima iširti⁽¹¹⁾. Nuo to laiko padaryta technikos pažanga ir dabar galima nustatyti mažesnę koncentraciją. Paviršinio vandens atveju keliems pesticidams jau nustatytos mažesnės ribinės vertės. EESRK apgailestauja, kad Komisija, peržiūrėdama paviršinio ir požeminio vandens teršalus, neperžiūrėjo atskirų pesticidų ribinių verčių. Remiantis analizės metodais, požeminiame vandenyje augalų apsaugos produktams taikoma neprivaloma 0,1 µg/l riba, tačiau šiuo metu esama patobulintų metodų, kuriais galima gauti mokslinę informaciją, kad būtų galima nustatyti ribines vertes, pagrįstas faktine rizika, susijusia su įvairiomis medžiagomis.

4.6. Vis dar trūksta požeminio vandens sistemų būklės (pavyzdžiui, temperatūros) stebėsenos rodiklių, nepaisant to, kad mokslo srityje jau teikiamas patikimas finansavimas atitinkamiems kriterijams nustatyti. EESRK kelia klausimą, kodėl Komisija į savo pasiūlymą neįtraukė tokių svarbių kriterijų. Tokie kriterijai turėtų būti įtraukti į Požeminio vandens direktyvos I priedą, atsižvelgiant į Požeminio vandens direktyvos 20 konstatuojamąją dalį ir 4 straipsnio 5 dalį, ir jie atitinka Europos Parlamento rezoliucijoje dėl vandens srities teisės aktų įgyvendinimo (2020 m. gruodžio 17 d.) pateiktus prašymus, susijusius su požeminiu vandeniu.

Briuselis, 2023 m. vasario 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹¹⁾ Žr. EMA pastabas, pateiktas dokumente *Guideline on assessing the environmental and human health risks of veterinary medicinal products in groundwater* (Veterinarinių vaistų požeminiame vandenyje keliamos rizikos aplinkai ir žmonių sveikatai vertinimo gairės), ir EAA pastabas, pateiktas ETC/ICM ataskaitoje 1/2020 *Pesticides in European rivers, lakes and groundwater – Data assessment* (Pesticidai Europos upėse, ežeruose ir požeminiame vandenyje. Duomenų vertinimas).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje“

(COM(2022) 542 final – 2022/0347 (COD))

(2023/C 146/08)

Pranešėjas **Kęstutis KUPŠYS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 1 19 Taryba, 2023 1 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 2 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	145 / 9 / 12

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Švarus oras yra pagrindinė žmogaus teisė, todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) labai teigiamai vertina pasiūlymą persvarstyti Aplinkos oro kokybės direktyvas. Komitetas rekomenduoja ne vėliau kaip iki 2030 m. ES oro kokybės standartus (įskaitant ozono standartus, nustatant ribines vertes) visiškai suderinti su atnaujintomis Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) pasaulinėmis oro kokybės gairėmis ir nustatyti tvirtą galimybių atveriančią sistemą, pagrįstą ribinėmis vertėmis, vykdymo užtikrinimo mechanizmais ir aiškiais valdymo taisyklėmis. Oro taršos mažinimas suteikia didelių papildomų privalumų klimato kaitos švelninimo, energetinio saugumo ir biologinės įvairovės požiūriu, taip pat didina gyventojų atsparumą pandemijoms.

1.2. EESRK palankiai vertina Komisijos pasirinktą požiūrį sutelkti dėmesį į „sąnaudų ir naudos“ santykį, tačiau apgailestauja, kad būtent šis santykis, o ne maksimali žmonių gyvybės ir sveikatos apsauga, laikomas svarbiausiu rodikliu, į kurį reikia atsižvelgti atliekant šią peržiūrą. Todėl kaip tinkamiausia politikos galimybė buvo pasirinktas „glaudesnis suderinimas“, o ne „visiškas suderinimas“. Išskyrus azoto dioksidą, pasiūlymu, kaip atrodo, siekiama suderinimo su 2005 m. PSO gairėmis, o ne su 2021 m. rugsėjo mėn. paskelbtomis naujausiomis gairėmis.

1.3. Švaraus oro standartai sudaro teisinę sistemą, tačiau išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas priklauso kitų teisės aktų rinkinių taikymo sričiai. Komitetas yra įsitikinęs, kad plataus užmojo ir laiku įgyvendinamos Aplinkos oro kokybės direktyvų ribinės vertės ir taisyklės, kartu su veiksmingomis sektorių priemonėmis, paskatins intensyvesnius veiksmus nacionaliniu ir vietos lygmenimis.

1.4. Piliečiai taip pat turėtų veikti ir sužinoti apie savo gyvenimo būdo, veiksmų, vartojimo modelių ir taršos lygio ryšį. Geriau informuoti žmones yra daug labiau motyvuoti imtis veiksmų ir taip lengviau pasiekti ilgalaikius elgsenos pokyčius. Todėl EESRK ragina padidinti finansavimą taršos srityje vykdomiems piliečių mokslo projektams pagal programą „Europos horizontas“.

1.5. Komitetas tvirtai remia teisę į žalos atlyginimą, mokamą asmenims, kuriems dėl oro taršos buvo padaryta žala sveikatai, ir sankcijas fiziniams ir juridiniams asmenims valstybėje narėje, kuri pažeidė taisykles.

2. Aplinkybės

2.1. Aplinkos (išorės) oro tarša Europos Sąjungoje tebėra svarbiausia aplinkos keliamų sveikatos problemų priežastis – apskaičiuota, kad dėl jos per metus pirma laiko miršta daugiau kaip 300 000 žmonių ⁽¹⁾. PSO teigia, kad oro tarša tiek miestuose, tiek kaimo vietovėse kasmet visame pasaulyje sukelia maždaug 4,2 mln. pirmalaikių mirčių ⁽²⁾. Tai lemia kumuliacinis oro taršos poveikis visuomenės sveikatai. Pavyzdžiui, 2,5 mikronų ar mažesnio skersmens smulkios kietosios dalelės (PM_{2,5}) sukelia daug sveikatos problemų, įskaitant širdies ir kraujagyslių bei kvėpavimo takų ligas ir vėžį. Oro tarša taip pat kenkia mūsų aplinkai, jos padariniai yra rūgštėjimas, eutrofikacija ir pasėlių praradimas.

2.2. Visoje Europos Sąjungoje plačiai registruojamas oro kokybės ribinių verčių viršijimas ⁽³⁾ ir koncentracija gerokai didesnė nei nurodyta naujausiose PSO rekomendacijose ⁽⁴⁾.

2.3. Aplinkos oro kokybės direktyvose (Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/50/EB ⁽⁵⁾ dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2004/107/EB ⁽⁶⁾ dėl arseno, kadmio, gyvsidabrio (Hg), nikelio ir policiklinių aromatinių angliavandenilių aplinkos ore) nustatytos oro taršos valdymo taisyklės ir 12 oro teršalų ES oro kokybės standartai: sieros dioksido (SO₂), azoto dioksido (NO₂) / azoto oksidų (NOx), kietųjų dalelių (PM₁₀ ir PM_{2,5}), ozono (O₃), benzeno (C₆H₆), švino (Pb), anglies monoksido (CO), arseno (As), kadmio (Cd), nikelio (Ni) ir benzo[a]pireno (C₂₀H₁₂).

2.4. Atlikus tinkamumo patikrą ⁽⁷⁾ padaryta išvada, kad šiuo metu galiojančios aplinkos oro kokybės direktyvos padėjo sumažinti oro taršą. Palyginti su XX amžiaus 10-uoju dešimtmečiu, pirmalaikės mirties dėl oro taršos atvejų yra 70 proc. mažiau. Tačiau aplinkos oras mūsų žemyne vis dar yra pernelyg užterštas, o tai kenkia žmonių sveikatai ir aplinkai.

2.5. Vertinant pagal žalą žmonių sveikatai, Europoje žalingiausi teršalai yra PM_{2,5}, NO₂ ir troposferos ozonas. Užtikrinama sinergiją su pastangomis neutralizuoti poveikį klimatui, Europos Sąjunga nori ne vėliau kaip iki 2050 m. pasiekti nulinę taršą. Šiuo metu peržiūrint aplinkos oro kokybės direktyvas, be kita ko, siekiama:

- nustatyti griežtesnius oro kokybės standartus, kurie būtų labiau suderinti su naujosiomis PSO gairėmis;
- remti teisę į švarų orą ir gerinti galimybes kreiptis į teismą;
- nustatyti veiksmingesnes sankcijas ir žalos atlyginimo tvarką, kai pažeidžiamos oro kokybės taisyklės;
- griežtinti oro kokybės stebėsenos ir modeliavimo taisykles, kad būtų remiami prevenciniai veiksmai ir tikslinės priemonės;
- patikslinti teisėtų ir veiksmingų oro kokybės planų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo reikalavimus, siekiant tiek užkirsti kelią teisės aktų pažeidimams, tiek juos ištaisyti;
- gerinti prieigą prie viešosios informacijos ir jos kokybę.

⁽¹⁾ EAA, *Health impacts of air pollution in Europe*.

⁽²⁾ PSO, *Ambient (outdoor) air pollution*.

⁽³⁾ EEE, *Europe's air quality status 2022*.

⁽⁴⁾ PSO, *Global air quality guidelines*.

⁽⁵⁾ 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje (OL L 152, 2008 6 11, p. 1).

⁽⁶⁾ 2004 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/107/EB dėl arseno, kadmio, gyvsidabrio, nikelio ir policiklinių aromatinių angliavandenilių aplinkos ore (OL L 23, 2005 1 26, p. 3).

⁽⁷⁾ CIRCABC, *Air Policy*.

3. Bendrosios pastabos

Nulinės taršos siekis

3.1. Teisė į švarų orą yra tarptautiniu mastu pripažįstama pagrindinė žmogaus teisė⁽⁸⁾. Todėl EESRK labai teigiamai vertina pasiūlymą peržiūrėti aplinkos oro kokybės direktyvas. Pasitvirtino, kad ES oro kokybės teisės aktai yra svarbi ir pagrindinė oro taršos mažinimo ES priemonė.

3.2. ES oro kokybės standartų suderinimo su naujausiomis PSO gairėmis lygis yra politinio pasirinkimo klausimas ir priklauso nuo valstybės ir miestų lygmens užmojų. Komisija išnagrinėjo ir savo poveikio vertinimo ataskaitoje⁽⁹⁾ aprašė tris scenarijus (ir atitinkamas politikos galimybes). Vienos iš jų pasirinkimas yra politinis, o ne „tik mokslinis“. Šios trys galimybės skiriasi nevienodu užmojų lygiu: „visiškas suderinimas“ (I-1), „glaudesnis suderinimas“ (I-2) ir „dalinis suderinimas“ (I-3).

3.3. EESRK palankiai vertina Komisijos pasirinktą požiūrį sutelkti dėmesį į „sąnaudų ir naudos“ santykį, tačiau apgailestauja, kad būtent šis santykis, o ne maksimali žmonių gyvybės ir sveikatos apsauga, laikomas svarbiausiu rodikliu, į kurį reikia atsižvelgti atliekant šią peržiūrą, todėl pasirinkta I-2 politikos galimybė „glaudesnis suderinimas“. Išskyrus NO₂, pasiūlymu faktiškai siekiama suderinimo su 2005 m. PSO gairėmis, o ne su 2021 m. paskelbtomis naujomis gairėmis.

3.4. EESRK primygtinai ragina kiek įmanoma anksčiau įvertinti pažangą bei peržiūrėti tikslus ir ne vėliau kaip iki 2030 m. visiškai suderinti ES oro kokybės standartus su atnaujintomis PSO gairėmis. Kartu su šiuo derinimu turėtų būti sukurta tvirta galimybių atverianti sistema, kurioje būtų nustatytos ribinės vertės, vykdymo užtikrinimo mechanizmai ir aiškios valdymo taisyklės.

Dabartinio pasiūlymo trūkumai

3.5. Deja, kaip matyti iš vykdomų pažeidimų nagrinėjimo procedūrų skaičiaus, dauguma valstybių narių vis dar nesilaiko galiojančių ES oro kokybės standartų ir nesiima veiksmingų priemonių oro kokybei gerinti. Todėl buvo tikimasi, kad atliekant peržiūrą bus ne tik remiantis mokslu nustatytas tinkamas užmojų lygis siekiant skatinti ryžtingesnes iniciatyvas, bet ir patobulintos įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo taisyklės, kad būtų galima geriau padėti valstybėms narėms ir kompetentingoms institucijoms ir joms suteikti gairių.

3.6. Komitetas ragina teisės aktų nuostatose, susijusiose su žmonių sveikata ir aplinkos apsauga, pašalinti galimas spragas. 16 ir 17 straipsniuose pateikiamos taisyklės dėl kelių barstymo smėliu ar druska žiemą ir teršalų iš gamtinių šaltinių išskaičiavimo iš atitikties reikalavimų. Komiteto nuomone, toks požiūris prieštarauja teisės aktų tikslams. Gamtiniai ir žmogaus sukurti šaltiniai kumuluoja ir didina teršalų poveikį. Nepaisydami gamtinių oro taršos šaltinių ir toliau keltume pavojų žmonių gyvybei.

3.7. Be to, 29 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos „fiziniams ir juridiniams asmenims“ nustatyti „veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias“ sankcijas valstybėje narėje, kurioje pažeidžiamos taisyklės. Tai žingsnis teisinga linkme, kuriam Komitetas tvirtai pritaria, nes labai svarbu nustatyti veikiančią sankcijų sistemą, skirtą neatitikties problemai spręsti, kartu su 28 straipsnio nuostatomis dėl teisės į žalos atlyginimą asmenims, kuriems dėl oro taršos (net ir iš dalies) padaryta žala sveikatai. Komitetas ragina nustatyti aiškų ir griežtai racionalų taršos šaltinio ir teršėjo ryšį, kuris paaiškintų atsakomybę ir su ja susijusias bausmes; taip pat reikalauja geriau paaiškinti nuostatas dėl oro kokybės planų ir teisių gynimo priemonių (įskaitant finansines nuobaudas), susijusių su nesugebėjimu įdiegti oro kokybės standartų iki termino.

⁽⁸⁾ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija A/76/L.75 ir NAT/824.

⁽⁹⁾ Europos Komisija, Oro kokybė. ES taisyklių peržiūra.

3.8. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas ozonui. EAA vertinimu, dėl ozono poveikio kasmet pirma laiko miršta 24 000 žmonių⁽¹⁰⁾. Ozonas yra teršalas, kuris nėra tiesiogiai išmetamas iš pirminių šaltinių. Jis susidaro atmosferoje per keletą sudėtingų reakcijų, kurios vyksta dėl azoto dioksido molekulėms perduodamos energijos, kai jos sugeria saulės spinduliuotę⁽¹¹⁾. Troposferos ozono („toksiško“ ozono) poveikis sveikatai yra aiškiai įrodytas: naujausi epidemiologiniai tyrimai parodė, kad ozono poveikis yra susijęs su padidėjusiu mirtingumu ir sergamumu⁽¹²⁾, taip pat didžiule žala gamtai ir pasėliams. Nepaisant neseniai pagal Pasaulinį išsipareigojimą dėl metano paskelbto ES veiksmų plano dėl metano, dar nėra imtasi veiksmingų priemonių, kad būtų greitai sumažintas išmetamas ozono pirmtakų, kaip antai metano, kiekis. Tačiau Komitetas palankiai vertina ketinimą 2025 m. persvarstant nacionalinius išmetamųjų teršalų kiekių mažinimo išsipareigojimus išnagrinėti galimybę metaną įtraukti į reguliuojamų teršalų sąrašą.

3.9. 13 straipsnyje Komisija siūlo „ribines vertes“ nustatyti beveik visiems oro teršalams, kuriems šiuo metu taikomos „siektinos vertės“, išskyrus ozoną, kuriam vis dar taikomos tik „siektinos vertės“. Pateisinama, kad ši išimtis įvedama „dėl sudėtingų jo susidarymo atmosferoje ypatybių, kurios apsunkina užduotį įvertinti, ar įmanoma laikytis griežtų ribinių verčių“.

3.10. Komiteto nuomone, tokios siektinos vertės nepakankamai skatins valstybes nares ir kompetentingas institucijas mažinti troposferos ozono – vieno iš trijų didžiausių teršalų – kiekį. Toksiškam ozonui sumažinti esama sprendimų. Ozono koncentraciją sumažinti padės išmetamo ozono pirmtakų, pavyzdžiui, NO_x, nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLO) ir metano, kiekio mažinimas. Transporto priemonių išmetamų teršalų standartų griežtinimas, tirpiklių, dažų ar purškalių, kuriuose yra didelis LOJ kiekis, naudojimo mažinimas arba jų uždraudimas, faktinis išmetamo metano kiekio sumažinimas energetikos, atliekų ir žemės ūkio (didžiausias teršėjas) sektoriuose – veiksmingi būdai atitinkamai sumažinti troposferos ozono kiekį. Turi būti išnaudojamas visas šių žinomų priemonių potencialas. Komitetas rekomenduoja ES ozono standartus, t. y. ribines vertes, visiškai suderinti su 2021 m. PSO pasaulinėmis oro kokybės gairėmis.

3.11. Išplečiant Komisijos pasiūlymą, turėtų būti nustatytos papildomos ultrasmulkiųjų dalelių (UFP), juodosios anglies ir amoniako stebėsenos vietos. Siūlomos koncentracijos nepakanka epidemiologiniams tyrimams atlikti. Stebėsenos vietos turi būti planuojamos taip, kad jų duomenų pakaktų tinkamai informuoti vietos sveikatos priežiūros institucijas apie vietos taršos keliamą pavojų sveikatai, įskaitant susirūpinimą keliančius naujus teršalus, visų pirma atsižvelgiant į pažeidžiamus gyventojus ir itin užterštas vietas.

Specialios sektorių priemonės

3.12. Atsižvelgdamas į pasiūlymo 10 straipsnį, Komitetas siūlo, kad kiekviena valstybė narė įrengtų bent po vieną stebėsenos kompleksą kiekvienam miestui, turinčiam daugiau kaip 250 000 gyventojų foninėje miesto vietovėje. Valstybės narės, kuriose nėra daugiau kaip 250 000 gyventojų turinčių miestų, turi įrengti bent vieną stebėjimo kompleksą foninėje miesto vietovėje.

3.13. Be grynai medicininių rekomendacijų, PSO rekomenduoja saugoti gamtą, išsaugoti švarų orą bei investuoti į švarią energiją, kad būtų užtikrinta sparti ir sveikatai palanki energetikos pertvarka, kuri taip pat atneš naudą kovojant su klimato kaita. PSO taip pat rekomenduoja kurti sveikas ir patogias gyvenimo sąlygas miestuose: skatinti švaresnį ir aktyvesnį judumą, pavyzdžiui, naudojimąsi viešuoju transportu, važiavimą dviračiu ir ėjimą pėsčiomis, nustoti naudoti mokesčių mokėtojų pinigų iškastiniam kurui, sukeliančiam oro taršą, subsidijuoti ir propaguoti sveiką mitybą.

3.14. Šiais veiksmais taip pat turėtų būti vadovojamasi priimant Europos sprendimus. Europos žaliasis kursas ir atitinkamos plataus masto iniciatyvos, pavyzdžiui, pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys ar planas „REPowerEU“, turėtų būti patvirtinami ir įgyvendinami atsižvelgiant į visuomenės sveikatos ir aplinkos apsaugą⁽¹³⁾, padedant švelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos, užtikrinant energijos tiekimo saugumą ir atsižvelgiant į geopolitinius sumetimus.

⁽¹⁰⁾ EAA, *Health impacts of air pollution in Europe*.

⁽¹¹⁾ PSO, *Global air quality guidelines*.

⁽¹²⁾ EPA, *Health Effects of Ozone in the General Population*.

⁽¹³⁾ Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas naujiems transporto priemonių išmetamų teršalų standartams euro 7, nes kelių transportas yra pagrindinė aplinkos oro taršos miestų teritorijose priežastis. Daugelis suinteresuotųjų subjektų (pvz., transporto ir aplinkos) pareiškė, kad su euro 7 siejamų lūkesčių patenkinti nepavyko.

3.15. Todėl EESRK mano, kad pasiūlymą reikėtų toliau tobulinti. Akivaizdu, kad Komisijos pasiūlymo trūkumas yra tai, kad apsiribojama tik tuo, ką šiuo metu techniškai galima kiekybiškai įvertinti. Politikos veiksmų poveikis modeliuojamas iki didžiausio techniškai įmanomo sumažinimo, o atskaitos scenarijuje jau dabar nepakankamai įvertinamas potencialas. Švaresnį orą neabejotinai padėtų užtikrinti papildomi griežti sektorių teisės aktai (pvz., transporto, namų šildymo ir žemės ūkio maisto produktų sektoriuose), kurie:

- reglamentuotų visus teršalus, kurie kenkia žmonių sveikatai, aplinkai ir klimatui;
- persvarstant ekologinio projektavimo standartus nustatytų griežtas krosnių ir katilų išmetamųjų teršalų ribines vertes;
- užtikrintų, kad žemės ūkio maisto produktų sektorius taip pat padėtų iki 2030 m. pasiekti PSO gairių lygius, ypač sumažinti išmetamą amoniako ir metano kieki;
- skatintų naudotis viešuoju transportu ir mažintų paskatas važiuoti asmeniniais automobiliais;
- sumažintų ES transporto priemonių išmetamų teršalų ribines vertes iki kuo žemesnio pasaulinio lygio (ir kuo greičiau imantis veiksmų), kartu palaipsniui atsiskaitant vidaus degimo variklių;
- patobulintų transporto priemonių bandymus, patvirtinimą ir sertifikavimą;
- padėtų stebėti kelyje išmetamų teršalų kieki, pavyzdžiui, naudojant nuotolinio stebėjimo technologiją;
- suderintų Europos mažos/nulinės taršos zonų sistemą⁽¹⁴⁾ ir sukurtų bendrą ES lygmens portalą, skirtą transporto priemonių patikrai ir įvažiavimui į tokias zonas registruoti.

3.16. Švaresnio oro taisyklės sudaro teisinę sistemą, tačiau išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas priklauso kitų teisės aktų rinkinių taikymo sričiai. Komiteto nuomone, puikus geriausios praktikos pavyzdys yra mažos/nulinės taršos zonų koncepcija. Pavyzdžiui, jei nebūtų buvę normų, pagal kurias galima įgyvendinti priemones šiems tikslams pasiekti, Briuselyje galbūt nebūtų buvusi sukurta mažos taršos zona. Vėliau, kai vis daugiau miestų pasieks normas, orientacinius tikslus reikia atnaujinti remiantis moksliniais duomenimis, kad būtų nuolat gerinama oro kokybė.

3.17. Pirmiau aprašytas procesas sukuria dorybingą veiksmų ir pasekmių ratą. Plataus užmojo ir laiku įgyvendinamos Aplinkos oro kokybės direktyvų ribinės vertės ir taisyklės, kartu su veiksmingomis sektorių priemonėmis, paskatins imtis ryžtingų veiksmų nacionaliniu ir vietos lygmenimis. Tai padės lengviau pasiekti švaresnio oro srityje nustatytus plataus užmojo tikslus. Komitetas mano, kad poveikio vertinime ir pasiūlyme nevisiškai atsižvelgiama į visas įmanomas šios veiksmų grandinės galimybes. Jei tai būtų buvę įtraukta į pradinį pasiūlymo planavimą, kaip kelių į priekį būtų buvę galima pasirinkti „visiško suderinimo“ (I-1) galimybę, o ne mažesnio užmojo I-2 galimybę – „glaudesnį suderinimą“.

Visuomenės informuotumo didinimas

3.18. Nepaisant nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pagerėjusios padėties, oro kokybė Europos piliečiams vis dar kelia didelį susirūpinimą. Dauguma europiečių (daugiau kaip 80 proc.) mano, kad jų šalyse sveikatos sutrikimai, kaip antai kvėpavimo takų ligos, astma ir širdies ir kraujagyslių ligos, yra rimtos oro taršos keliamos problemos⁽¹⁵⁾.

3.19. Nors dauguma europiečių nemano esantys gerai informuoti (60 proc.), beveik pusė apklausos respondentų galvoja, kad oro kokybė per pastaruosius dešimt metų pablogėjo (47 proc.). Nors itin didelę oro taršą patiriančių žmonių skaičius nuolat mažėja, tie asmenys, kurie jaučia oro taršos poveikį, vis dar turi didelių sveikatos problemų ir nemato jokių apčiuopiamų įrodymų, kad aplinkos oro kokybė pagerėjo.

⁽¹⁴⁾ EESRK pažymi, kad į Darnaus ir išmanaus judumo strategiją (COM(2020) 789 final) yra įtrauktas Komisijos išpareigojimas atlikti specialų tyrimą dėl sprendimų, kaip sudaryti sąlygas veiksmingoms ir patogesnėms naudoti „transporto priemonių įvažiavimo į miesto zonas ribojimo“ sistemoms, kartu laikantis subsidiarumo principo.

⁽¹⁵⁾ „Eurobarometro“ apklausa, „Europiečių požiūris į oro kokybę“. Komunikate COM(2021) 44 atsižvelgiama į vėžio ir taršos ryšį. EESRK mano, kad į būsimas „Eurobarometro“ apklausas būtina įtraukti klausimą apie požiūrį į vėžį (taip pat į diabetą ir demenciją) kaip oro taršos pasekmę.

3.20. Dar neaišku, kokių mastu piliečiai būtų pasirengę aktyviai imtis veiksmų, kad tiesiogiai ar netiesiogiai pagerintų aplinkos oro kokybę. Tačiau informuotumo didinimas daro dvejopą poveikį.

3.20.1. Pirma, europiečiai turi suvokti savo gyvenimo būdo, veiksmų, vartojimo modelių ir taršos lygio ryšį. Toks aiškus ryšys užtikrintų didesnę visuomenės pritarimą politikos priemonių, skatinančių elgsenos pokyčius, įvedimui.

3.20.2. Antra, tokių politikos priemonių veiksmingumas būtų daug didesnis ir duotų kumuliacinių rezultatų, jei piliečiai sužinotų apie savo elgsenos pokyčių rezultatus. Aplinkos oro kokybės pagerėjimas, ypač miesto aplinkoje, aiškiai matomas „plika akimi“, tačiau interaktyviu ir lengvai suprantamu būdu pateikiami moksliniai duomenys gali lengviau įsukti dorybingą ratą. Geriau informuoti žmonės yra daug labiau motyvuoti imtis veiksmų ir taip lengviau pasiekti ilgalaikius elgsenos pokyčius.

3.21. Lemiamas veiksnys formuojant viešąją nuomonę visais su tarša ir jos poveikiu žmonių gyvenimui susijusiais klausimais yra piliečių mokslas. EESRK atkreipia dėmesį į sėkmingas iniciatyvas, kaip antai „CurieuzeNeuzen“⁽¹⁶⁾, kuri kelete Belgijos miestų sutelkė visuomenės pritarimą mažos taršos zonų įvedimui, ir ragina su tarša susijusiems piliečių mokslo projektams padidinti finansavimą pagal programą „Europos horizontas“.

4. Konkrečios pastabos dėl naujų oro teršalų

Ultrasmulkiosios dalelės

4.1. Ultrasmulkiosios dalelės yra 0,1 μm (100 nm) arba mažesnio skersmens dalelės. Šios dalelės išmetamos iš gamtinių ar antropogeninių šaltinių, pavyzdžiui, vykdamas deginimo veiklą. Nepaisant to, kad įrodymų apie ultrasmulkiųjų dalelių poveikį sveikatai vis daugėja, dabartinėmis aplinkos oro kokybės direktyvomis šie teršalai nėra reglamentuojami. EESRK pastebi stiprėjantį norą dabartines žinias apie poveikį sveikatai paversti politikos rekomendacijomis, tačiau šiuo klausimu reikia surinkti papildomos informacijos.

4.2. Todėl EESRK ragina imtis papildomų tikslinių veiksmų pagal programą „Europos horizontas“, kad būtų sistemingai finansuojami su ultrasmulkiosiomis dalelėmis susiję moksliniai tyrimai. Nors dar nėra konkrečių ultrasmulkiųjų dalelių rodiklių, gali būti naudinga pradėti visuomenės informavimo kampaniją, skirtą informuoti Europos piliečius apie naują riziką, kylančią dėl šios nepakankamai įvertinamos teršalų klasės.

Juodoji anglis

4.3. Juodoji anglis yra smulkiosios dalelės, susidaranti deginant iškastinį kurą arba biomasę. Šis teršalas daro neigiamą poveikį sveikatai, sukelia širdies ar plaučių ligas, taip pat yra klimato kaitą spartinantis veiksnys, nes 1 tona juodosios anglies prie visuotinio klimato atšilimo prisideda iki 1 500 kartų stipriau nei 1 tona CO₂.

4.4. Komitetas atsižvelgia į PSO pateiktas nuorodas⁽¹⁷⁾ į tyrimus, kuriuose nustatytas statistiškai reikšmingas poveikis sveikatai, kai juodosios anglies koncentracijos lygis siekia 1,08–1,15 μg/m³. Tačiau PSO savo gerosios patirties rekomendacijoje šio lygio nepatvirtina. Komiteto nuomone, tai neturėtų būti dingstis dėl juodosios anglies nesiimti jokių veiksmų. Analogiškai reiktų imtis veiksmų siekiant sumažinti ultrasmulkiųjų dalelių lygius, kaip tai daroma PM_{2,5} ir PM₁₀ atžvilgiu. Jei dar trejus ar penkerius metus lauksime, kol bus pateikta įrodymų iš kai kurių ES finansuojamų mokslinių tyrimų projektų arba kol bus pateiktas kitas PSO rekomendacinis dokumentas, tūkstančiai piliečių neteks gyvybės ir paspartės klimato krizė.

Amoniakas

4.5. Amoniakas (NH₃) yra neorganinis azoto ir vandenilio junginys. Didelis amoniako kiekis pažeidžia plaučius ir gali sukelti mirtį. NH₃ labai prisideda prie antrinių kietųjų dalelių pertekliaus. Jis taip pat blogina mūsų aplinkos būklę ir kenkia biologinei įvairovei, sukeldamas rūgštėjimą ir eutrofikaciją. Amoniako kiekį galima sumažinti žemės ūkio maisto produktų, transporto ir „tirpiklių bei produktų naudojimo“ sektoriuose.

⁽¹⁶⁾ „CurieuzeNeuzen“, Flandrija. Pilietinės visuomenės grupės panašias kampanijas vykdė Vokietijoje, Airijoje, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Slovakijoje ir kelete kitų ES šalių.

⁽¹⁷⁾ UNEP, *Health effects of black carbon*.

4.6. PSO nepateikė rekomendacijų dėl poveikį sveikatai darančios amoniako koncentracijos aplinkos ore. Tačiau šio teršalo poveikis sveikatai ir aplinkai yra tinkamai įrodytas ⁽¹⁸⁾, nes išmetamas amoniako kiekis prisideda prie antrinių PM_{2,5} susidarymo, o dėl jų jau yra parengtos PSO oro kokybės gairės. Ekspertai nurodė, kad augalijai (aukštesniems augalams) ilgalaikis kritinis lygis yra 3 µg/m³.

4.7. Neseniai pateiktas pasiūlymas peržiūrėti Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą (PIT) ⁽¹⁹⁾ ir jame numatytas platesnis užmojis sumažinti pramoninius išmetamuosius teršalus ir išplėsti direktyvos taikymo sritį, kad ji apimtų didžiausius ES gyvulininkystės ūkius, gali labai padėti sumažinti išmetamą amoniako kiekį, nes pagrindinis išmetamo NH₃ šaltinis yra žemės ūkis ir maždaug ¾ šių išmetamųjų teršalų ES išmetama dėl mėšlo tvarkymo gyvulininkystės sektoriuje ⁽²⁰⁾. Tačiau PIT direktyvą reikėtų įgyvendinti proporcingai ir ekonomiškai efektyviai, kad būtų išvengta papildomo gamybos sąnaudų padidėjimo žemės ūkio maisto produktų sektoriuje ⁽²¹⁾.

4.8. EESRK laikosi nuomonės, kad, siekiant užtikrinti asmenims sveiką gyvenimą ir gerovę, taip pat būtinas tvirtas paramos pažeidžiamiesiems asmenims ir pramonės sektoriams mechanizmas, kad praktiniai sprendimai dėl NH₃ išmetimo gyvulininkystės sektoriuje būtų prieinami vietoje. Ši parama turėtų apimti finansavimą žinomai technologinei pažangai ir tolesniems moksliniams tyrimams. Apskritai gyvulininkystės įmonės turėtų būti skatinamos siekti aplinkai ir sveikatai palankių pokyčių, kartu išsaugant esminę prekių tiekimo gyventojams funkciją ⁽²²⁾.

Bruselis, 2023 m. vasario 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ UNECE, *Towards Cleaner Air, Scientific Assessment Report 2016*.

⁽¹⁹⁾ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) (OL L 334, 2010 12 17, p. 17).

⁽²⁰⁾ 2020 m. 76,2 proc., remiantis Šalių išmetamųjų oro teršalų rodiklių lentele.

⁽²¹⁾ EESRK nuomonė Direktyvos dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (PIT) ir Reglamento dėl E-IPTR peržiūra (OL C 443, 2022 11 22, p. 130).

⁽²²⁾ EESRK nuomonė Direktyvos dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (PIT) ir Reglamento dėl E-IPTR peržiūra (OL C 443, 2022 11 22, p. 130).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Komunikatas dėl ES ekonomikos valdymo sistemos reformos gairių“

(COM(2022) 583 *final*)

(2023/C 146/09)

Pranešėjas **Krister ANDERSSON**

Bendrapranešėję **Dominika BIEGON**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 12 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2023 2 1
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 23
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	202 / 3 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) labai palankiai vertina Komisijos komunikatą, kuriame išdėstytos ekonomikos valdymo sistemos reformos gairės.

1.2. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia greitai susitarti prieš valstybės narėms pradedant 2024 m. biudžeto sudarymo procedūras. Kaip nurodė Komisija, būtina skubiai užtikrinti tvirtą biudžeto ir struktūrinės politikos koordinavimą, taip pat veiksmingą ekonominę ir fiskalinę priežiūrą, skatinti integracinį augimą ir padėti Europos Centriniam Bankui (ECB) pasiekti sutartus tikslus.

1.3. EESRK pritaria Komisijai, kad pakilimo laikotarpiu valstybėse narėse nebuvo vykdoma apdairi politika⁽¹⁾, o ekonomikos nuosmukio laikotarpiu fiskalinės taisyklės kai kuriose valstybėse narėse riboja fiskalinio manevravimo galimybes.

1.4. EESRK pritaria Komisijos planui išlaikyti pamatines vertes. 3 proc. BVP deficito kriterijus turi politinį ir rinkos signalo poveikį. Apskritai EESRK pabrėžia, kad fiskaliniais struktūriniais planais reikia užtikrinti, kad skolos santykis su BVP mažėtų arba išliktų prudencinio lygio.

1.5. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui nebetaikyti griežtos 1/20 taisyklės, nes ji galėtų pernelyg apsunkinti didelę skolą turinčias valstybes nares, o tai neigiamai atsiliėtų pačiam ekonomikos augimui ir skolos tvarumui. Vidutinis ketverių metų orientacinio fiskalinio koregavimo vertinimo laikotarpis, kuris prirėkus gali būti pratęstas dar trejiems metams, taip pat atrodo proporcingas.

1.6. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija daugiausia dėmesio skiria grynosioms pirminėms išlaidoms, kaip pagrindiniam naujojo ekonomikos valdymo vertinimo parametru.

1.7. EESRK pažymi, kad fiskalinė politika yra klasikinė parlamentinės politikos sritis, nes ji turi įtakos visai valstybės išlaidų ir pajamų struktūrai. Kad reformuota sistema būtų sėkminga, labai svarbu prisiimti atsakomybę už šį procesą.

⁽¹⁾ COM(2022) 583 *final*, 3 p.

1.8. EESRK laikosi nuomonės, kad skubiai reikia patikimos Europos ekonomikos valdymo reformos, kuri atitiktų žmonių, įmonių ir Vyriausybių interesus. Todėl svarbu plėtoti tolesnes priemones, kurių būtų galima imtis siekiant padidinti atsakomybę už taisyklę, taip užtikrinant, kad visos Vyriausybės būtų įsipareigojusios laikytis peržiūrėtos sistemos.

1.9. EESRK mano, kad labai svarbu būsimuose pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų nustatyti būtinausius nacionalinės parlamentinės priežiūros ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo rengiant nacionalinius vidutinio laikotarpio fiskalinius struktūrinius planus standartus.

1.10. EESRK pabrėžia, kad reikia tinkamesnių taisyklių, kuriomis būtų užtikrintas griežtas vykdymas. Išimtiniais atvejais, kai numatomos sankcijos, jos turi būti veiksmingos ir įgyvendinamos skaidriai. Siekiant taisyklių patikimumo, jos turi būti vienodai taikomos visoms valstybėms narėms.

1.11. EESRK palankiai vertina tai, kad didesnė viešųjų investicijų kokybė ir kiekybė nurodyta kaip veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti siekiant skolos tvarumo. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad koregavimo laikotarpis gali būti pratęstas ne daugiau kaip trejiems metams.

1.12. Kad būtų pasiekti ES klimato srities tikslai, reikia iš esmės peržiūrėti kapitalo atsargas ir plėsti viešąsias bei privačiąsias investicijas. Anksčiau EESRK ragino imtis priemonių, kad būtų panaikintas didžiulis investicijų trūkumas⁽²⁾. EESRK pabrėžia, kad gali prireikti tolesnių iniciatyvų siekiant užtikrinti, kad būtų sutelkta pakankamai privataus ir viešojo kapitalo žaliajai pertvarkai įgyvendinti ir socialinei sanglaudai pasiekti.

1.13. Siekiant užtikrinti skaidrumą ir palengvinti veiksmingą vidutinio laikotarpio fiskalinių struktūrinių planų įgyvendinimo stebėseną, reikia reikalauti valstybių narių teikti metines pažangos ataskaitas ir išsamiai aprašyti reformų ir investicijų įgyvendinimo padėtį. Šios ataskaitos ir Komisijos ir Tarybos vertinimai, atlikti vykdant metinę priežiūrą, turėtų būti skelbiami viešai.

2. Nuomonės aplinkybės

2.1. Europos Komisijos komunikate⁽³⁾ nustatyti bendrieji reformuotos ES ekonomikos valdymo sistemos principai. Siekiant patobulinti dabartinę sistemą, Komisijos iniciatyva siekiama stiprinti skolos tvarumą ir skatinti tvarų bei integracinį augimą pasitelkiant investicijas ir reformas.

2.2. Grynosios pirminės išlaidos, t. y. valdžios sektoriaus kontroliuojamos išlaidos, bus laikomos pagrindiniu Komisijos svarstomu rodikliu. Grynosios pirminės išlaidos taip pat bus pagrindas fiskalinio koregavimo planams rengti ir metinei fiskalinei priežiūrai vykdyti, siekiant supaprastinti dabartines taisykles.

2.3. Be to, Komisija parengs orientacinį ketverių metų laikotarpio fiskalinio koregavimo planą kiekvienai valstybei narei, grindžiamą skolos tvarumo analizės ir vertinimo metodika. Koregavimo planu turėtų būti užtikrinama, kad valstybių narių, turinčių specifinių skolos problemų, skolos santykis mažėtų, užtikrinant, kad deficitas išliktų mažesnis nei Sutarties taisyklėse nustatyta 3 proc. BVP riba.

2.4. Komisija nuolat stebės, kaip įgyvendinami planai, ir reikalaus valstybių narių teikti metines savo planų įgyvendinimo pažangos ataskaitas, kad stebėsenos veikla būtų veiksmingesnė ir skaidresnė. Perviršinio deficito procedūra išliks, o skola grindžiama perviršinio deficito procedūra bus sustiprinta ir taikoma tuo atveju, kai valstybė narė, kurios skola viršija 60 proc. BVP, nukryps nuo sutarto išlaidų plano.

2.5. Vidutinio laikotarpio sistema, kurios laikosi Komisija, leis diferencijuoti valstybes nares pagal jų skolos tvarumo uždavinius. Atsižvelgiant į didelę skolą turinčioms valstybėms narėms tenkančią našta, dabartinis skolos santykio mažinimo kriterijus (vadinamoji 1/20 taisyklė) bus pakeistas labiau rizikos vertinimu grindžiama priežiūra, kad būtų išvengta neigiamų pasekmių ekonomikos augimui ir pačiam skolos tvarumui.

⁽²⁾ EESRK nuomonė „ES fiskalinės sistemos pertvarkymas siekiant tvaraus ekonomikos atsigavimo ir teisingos pertvarkos“ (OL C 105, 2022 3 4, p. 11).

⁽³⁾ COM(2022) 583 *final*.

2.6. Komisija ketina sustiprinti vykdymo užtikrinimo mechanizmus kaip būtiną rizika grindžiamos priežiūros elementą. Vykdyto užtikrinimo priemonės apims: i) veiksmingas finansines sankcijas, kurios bus mažiau ribojamos ir labiau tikėtinos sumažinus jų sumą; ii) reputacines sankcijas perviršinio deficito procedūros arba kitų nukrypimų atveju; iii) makroekonominės ES finansavimo sąlygas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK labai palankiai vertina Komisijos komunikatą, kuriame išdėstytos ekonomikos valdymo sistemos reformos gairės. Be to, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dar reikia apibrėžti daug aspektų, todėl galima atlikti preliminarų vertinimą.

3.2. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia greitai susitarti prieš valstybėms narėms pradedant 2024 m. biudžeto sudarymo procedūras. Kaip nurodė Komisija, būtina skubiai užtikrinti tvirtą biudžeto ir struktūrinės politikos koordinavimą, taip pat veiksmingą ekonominę ir fiskalinę priežiūrą, skatinti integracinį augimą ir mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus, veiklą derinant Europos Centrinio Banko (ECB) instituciniais veiksmais, kad būtų pasiekti sutarti tikslai.

3.3. EESRK palankiai vertina Komisijos kompleksinį požiūrį, grindžiamą nacionaliniais vidutinio laikotarpio fiskaliniais struktūriniais planais, apimančiais fiskalinius, reformų ir investavimo tikslus vienoje vietoje. Tokiais planais valstybėms narėms suteikiama daugiau lankstumo sąžiningomis sąlygomis ir laikantis rizika grindžiamos sistemos, kurią reikia įvertinti vidutiniu laikotarpiu.

3.4. EESRK pritaria Komisijos iniciatyvos užmojams ir pagrindiniams elementams, kuriais siekiama didinti nacionalinę atsakomybę, supaprastinti sistemą, daugiau dėmesio skirti vidutiniam laikotarpiui, kartu siekti griežtesnio ir nuoseklesnio vykdymo užtikrinimo ⁽⁴⁾.

3.5. EESRK pritaria Komisijai, kad pakilimo laikotarpiu valstybėse narėse nebuvo vykdoma apdairi politika ⁽⁵⁾, o ekonomikos nuosmukio laikotarpiu fiskalinės taisyklės kai kuriose valstybėse narėse ribojo fiskalinio manevravimo galimybes. EESRK pažymi, kad metai, kai augimo rezultatai yra teigiami, turėtų būti siejami su skolos santykio su BVP mažinimu, suteikiant fiskalinio lankstumo galimybių ekonomikos nuosmukio metais. Tuo pat metu, kai valstybės narės patiria sąstingį arba didelį nuosmukį, reikia fiskalinio manevravimo laisvės. EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymas yra teisingas žingsnis, leidžiantis valstybėms narėms ateityje vykdyti patikimą anticiklinę politiką.

3.6. EESRK pripažįsta Komisijos planą išlaikyti pamatines vertes, nes aiškūs kiekybiniai tikslai turi politinį ir rinkos signalo poveikį. Iš tiesų, 3 proc. BVP deficito riba yra įtvirtinta Sutartyje, ji gerai žinoma ir vienodai taikoma visoms ES šalims. EESRK pritaria Komisijai, kad fiskaliniais struktūriniais planais reikia užtikrinti, kad skolos santykis su BVP mažėtų arba išliktų prudencinio lygio.

3.7. EESRK nuomone, gali prireikti trumpalaikių nukrypimų nuo nustatytos ribos, kad būtų patenkinti didžiuliai investicijų poreikiai, šiuo metu susiję su žaliąja ir skaitmenine pertvarka, arba kad būtų galima taikyti koregavimo planą, kuris nekeltų pavojaus ekonomikos augimui.

3.8. EESRK mano, kad Komisijos pristatyta vidutinio laikotarpio sistema yra pagrįsta ir ją taikant galima atskirti labai skirtingus valstybių narių skolos santykio lygius, kad būtų galima taikyti modulinius metodus, orientuotus į skirtingas nacionalines aplinkybes, kai skolos santykis su BVP gali svyruoti nuo mažiau nei 60 proc. iki daugiau kaip 150 proc. Šiuo atžvilgiu EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui nebetaikyti griežtos 1/20 taisyklės, nes ji galėtų pernelyg apsunkinti didelę skolą turinčias valstybes nares, o tai neigiamai atsilięptų ekonomikos augimui ir pačiam skolos tvarumui. Vidutinis ketverių metų orientacinio fiskalinio koregavimo laikotarpis, kuris prireikus gali būti pratęstas dar trejiems metams, taip pat atrodo proporcingas atsižvelgiant į dabartines ir numatomas ekonomines bei tarptautines sąlygas.

⁽⁴⁾ COM(2022) 583 *final*, 1 p.

⁽⁵⁾ COM(2022) 583 *final*, 3 p.

3.9. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija daugiausia dėmesio skiria grynosioms pirminėms išlaidoms, kaip pagrindiniam naujojo ekonomikos valdymo vertinimo parametrui. Šiuo požiūriu EESRK ragina į nacionalinius vidutinės trukmės fiskalinius struktūrinius planus įtraukti tikslines, strategines ir gerai parengtas viešąsias investicijas, atitinkančias ES prioritetus. Tokios investicijos turėtų sudaryti didesnę valdžios sektoriaus išlaidų dalį, taip skatinant integracinę ir tvarų augimą.

3.10. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia gerinti viešųjų finansų kokybę. Augimą skatinančioms reformoms ir investicijoms turėtų būti teikiama pirmenybė nacionaliniu lygmeniu, kartu laikantis patikimo skolos mažinimo plano po pandemijos ir esant tarptautinei įtampai.

3.11. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui, kad siekiant reaguoti į išskirtines situacijas, kai realistiškai neįmanoma laikytis patvirtinto koregavimo plano, reikalingos griežtos nukrypti leidžiančios išlygos. Griežtai laikantis sutarto daugiametio grynųjų pirminių išlaidų plano būtų sudarytos sąlygos anticiklinei fiskalinei politikai, parodyti skolos santykio su BVP mažėjimą ekonomikos pakilimo laikotarpiams, sudaryti sąlygas reikiamam politiniam atsakui sunkmečiu ir užtikrinti labiausiai pažeidžiamų asmenų apsaugą⁽⁶⁾.

3.12. EESRK pažymi, kad fiskalinė politika yra klasikinė parlamentinės politikos sritis, nes ji turi įtakos visai valstybės išlaidų ir pajamų struktūrai. Kad reformuota sistema būtų sėkminga, labai svarbu prisiimti atsakomybę už šį procesą. EESRK mano, jog labai svarbu, kad būsimuose pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų būtų nustatyti būtiniausi nacionalinės parlamentinės priežiūros ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo rengiant nacionalinius vidutinio laikotarpio fiskalinius struktūrinius planus standartai. Parlamentai ir organizuota pilietinė visuomenė, taip pat regionų ir vietos valdžios institucijos turėtų veiksmingai dalyvauti, nes atsakomybė už vidutinio laikotarpio fiskalinių struktūrinių reformų planus bus tvirta tik tuo atveju, jei visi atitinkami suinteresuotieji subjektai bus tinkamai įtraukti⁽⁷⁾. Nacionaliniai parlamentai turėtų reikalauti Vyriausybių atskaitomybės už vykdomą fiskalinę ir reformų politiką.

3.13. Pasikeitus Vyriausybei, turi būti įmanoma iš dalies keisti vidutinio laikotarpio struktūrinius planus, tačiau stabilumas vidutiniu laikotarpiu neturi būti pažeistas. Jei Vyriausybės nustato naujas diskrecines pajamų priemones, tuo pačiu metu išsaugodamos bendrą skolos tvarumą, turėtų būti įmanoma pritaikyti išlaidų planą iš naujo nekartojant viso struktūrinių fiskalinių planų patvirtinimo proceso.

3.14. EESRK pažymi, kad jei Komisijos pasiūlymai būtų įgyvendinti, pati Komisija turėtų didesnę įtaką valstybių narių fiskalinei politikai⁽⁸⁾. Be to, konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos tampa labiau įpareigojančios, nes dėl nepakankamo jų įgyvendinimo gali sumažėti ES finansavimas ir gali būti taikomas labiau ribojantis koregavimo planas. Taip pat padidėtų Europos semestro svarba. Todėl svarbu skatinti nacionalinių parlamentų ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą, kad būtų sustiprinta atsakomybė už taisyklėmis grindžiamą sistemą. Europos Parlamento priežiūros ir tikrinimo funkcija yra svarbi, visų pirma kalbant apie vykdymo užtikrinimą ir taisomąsias priemones. Be to, turi būti laikomasi Sutartyse įtvirtinto subsidiarumo principo ir kompetencijos sričių pasidalijimo.

3.15. EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai padidinti finansinių ir reputacinių sankcijų sugriežtinimo mechanizmų veiksmingumą nukrypimų atveju. Atsižvelgiant į didesnę lankstumą, kuriuo valstybės narės galėtų naudotis įgyvendindamos savo fiskalines, investicines ir struktūrines reformas pagal nacionalinius fiskalinius struktūrinius planus, taisyklių nesilaikymo atveju reikėtų veiksmingai užtikrinti, kad jų būtų laikomasi. Taigi būtų skatinama ekonominio pakilimo laikotarpiu konsoliduoti viešuosius finansus, kad skola taptų tvaresnė.

3.16. EESRK pabrėžia, kad reikia tinkamesnių taisyklių, kuriomis būtų užtikrintas griežtas taisyklių vykdymas. Išimtiniais atvejais, kai numatomos sankcijos, jos turi būti veiksmingos ir įgyvendinamos skaidriai. Siekiant išsaugoti taisyklių patikimumą, jos turi būti vienodai taikomos visoms valstybėms narėms. Galimos socialinės pasekmės ir poveikis skolos tvarumui turėtų būti įtraukti į vykdymo užtikrinimo analizę.

⁽⁶⁾ COM(2022) 583 *final*, 16 p.

⁽⁷⁾ EESRK atkreipia dėmesį į kritiką dėl menko pilietinės visuomenės dalyvavimo priimančią reglamentą dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės.

⁽⁸⁾ EESRK pripažįsta, jog tam, kad pinigų sąjunga būtų gyvybinga, reikalingos tam tikros fiskalinės sąlygos ir stabilumas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Kadangi grynųjų pirminių išlaidų planus siūloma paversti pagrindiniu vertinimo parametru, EESRK pabrėžia, kad reikia nustatyti aiškias ir skaidrias pirminių išlaidų apskaičiavimo taisykles. Todėl diskrecinės pajamų priemonės, taip pat ciklinio nedarbo išlaidos turi būti objektyviai ir aiškiai apibrėžtos ir dėl jų turi susitarti visos valstybės narės.

4.2. Nors ciklinių nedarbo išlaidų neištraukimas iš išlaidų planus gali būti suprantamas, tai neturi trukdyti valstybėms narėms spręsti problemas, susijusias su poreikiu gerinti darbo rinkos veikimą, kad būtų sumažintas struktūrinis nedarbas, nes tokios išlaidos, net jei jos lieka įtrauktos, gali labai padidinti augimą ir užimtumą vidutiniu laikotarpiu ir taip pagerinti skolas. Tuo pat metu vidutiniu laikotarpiu turi būti skatinama gerinti darbo sąlygas. Svarbu, kad taisyklės būtų aiškios ir patikimos, užtikrinant, kad valstybės narės nesiimtų jokios „kūrybinės apskaitos“.

4.3. EESRK palankiai vertina tai, kad didesnė viešųjų investicijų kokybė ir kiekybė nurodyta kaip veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti siekiant skolos tvarumo. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad koregavimo laikotarpis gali būti pratęstas ne daugiau kaip trejiems metams, su sąlyga, kad valstybės narės pagrįs savo planus reformomis ir investicijomis, kuriomis remiamas tvarus augimas ir skolos tvarumas.

4.4. Kad būtų pasiekti ES klimato srities tikslai, reikia iš esmės peržiūrėti kapitalo atsargas ir plėsti viešąsias bei privačiąsias investicijas. Anksčiau EESRK ragino nustatyti auksinę viešųjų investicijų taisyklę, siekiant užtikrinti, kad būtų panaikintas didžiulis investicijų trūkumas. Tai neištraukta iš Komisijos pasiūlymą. Vis dėlto Komisijos pasiūlyme yra svarbių elementų, kuriais siekiama sustiprinti viešąsias investicijas. Tačiau iš tikrųjų neišmanoma kiekybiškai įvertinti viešųjų investicijų, kurios bus sukurtos, nes daug kas priklausys nuo Komisijos ir valstybių narių derybų dėl fiskalinių struktūrinių planų. Todėl EESRK pabrėžia, kad gali prireikti tolesnių iniciatyvų siekiant užtikrinti, kad būtų sutelkta pakankamai privačiojo ir viešojo kapitalo žaliajai pertvarkai įgyvendinti ir socialinei sanglaudai pasiekti.

4.5. Dėl Europos Komisijos pasiūlytos rizika grindžiamos sistemos skolos tvarumo analizė taps itin svarbi būsimoje ES ekonomikos valdymo sistemoje. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad skolos tvarumo analizės detalių nustatymo klausimas, įskaitant klausimą, ar į skolos tvarumo analizę įtraukta su klimatu susijusi rizika, yra labai politinis ir jį reikėtų išsamiai apvarstyti su kompetentingais suinteresuotaisiais subjektais. Galutiniai skolos tvarumo analizės parametrai turi būti nustatomi demokratiškai ir skaidriai. Nepriklausomos fiskalinės institucijos, dalyvaudamos diskusijose ir informuodamos nacionalinius parlamentus, galėtų atlikti svarbų vaidmenį vertinant pagrindinių prielaidų pagrįstumą.

4.6. Siekiant užtikrinti skaidrumą ir palengvinti veiksmingą vidutinio laikotarpio fiskalinių struktūrinių planų įgyvendinimo stebėseną, reikia reikalauti valstybių narių teikti metines pažangos ataskaitas ir išsamiai aprašyti reformų ir investicijų įgyvendinimo padėtį. Šios ataskaitos ir Komisijos bei Tarybos atlikti vertinimai vykdant metinę priežiūrą turėtų būti skelbiami viešai.

4.7. EESRK mano, kad kituose ekonomikos valdymo reformos etapuose reikia patikslinti ir kiekybiškai įvertinti numatomą didesnę dėmesį su srautu susijusiems kintamiesiems makroekonominio disbalanso procedūroje (MDP), kad ši taptų simetriška, veiksminga ir skaidri.

4.8. EESRK pabrėžia, kad svarbu nustatyti ir plėtoti tinkamą pirmojo disbalanso tikrinimo išpėjimo mechanizmo ataskaitoje (IMA) procesą ir nustatyti, ar yra disbalansas nuodugniose apžvalgose. Rekomendacijos turėtų būti vertinamos atsižvelgiant į Europos augimo varomąsias jėgas ir jų poveikį ekonominei plėtrai. Reikia nuodugniau paaiškinti poreikį vykdyti labiau į ateitį orientuotą priežiūrą, kad būtų galima anksti nustatyti ir pašalinti atsirandantį disbalansą.

4.9. EESRK pabrėžia patikimų taisyklių, galinčių veikti kintančiomis ekonominėmis sąlygomis, svarbą, taip pat būtinybę, kad valstybės narės prisiimtų išpareigojimus ir atsakomybę. Siekiant padidinti investicijas ir našumą visoje ES, fiskalinės sistemos reformos atidėti negalima.

4.10. EESRK laikosi nuomonės, kad skubiai reikia patikimos Europos ekonomikos valdymo reformos, kuri atitiktų žmonių, įmonių ir Vyriausybių interesus. Todėl svarbu plėtoti tolesnes priemones, kurių būtų galima imtis siekiant padidinti atsakomybę už taisykles, taip užtikrinant, kad visos Vyriausybės būtų įsipareigojusios laikytis peržiūrėtos sistemos.

4.11. EESRK pažymi, kad daugelis Komisijos pasiūlyme numatytų procedūrų turi būti išsamiai parengtos. Todėl EESRK tikisi 2023 m. pareikšti savo nuomonę ir patarti dėl išsamesnių pasiūlymų.

Briuselis, 2023 m. vasario 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos Investicijų Bankui „2023 m. metinė tvaraus augimo apžvalga“

(COM(2022) 780 final)

(2023/C 146/10)

Pagrindinis pranešėjas **Gonçalo LOBO XAVIER**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 12 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 2 23
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	196 / 2 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina pagrindinius 2023 m. metinės tvaraus augimo apžvalgos politikos prioritetus siekiant įgyvendinti keturis konkurencingo tvarumo aspektus. Akivaizdu, kad atsižvelgiant į dabartinę padėtį ir scenarijus, trumpuoju laikotarpiu reikėtų remti pažeidžiamus namų ūkius, kad jie būtų apsaugoti nuo blogiausių energetikos krizės padarinių, kartu Europos Sąjungoje apskritai skatinti energijos vartojimo efektyvumą. EESRK mano, kad vidutinės trukmės ir ilgalaikė politika turėtų paspartinti skaitmeninę ir žaliąją pertvarką. Jis taip pat mano, kad Sąjunga turi subalansuoti energijos tiekimo paklausą, kartu taupyti energiją žiemai ir vengti didesnių išlaidų. Labai svarbu remti priemones, kurios padidins veiksmingumą visose srityse. Tai turi būti daroma išsaugant bendrosios rinkos vientisumą ir užtikrinant makroekonominį finansinį stabilumą bei nuoseklią fiskalinę ir pinigų politiką.

1.2. EESRK supranta, kad 2023 m. Europos semestro cikle daugiausia dėmesio bus skiriama veiksmingam ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimui. Šiuose planuose daug dėmesio bus skiriama valstybių narių politikos darbotvarkėms, o jos turi sudaryti galimybę suteikti impulsą jų ekonomikai. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas 2023 m. pradžioje surengti dialogus su valstybėmis narėmis. Per šiuos dialogus gali būti vedamos išsamios Komisijos ir valstybių narių diskusijos siekiant daryti įtaką konkrečioms šalims skirtoms rekomendacijoms. Šiuo atžvilgiu EESRK mano, kad dialogais bus skatinamas geresnis ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimas ir padedama užtikrinti, kad visi susirūpinimą keliantys klausimai būtų veiksmingiau sprendžiami ir įtraukiami į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas.

1.3. EESRK primygtinai ragina sudaryti tinkamas darbo sąlygas, užtikrinti veiksmingą konkurenciją ir geriau atsižvelgti į pilietinei visuomenei susirūpinimą keliančius klausimus, kad būtų pagerintas bendrosios rinkos veikimas. Tai dar svarbiau atsižvelgiant į tai, kad vyksta karas ir energetikos krizė. EESRK pritaria raginimui imtis veiksmų bendrajai rinkai stiprinti. EESRK nuomone, pastarojo meto sukrėtimai aiškiai parodė, kaip svarbu tvirtai koordinuoti patikimą fiskalinę politiką ir ekonomikos pakilimo laikotarpiu kurti fiskalinius rezervus, kurie būtų naudojami nuosmukių metu, kartu šalinant socialinius trūkumus, nes jie gali pakenkti ekonomikos augimui vidutinės trukmės laikotarpiu. Fiskaline politika turėtų būti siekiama užtikrinti apdairių vidutinio laikotarpio fiskalinę būklę ir fiskalinį tvarumą, vykdant laipsnišką konsolidavimą ir tvarų augimą skatinančius investicinius projektus bei reformas.

1.4. EESRK ragina geriau koordinuoti valstybių narių veiksmus ir priimti ryžtingus sprendimus, kuriais būtų skatinama išvengti ES energetinės priklausomybės, ypač nuo Rusijos. Tokia priklausomybė gali pakenkti Sąjungos interesams, todėl ši klausimą reikia spręsti ryžtingai.

1.5. EESRK ragina laikytis nuosaikais, realistiško ir subalansuoto požiūrio sprendžiant infliacijos problemą, kad ieškant sprendimo, kuris būtų naudingas visai Sąjungai, būtų įtraukti visi subjektai. Konkurencijos institucijos turi aktyviai užtikrinti kainų skaidrumą ir stebėti padėtį dėl bet kokio galimo rinkos nepakankamumo. Vyriausybės turi veikti atsargiai siekdamas užtikrinti, kad jų sprendimai būtų grindžiami pažangiausias empiriniais tyrimais, vengiant nepagrįstos komercinių subjektų kritikos, nes dėl to gali kilti piliečių, įmonių ir socialinių partnerių konfliktas. EESRK taip pat mano, kad šią problemą galima išspręsti tik tuo atveju, jei Vyriausybės, įmonės ir organizuota pilietinė visuomenė dirbs išvien.

EESRK nuomone, naudojant finansinius ir kitus turimus viešuosius išteklius valstybės narės turi aiškiai ir nuolat skirti dėmesį veiksmingumui ir teisingumui. Tai itin svarbu siekiant užtikrinti naujas ir kokybiškas investicijas.

1.6. EESRK ir toliau tvirtins, kad per visą Europos semestro ciklą svarbesnį vaidmenį turi atlikti konsultacijos su organizuota pilietine visuomene (t. y. socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis), Europos Parlamentu ir nacionaliniais parlamentais, kad būtų sustiprinta nacionalinė atsakomybė. EESRK požiūriu, tiek semestro procesui, tiek ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimui būtų naudingas aktyvesnis ir geriau organizuojamas EESRK veikloje dalyvaujančių organizacijų dalyvavimas. Kalbant apie politikos įgyvendinimą, reikia neprarasti „realybės pojūčio“.

1.7. EESRK taip pat supranta, kad reikia investuoti į įgūdžius ir pramonės darbotvarkę, kad būtų galima gauti tikros naudos iš skiriamų Europos išteklių t. y. investicijų į inovacijas ir mokslą, kurios turi būti išnaudojamos piliečių labui.

1.8. EESRK ragina Komisiją veiksmingiau palaikyti ryšį su piliečiais. Piliečiams itin svarbus tvirtas, patikimas ir bendras naratyvas apie iššūkius ir tai, kaip Sąjunga sutelks pastangas šiems iššūkiams įveikti, ir tai padės išvengti nesusipratimų dėl Europos projekto. Investavimas į geresnę komunikaciją (EESRK neturi omenyje reklamos) galėtų būti įdomus pokytis siekiant pažaboti retoriką prieš Europos projektą ir tai turėtų būti prioritetas. Atsižvelgdamas į tai, EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą šiais metais pateikti komunikatą dėl socialinio dialogo stiprinimo ES ir pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl socialinio dialogo vaidmens nacionaliniu lygmeniu. Geresnis bendravimas su organizuota pilietine visuomene ir konsultavimasis su ja yra labai svarbūs ir neatsiejami.

2. Nuomonės aplinkybės

2.1. Ne paslaptis, kad Europa šiuo metu išgyvena sunkiausią laikotarpį per pastaruosius 70 metų. Ji susiduria su daugybe sudėtingų ekonominių ir socialinių iššūkių, iškilusių Rusijai pradėjus agresijos karą prieš Ukrainą, o tai sekina Europos ekonomiką: sparčiai didėja sąskaitos už energiją, aukšta infliacija, sutrikęs tiekimas, kyla skolos lygis ir skolinimosi išlaidos. Todėl atėjo laikas priimti sprendimus, kurie nulems vieno iš sėkmingiausių pasaulio socialinės, ekonominės ir kultūrinės pažangos projektų ateitį.

2.2. 2022 m. lapkričio 22 d. Komisija priėmė 2023 m. Europos semestro rudens dokumentų rinkinį, kuriame pasiūlė būdus, kaip bendromis jėgomis įveikti šiuos iššūkius ir stiprinti mūsų ekonomiką ilguoju laikotarpiu, koordinuojant ekonominę, fiskalinę, darbo ir socialinę politiką. Taip siekiama užtikrinti tinkamą ir įperkamą energijos tiekimą, išsaugoti ekonominį ir finansinį stabilumą ir apsaugoti pažeidžiamus namų ūkius bei įmones, skatinti ekonomikos augimą ir kokybišką darbo vietų kūrimą ir užbaigti dvejetainę pertvarką.

2.3. 2023 m. metinėje tvaraus augimo apžvalgoje išdėstomi ateinančių metų politikos prioritetai ir nustatoma tokio koordinavimo stiprinimo darbotvarkė siekiant sušvelninti neigiamą poveikį, atremti dabartinius iššūkius ir didinti socialinį bei ekonominį atsparumą, kartu skatinant tvarų ir integracinį augimą, įgyvendinant JT darnaus vystymosi tikslus. Siekiant skatinti konkurencingą tvarumą, nustatyti keturi prioritetai: aplinkos tvarumo, našumo, teisingumo ir makroekonominio stabilumo skatinimas.

2.4. Ekonomikos ir užimtumo politikos darbotvarkėje daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama piliečių ir įmonių rėmimui, kad jie galėtų įveikti sunkumus, kylančius dėl padidėjusių energijos sąnaudų ir tiekimo problemų, kartu toliau dedant pastangas skatinti tvarų augimą ir žaliąją bei skaitmeninę pertvarką, taip pat didinti socialinį teisingumą ir ekonominį atsparumą.

2.5. Pagal šį principą numatoma, kad 2023 m. pavasarį bus pateikti pasiūlymai dėl konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų, o šalių ataskaitose bus:

- pateikta glausta, bet holistinė ekonominių ir socialinių pokyčių ir iššūkių, su kuriais susiduria valstybės narės, apžvalga;
- pateikta nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimo padėties apžvalga;
- toliau laikomasi apdairaus požiūrio į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas.

2.6. Kalbant apie euro zoną, Komisija nustatė penkias 2023 m. rekomendacijas:

- a) koordinuoti fiskalinę politiką,
- b) išlaikyti viešųjų investicijų lygį,
- c) stebėti darbo užmokesčio ir socialinę politiką,
- d) gerinti verslo aplinką,
- e) išsaugoti makrofinansinį stabilumą.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Europos semestras ir organizuotos pilietinės visuomenės įtraukimas

3.1.1. Europos semestras vis dar yra pagrindinė ir gerai įtvirtinta veiksmingesnės valstybių narių koordinavimo politikos sistema. Toks koordinavimas jau pasiteisino, nes ES atsigavimas po COVID-19 krizės vyksta sparčiausiai nuo pokario ekonomikos pakilimo laikų, o mūsų darbo rinkos pasirodė esančios atsparios ir jose fiksuojamas rekordiška didelis užimtumas. Europos semestro ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (įskaitant papildomus plano „REPowerEU“ elementus) įgyvendinimo srityje EESRK ir toliau vykdys aktyvią veiklą, skirtą pertvarkos procesui, kuriuo siekiama konkurencingo tvarumo. Todėl EESRK ir toliau sieks, kad per visą Europos semestro ciklą svarbesnį vaidmenį atliktų konsultacijos su organizuota pilietine visuomene, siekiant atsižvelgti į įvairius visuomenės interesus ir sustiprinti nacionalinę atsakomybę.

3.1.2. Šiuo metu EESRK valstybėse narėse rengia konsultacijas su organizuota pilietine visuomene, kad sužinotų jų rekomendacijas šiuo klausimu ⁽¹⁾. Todėl EESRK palankiai vertina 2022 m. liepos mėn. paskelbtą Komisijos iniciatyvą ⁽²⁾ šiais metais pateikti komunikatą dėl socialinio dialogo stiprinimo ES ir pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl socialinio dialogo vaidmens nacionaliniu lygmeniu.

3.1.3. EESRK ragina Europos Komisiją išplėsti per Europos semestrą jau organizuojamus forumus ir suteikti jiems aiškia sistemą, siekiant informuoti ir įtraukti socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas per visą semestro ciklą, kad jie iš tikrųjų taptų svarbūs veikėjai ES lygmeniu koordinuojant fiskalinę, ekonominę, socialinę ir užimtumo politiką.

3.2. Geopolitinė krizė. Karas Ukrainoje

3.2.1. Rusijos invazijos į Ukrainą padariniai ES ekonomikai ir visuomenei kelia daug naujų ekonominių sunkumų, nes tai daro poveikį bendram ekonominiam ir socialiniam stabilumui bei energijos tiekimui. ES turi toliau bendromis jėgomis siekti tiek konkurencingo tvarumo, tiek socialinio bei ekonominio atsparumo. Artimiausioje ateityje reikės paramos priemonių, kad būtų sušvelnintas Rusijos agresijos prieš Ukrainą poveikis europiečiams ir ES įmonėms, ypač mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ), ir mažas bei vidutines pajamas gaunantiems asmenims.

⁽¹⁾ Rezultatai bus apibendrinti ir aiškios rekomendacijos suformuluotos nuomonėje savo iniciatyva, kuri bus pateikta 2023 m. balandžio mėn. plenarinėje sesijoje. EESRK nuomonė savo iniciatyva „EESRK rekomendacijos dėl patikimos Europos semestro reformos“ (ECO/600), kuri turi būti pateikta priimti 2023 m. balandžio mėn.

⁽²⁾ Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės įgyvendinimo peržiūros ataskaita, 2022 m. liepos 29 d.

3.2.2. Aktualiausias veiksnys yra būtent energetikos krizė: kartu su labai aukšta infliacija, ji darys itin didelį poveikį ilgalaikėje perspektyvoje. Šiuo atžvilgiu EESRK pabrėžia, kad reikia nedelsiant imtis veiksmų siekiant užkirsti kelią tolesniam padėties blogėjimui trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu, kartu teisingai valdyti žaliąją pertvarką. Daugelyje šalių energetinis našumas skiriasi nuo energijos suvartojimo lygio.

3.2.3. EESRK mano, kad kai kurių šalių Vyriausybės, kurios dar neparengusios planų gaminti energiją iš turimų išteklių, turi išnagrinėti galimybę padidinti gamybą ir išnaudoti atitinkamose šalyse esamas sąlygas bei turimus išteklius, pavyzdžiui, saulės, bangų ir vėjo energiją. Viena iš tam trukdančių priežasčių yra pernelyg sudėtingi arba netinkamai parengti teisės aktai ir pernelyg didelis biurokratizmas, kurio vis dar esama daugelyje valstybių narių. Tai nepadedą gaminti žaliosios energijos, nepaisant didžiulio jos potencialo. Turime drąsiai dėti reikiamas kolektyvines pastangas. Tam reikia investicijų, ypač iš privačiojo sektoriaus. Tačiau siekiant žaliojo kurso tikslų ir toliau itin svarbų vaidmenį atliks viešosios investicijos, kurios taip pat ateityje užtikrins mūsų klestėjimą ir konkurencingumą ir didins ES strateginį savarankiškumą. Tai taip pat turėtų atsispindėti sanglaudos politikoje.

3.3. Infliacija

3.3.1. Aukštas infliacijos lygis, kylantis visų pirma dėl sparčiai augančių energijos kainų, daro labai neigiamą poveikį darbuotojams ir įmonėms, finansiniam stabilumui, perkamosios galios paritetui ir ekonominiam bei socialiniam stabilumui. Infliacija pasaulyje ir ES yra sudėtingas reiškinys tiek priežasčių, tiek sprendimų požiūriu. Iš karto jaučiamas ir svarbiausias jos veiksnys yra sutrikęs tiekimas greito atsigavimo po pandemijos sukulto nuosmukio sąlygomis, vykdam skatinamąją pinigų politiką, kartu vykstant energetikos krizei, kurią sukėlė Rusijos invazija į Ukrainą. Infliacija daro poveikį visiems ekonominės veiklos vykdytojams ir visuomenės grupėms, ypač silpniausiems ir nepalankiausioje padėtyje esantiems asmenims. Mažėja darbuotojų ir vartotojų perkamoji galia ir daugelio įmonių pelno marža. Pelnas smarkiai didėja tik spekuliantams ir tam tikriems ekonomikos sektoriams, pavyzdžiui, energetikos sektoriui. Siekdamos įveikti infliaciją, valstybės narės taiko skirtingus infliacijos suvaldymo metodus, pavyzdžiui, teikia paramą, kuria siekiama išvengti kainų didėjimo maisto sektoriuose, deda pastangas išlaikyti darbo užmokesčio pusiausvyrą, kartu taikydamos ekonominės politikos priemones. Dar tikrai nesame pasiekę savo tikslų ir neradome sprendimo, kuris užtikrintų ekonominę ir socialinę gerovę.

3.3.2. Konkurencijos institucijos turi aktyviai užtikrinti kainų skaidrumą ir stebėti padėti dėl bet kokio galimo rinkos nepakankamumo. Vyriausybės turi veikti atsargiai siekdamos užtikrinti, kad jų sprendimai būtų grindžiami pažangiaisiais empiriniais tyrimais, vengiant nepagrįstos komercinių subjektų kritikos, nes dėl to gali kilti piliečių, įmonių ir socialinių partnerių konfliktas.

3.3.3. Kova su infliacija turi būti svarbiausias ES institucijų ir nacionalinių Vyriausybių koordinuojamos Europos ekonominės politikos prioritetas. Griežtindami pinigų politiką, Europos Centrinis Bankas (ECB) ir nacionaliniai centriniai bankai turi atsižvelgti į tai, kad infliacinį procesą lemia ne perteklinė paklausa, o jų sprendimai negali sukelti naujo nuosmukio. EESRK ragina ECB mažinti bazinę infliaciją nepakenkiant ES ekonomikos atsigavimui. Dėl pirmiau minėtos rizikos ECB turėtų atsargiai normalizuoti pinigų politiką⁽³⁾. ES ir valstybių narių Vyriausybės turi imtis priemonių, kad padėtų nepalankiausioje padėtyje esančios gyventojų grupėms ir labiausiai nukentėjusioms įmonėms. Trišalės konsultacijos, socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos turi tapti pagrindinėmis priemonėmis siekiant įveikti infliacinę krizę teisingai dalijantis našta ir parengti priemonių jai įveikti įvairiuose ekonomikos sektoriuose. Todėl EESRK pritaria tokioms priemonėms kaip energijos kainų ribojimas siekiant sumažinti infliacijos tendencijas.

3.4. ES aplinkosaugos tikslai ir energetikos krizė

3.4.1. EESRK ir toliau pasisako už tai, ką propagavo pastaraisiais mėnesiais: nepaisant naujų krizių, negalime atsisakyti ES lygmeniu užsibrėžtų tikslų, t. y. priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir aplinkos tvarumo. Privalome stiprinti įmones ir remti darbuotojus ir įgalinti visus piliečius įveikti sunkumus, kad galėtume siekti ilgalaikių aplinkos apsaugos tikslų.

⁽³⁾ EESRK nuomonė 2021 m. euro zonos ekonominė politika (OL C 75, 2023 2 28, p. 43).

3.4.2. Todėl EESRK pritaria energijos kainų koordinavimo priemonėms siekiant sumažinti infliacijos tendencijas. Mažesnės energijos kainos turėtų būti vienas iš ES ekonominės politikos prioritetų. EESRK pritaria elektros energijos ir dujų kainų apribojimui ir primena, kad ankstesnėse nuomonėse ir rezoliucijose jis ragino skubiai reformuoti ribinėms sąnaudomis grindžiamą aukcionų sistemą didmeninėje elektros energijos rinkoje, nes ji pagal savo pobūdį skatina infliaciją. Siekiant šio tikslo labai svarbios investicijos į žaliąją energiją.

3.4.3. Komisija pristatė planą „REPowerEU“, kurio tikslas – panaikinti ES priklausomybę nuo Rusijos dujų ir naftos tiekimo; EESRK šį planą palankiai įvertino bei pritarė keturių ramsčių požiūriui, pagal kurį daugiausia dėmesio skiriama energijos taupymui, dujų importo diversifikavimui, iškastinio kuro pakeitimui spartinant atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą ir sprendimų finansavimui⁽⁴⁾. Kartu EESRK ragina kuo mažesnėmis sąnaudomis užtikrinti tiekimo saugumą vartotojams ir pramonei. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad valstybių narių atliktas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų pakeitimas siekiant pateikti specialų „REPowerEU“ skyrių yra papildoma galimybė joms konsultuotis su organizuota pilietine visuomene ir atsižvelgti į jos nuomonę.

3.4.4. EESRK pabrėžia, kad gali prireikti tolesnių iniciatyvų siekiant užtikrinti, kad žaliajai pertvarkai būtų sutelkta pakankamai privačiojo ir viešojo kapitalo. Be to, EESRK mano, kad pirmenybė turi būti teikiama geresniam esamų finansinių lėšų naudojimo koordinavimui. Komunikacijos procesas šiuo klausimu būtų labai naudingas sutelkiant piliečius siekti bendro tikslo.

3.5. Socialinė ir ekonomikos krizė. Įgūdžių ir kvalifikuotų žmonių trūkumas

3.5.1. Nors nedarbo lygis ES siekia tik 6 proc., vis dar sunku rasti žmonių, turinčių reikiamų įgūdžių mūsų ekonomikai atkurti ir jos atsparumui užtikrinti bei dvejosios pertvarkos tikslams pasiekti. Kai kuriose šalyse labai trūksta kvalifikuotų darbuotojų daugelyje svarbių darbo vietų, be kita ko, dėl to, kad daug jaunų žmonių išvyksta iš savo šalies dirbti kitur. Be bazinio mokymo, kurį reikia skatinti, prarandame didelę kvalifikuotų darbuotojų dalį, kai tik jie apmokomi. Siekdami sustiprinti ES savarankiškumo strategiją, norime į Europą susigrąžinti kai kurias gamybos linijas, tačiau neturime kvalifikuotų darbuotojų, kurie galėtų dirbti tokiose Europos gamyklose. Ši padėtis turi būti nuolat vertinama.

3.5.2. EESRK pabrėžia, kad kokybiškų darbo vietų kūrimas yra vienas iš geriausių būdų pritraukti aukštos kvalifikacijos žmonių. Be to, pragyvenimą užtikrinančio teisingo darbo užmokesčio mokėjimas, oficialių darbo santykių užtikrinimas, kad būtų išvengta mažų garantijų darbo sąlygų, plataus masto kvalifikacijos kėlimo programų pasiūla, puikių sveikatos ir saugos sąlygų sudarymas ir siekis užtikrinti lyčių pusiausvyrą, kartu su tinkama socialine apsauga nacionaliniu lygmeniu, yra ne tik savaiminiai tikslai, bet ir palankios ekonominės ir politinės raidos pagrindas. Be to, EESRK ragina mokymo ir kvalifikacijos kėlimo srityje atsakingai taikyti subalansuotą ir kombinuotą politiką (susiejant viešąsias ir privačias mokymo sistemas, kad būtų geriau panaudoti turimi finansiniai ištekliai).

3.6. Valstybės ir privačiojo sektoriaus skola ir investicijos

3.6.1. Kad būtų pasiekti žaliojo kurso ir skaitmeninės transformacijos tikslai, paspartinta energetikos pertvarka ir įveikti nauji strateginio savarankiškumo uždaviniai, ES skubiai ir vis labiau reikia viešųjų ir privačiųjų investicijų. Viena vertus, Sąjunga turi įveikti praėjusį dešimtmetį susidariusi investicijų trūkumą, kita vertus, dauguma valstybių narių turi sumažinti savo valstybės biudžeto deficitą ir skolą. Tai turi būti daroma labai subalansuotai, bet ryžtingai.

3.6.2. Be to, Komitetas mano, kad prieš bet kokį neeilinį ES lėšų, skirtų viešosioms investicijoms ir privačių investicijų skatinimui, padidinimą labai svarbu, kad būtų visapusiškai panaudoti visi įvairiose programose numatyti ištekliai – struktūrinių ir sanglaudų fondų, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės, „InvestEU“ ir pan. lėšos. Šiuo tikslu turėtų būti užtikrintas kuo didesnis jų naudojimo lankstumas – tiek tikslų, tiek įgyvendinimo terminų atžvilgiu, visada užtikrinant griežtą tinkamo įgyvendinimo stebėseną. EESRK mano, kad siekiant skatinti investicijas ir struktūrines reformas gali būti įdomi bendrų valstybių narių projektų idėja.

3.6.3. EESRK pabrėžia, kad reikia daryti pažangą baigiant kurti kapitalo rinkas ir bankų sąjungą, kad būtų užtikrintas gerai veikiantis finansų sektorius ir rinkos, nes tai yra itin svarbu finansuojant labai dideles investicijas, reikalingas žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai. Stiprinant kapitalo rinkų sąjungą ir bankų sąjungą, taip pat parengiant tvaraus finansavimo darbotvarkę, būtų konsoliduojami finansavimo kanalai, skatinamos investicijos ir padidintas atsparumas.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Planas „REPowerEU“, priimta 2022 m. rugsėjo 21 d. (OL C 486, 2022 12 21, p. 185).

3.6.4. Tiek COVID-19 krizė, tiek Rusijos invazija padarė didelį neigiamą poveikį išorės balansui. EESRK ragina didinti investicijas, nes jos yra pagrindinė ES konkurencingumo varomoji jėga.

3.6.5. EESRK mano, kad valstybės narės, prieš prašydamos naujų išteklių, turėtų veiksmingiau naudoti jau turimus išteklius. Be to, EESRK ragina lanksčiau naudoti ES finansines lėšas, kad jas būtų galima perskirstyti, jei jos negali būti naudojamos pagal pirminę paskirtį arba jei reikia prisitaikyti prie socialinių, ekonominių, aplinkos ar gynybos iššūkių. Prireikus, ES taip pat turėtų sukurti tinkamas sąlygas ir priemones, kuriomis būtų didinamos viešosios investicijos ir sudaromos palankesnės sąlygos didesniai privačių investicijų sutelkimui. Tai turi būti daroma siekiant bendrų strateginių ir autonomijos tikslų ir nepakenkiant ES bendrosios rinkos veikimui ar neiškreipiant jos pusiausvyros. Be to, EESRK pabrėžia, kad reikia veiksmingiau naudoti skirtus finansinius išteklius: valstybės narės turi įsipareigoti paaiškinti, kur ir kaip šie finansiniai ištekliai panaudojami. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į veiksmingą pajamų surinkimą siekiant fiskalinio tvarumo. Pavyzdžiui, valstybių biudžetams didelę žalą daro agresyvus mokesčių planavimas ir sukčiavimas. Apskritai geriausias fiskalinio stabilumo pagrindas yra tvarus ir integracinis augimas. Nepaisant to, kas išdėstyta pirmiau, siekiant įgyvendinti Žaliojo kurso pramonės planą ir pasiekti strateginį energetikos ir pramonės savarankiškumą, laikantis pagrindinių bendrosios rinkos principų, reikės papildomo Europos lygmens finansavimo, kaip siūloma 2022 m. gegužės mėn. priimtoje EESRK rezoliucijoje ⁽⁵⁾.

Bruselis, 2023 m. vasario 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁵⁾ OL C 323, 2022 8 26, p. 1.

KLAIDŲ IŠTAISYMAS**I skyriaus (Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės) antraštės „EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS“ paantraštės „575-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA, 2022 12 14–2022 12 15“ klaidų ištaisymas**

(Europos Sąjungos oficialusis leidinys C 140, 2023 m. balandžio 21 d.)

(2023/C 146/11)

Viršelis ir 1 puslapis, paantraštė:

yra: „575-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA, 2022 12 14–2022 12 15“,

turi būti: „575-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA, 2023 1 24–2023 1 25“.

III skyriaus (Parengiamieji aktai) antraštės „EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS“ paantraštės „575-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA, 2022 12 14–2022 12 15“ klaidų ištaisymas

(Europos Sąjungos oficialusis leidinys C 140, 2023 m. balandžio 21 d.)

(2023/C 146/12)

Viršelis ir 28 puslapis, paantraštė:

yra: „575-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA, 2022 12 14–2022 12 15“,

turi būti: „575-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA, 2023 1 24–2023 1 25“.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos
leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT